कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक

हस्तलिखित संग्रह

E

दाखल क्र M. 2493 विषय

नांव आश्वलायन श्रौतसूत्र पूर्व षटक

लेखक/लिपीकार

पृष्ठ 129

काळ पूर्ण/अपूर्ण पूर्ण

श्रीगणेशायनमः॥हरिः ॐ॥अथैतस्यसमाम्नायस्य
॥१॥ वितानेयोगापत्तिंवक्ष्यामोऽग्न्याधेयप्रभृतीन्याहवैतानिकानि न्या
दर्शपूर्णमासौतुपूर्वंव्याख्यास्यामस्तंत्रस्यतत्राम्नातत्वाद्द
र्शपूर्णमासयोर्द्विधास्तनेषुरत्नामंत्रितःप्रागुदगाहवनी
यादवस्थायप्राङ्मुखोयज्ञोपवीत्याचम्यदक्षिणावृद्विहारमुप ॥१॥
ध्यतेसर्वेष्विकरमपरेणप्रणीताइध्ममपरेणाप्रणीतेचाचालेना
त्वालवेस्वेनतीर्थमित्याचक्षतेतस्यनित्याःप्राचेश्रेष्ठाअंकचा

रणं च यज्ञोपवीतशौचे च विहारादव्यावृत्तिश्च तत्र चैतत्कर्मैकांगवचने
दक्षिणं प्रतीयादनादेशे कर्म चोदयां होतारं वृणीतेतियजमानं जुहो ना
तिजपतीतिग्राम्यश्चित्ते ब्राह्मणमच पादग्रहणे स्त्रके स्रुकादौ हीनेपा
देघृके त्र चेसर्व त्रजपानुमंत्रणाप्यायनोपस्थानान्युपांशु मंत्राश्च
कर्मकरणाः प्रसंगादपवादो बलीयान् प्रपूयाभिरुत्तरेण पादे
या नैव दक्षिणश्रोण्योत्तरे पार्श्वे सिमां निधाय प्रपदेन बहिराक्रम्य सहि
तौ पाणी धारयेनाकाशावत्संगुली हृदयसंमितावेकसंमितौ वा

द्यावापृथिव्योः संधिमीक्षमाण एतद्धोतुस्थानमासनं वा सर्व
त्रैवं भूतो वचनादित्य सौविती जपति ॥२॥ नमः प्रवक्त्रे नम उ
॥२॥ पद्रष्ट्रे नमो नुख्यात्रे क इदमनुवक्ष्यति स इदमनुवक्ष्यति षण्मो
वीरं ह स्म पांतु द्यौश्च पृथिवी चाहश्च रात्रिश्चापश्चौषधयश्च वा
स्समरिश्मितयपूतः साधुछंदांसि प्रपद्य इममेवमाममुमिति स्वं ना
मा दिशोत भूते भविष्यति जाते जनिष्यमाण आभजाम्यपा
व्यं वाचोऽनुज्ञां तिं वहे त्यंगुल्यग्नाण्यवकृष्य जातवेदा रमया ॥२॥

पशून्मयीति प्रतिसंदध्याद्वर्मं मे द्यावापृथिवी वर्माग्निर्वर्मं सूर्यो
वर्मं मे सन्तु तिरश्चिका ॥ तदुपवाचः प्रथमं मसीयेति समाप्य सा
मिधेनीरन्वाह हिं ३ इति हिं कृत्य भूर्भुवस्वरो ३ मिति जपत्येषो हि
हिंकारो भूर्भुवः स्वरिति चैव जपति वा कौत्सो हिं करोति न च पूर्वं जप
जपत्यथ सामिधेन्यः प्रवो वाजा अभिद्यवो ग्न आयाहि वीतये गृ
णान ईळेन्यो नमस्यस्तिरो ग्निं दूतं वृणीमहे समिध्यमानो अध्वरे
समिद्धो अग्न आहुतेति द्वे ता एकश्रुति संततमनुब्रूयादुदात्तान्

दात्तस्वरितानांपरः संनिकर्षः एकश्रुत्यंस्वरादिमगंतमोंकारंत्रिमात्रंम
कारांतंकृत्वोच्चरस्याः अर्द्धं वैवस्मैत्संततमेतस्वसानमुत्तराद्दानम
३ विष्णुमोहस्समाप्तोऽर्णवेनावसानंचतुर्मात्रावसानेतस्यातापत्तिः स
र्वेषुस्ववर्ग्यमुत्तमंतस्यास्तुतानामनुनासिकांरेफोष्मःस्वनुस्वा
रत्विः प्रथमोत्तमे अन्वाहाध्यईकारमध्यद्व्मिउक्तावस्येद प्रथमेद्वे प्र
२ धा थमनमुत्तमस्यामध्य द्वीतः पंचदशान्यस्ताभिरेतेन शास्त्र
याज्यानिगदानुवचनाभिष्टवनसंस्तवनानि नचान्यत्राध्यईका २

रा छे

रंनजपःप्रागभिहिंकान्नाभिहिंकाराभ्यासावबहुषुप्रकृत्सानावद्दे
दैशस्त्रेपृथवहोत्रकाणामभिहिंकारःसामिधेनीनामुत्तमेनप्रण
वेनाग्निर्महांअसिब्राह्मणभारतेतिनिगदेवसाय ॥२॥ यजमान
स्यार्षेयान्प्रवृणीतेयावंतस्युःपरंपरंप्रथमंपौरोहित्यात्राजवि
शांराजऋषीन्वाराज्ञांसर्वेषाम्मानवेतिसंशयेद्देवेद्धोमन्विद्धऋ वे
षिष्टुतोविप्रानुमदितःकविशस्तोब्रह्मसंशितोघृताहवनःप्र
णीर्यज्ञानांरथीरध्वराणामतूर्तोहोतातूर्णिर्हव्यवाळित्यवसा

यास्पात्रं जुहूर्देवानां चमसो देवपानोऽसांश वाग्नेनैर्मिदेवांस्त्वं परिम
रस्यावह देवान्यजमानायेति प्रतिपद्य देवताद्वितीयया विभ
क्त्यादेशमादेशमावहेत्यावाहयत्यादिं प्रावयं नग्न आवहेति
४ तु प्रथमदेवतामग्निं सोममित्याज्यभागावग्निमग्नीषोमाविति पौ
र्णमास्यामग्नीषोमयोरस्थाने इंद्राग्नी अमावास्यायामसंनयतः इं
द्रं महेंद्र वासन्नयतो नरेण हविषी विष्णुमुपांशु उत्तरेणाग्नीषो ४
मीयं पौर्णमास्यां वैष्णवममावास्यायामेके नैके केचनान्यथा

मप्युपांशुनामावहस्वाहाप्याट्प्रियाधामानीदंहविर्महोज्यायइत्युच्चै
र्यैन्येतद्वचनाःपरोदात्तास्तानुपांशुच्चैर्वाधस्पष्टमुपांशुवृत्तिचोदन
मावाहनंसर्वाज्ञाद्गिन्युयस्तेदेकपदानांस्तथोत्तरेषुनिगमेषुक्रा
मिवसंस्तुयास्समानांदेवतांसमानार्थामव्यवहितांसकृन्निगमेषो
तास्वावोपिकास्सुदेवाँआज्यपाँआवहाग्निंहोत्रायावहस्वंमहिमा
नमावहावहजातवेदःसुयजायजेत्याबाह्ययथास्थितमभ्युर्ध्वजान्
रूपविशयोदङ्मेदेबुध्यतृणानिक्षत्रमोक्षादेशंकुर्यादद्भिर्निर्मार्जनास्य

नरिक्षान्माछेत्सीरिदमहमग्निनादेवेनदेवतयात्रिवृतास्तोमेनरथं
तरेणसाम्नागायत्रेणछंदसाग्निष्टोमेनयज्ञेनवषट्कारेणवज्रेणं
योस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मस्तंहन्मीत्याश्रावयिष्यंतमनुमंत्रयेता
५ श्रावययज्ञंदेवेषुमाश्रावयमांमनुष्येषुकीर्त्यैयशसेब्रह्मवर्चसा
येतिप्रवृणानंदेवसवितरेतंत्वावृणतेग्निंहोत्रायसहपित्रावैश्वा ८
नरेणद्यावापृथिवीमांपातामग्निर्होताहंमानुषऽइतिमानुषइत्य
ध्वर्युश्रुचौदायुषास्त्वापुषोदोषधीनांरसेनोस्पर्जन्यस्यधामभि

रुद्रस्याममृतां॥अग्निर्विश्वनिषेत्सु ष्टिश्वाः॥बुर्यो नवतिश्च पाशा॥अग्निं
होतारमंतरा विचक्षणाः॥सिनं तिपाकमति धीरएतीस्तु धायक्रतस्य
पंथामन्वेमि होतेत्यभिक्रम्यांसे ध्वर्युमन्वारभेत पार्श्वस्थेन पाणि
नाग्नीध्रमंकुर्देशेन सव्येन वेदिमन्वारभ महे होतृ र्वृये पुरोहितं॥
पिनायंनुत्तमंस्वदेवा अंरसोदिवमिति संमार्गन्नेणै स्थिरभ्यात्मं
मुखंसमन्जीतं संमार्गोस्मि संमां प्रजया पशुभिर्मृद्धीति स क्रन्नं
त्रेणद्विस्त्रः छंञी सर्वत्रैवं कर्मांहतो स्टष्ठादकं होतृषदनमभिमंत्र

येतर्हि दैधिषव्योदन्तास्तिष्ठान्यस्यसदनेसीदयोस्मत्पाकतरऽइत्यं
गुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यांहोतृषदनात्तृणंनिरस्यदक्षिणानिरस्तंनिर
५ स्तःपरावसुरितीदमहं [illegible] मर्वावसोःसदनेसीदामीत्युपविशेद्द
णोत्तरेणापस्थेनेतिनिरसनोपवेशनेसर्वासनेषुसर्वेषामहरहः
प्रथमोपवेशनेपिसमानेद्विरितिगोतमः॥३॥ब्रह्मसदनेप्राशिष्य ६
माणेऽन्याधेयेब्राह्मणावहिष्पवमानात्स्वेत्यसोमेपुरस्तादप्यहोतास्रुगा
द्रापनेपशौनपत्नीसंयाजिकेनान्यत्रहोतुरितिकौत्सउपविश्य

२ भुवनपतयेनमो

देवबर्हिः स्वासस्थं त्वाध्यासदेयमि स्वस्तिदिष्ठहोतः प्रतरांबर्हिर्यज्ञ
वेतिजानुशिरसाबर्हिरुपस्टृश्यात्तरूर्ध्वंजपेद्भूपतयेनमोभूतानां
पतयेनमोभूतयेनमः प्राणंप्रपद्येपानंप्रपद्येव्यानंप्रपद्येवाचंप्रप
द्येचक्षुःप्रपद्येश्रोत्रंप्रपद्येमनःप्रपद्येआत्मानंप्रपद्येगायत्रींप्रप
द्येत्रिष्टुभंप्रपद्येजगतींप्रपद्येनुष्टुभंप्रपद्येछंदांसिप्रपद्येसूर्योनोदिव
स्पातु॥ नमोमहद्भ्योनमोअर्भकेभ्योविश्वेदेवाः शास्तनमायथेह
राग्निहोतानिषद्दायजीयांस्तदद्यवाचःश्रभमंमंसीयेतिसमाप्यत्र

दीदृइध्मेस्रुचावादायेन्निगदेनाग्निर्होतावेत्वग्नेहोर्त्रंवेत्तुघावि
त्रंधुसोतेयजमानदेवतायोअग्निमित्यवसायहोतारमवृथा
इतिजपेदुपसमाप्येघृतवतीमध्वर्योस्रुचमास्यस्वदेवयुवं
॥७॥ विश्ववारंईळामहेदेवांईळेन्यान्नमस्यामनमस्यान्यजामय
ज्ञियानितिसमाप्तेस्मिन्निगदेध्वर्युराश्रावयतिप्रत्याश्रावयेद ॥७॥
नीध्रउत्करदेशेतिष्ठन्स्फ्यमभिमसंनह्नानीत्यादायदक्षिणा
मुखइतिगाणगायनकमस्तुश्रौषड्ढिल्यौकारंप्लावयन् ॥४॥

ब्रपाजेश्वरं तिपं चैतेभवं त्सि केकं ब्रेषितोयजस्यागल्पाज्यादिरनु
पाजवर्जेयेयजामहइ स्यागूर्वषट्कारो सः सर्वत्रोच्चैस्तरांबली
पान्याज्यायोस्तपोरादी क्रावपेयाज्यातंचविविच्येसंघ्यक्षरा
णामकारं नचेद्वैवचनोव्यंजनांतोवाविसर्जनीयांतस्यक्षरोपधे
रिस्यत३इतरश्वरेफीलुप्यतेरेफीप्रथमंस्वतंतीयंनितमम्मकारेये३
यजामहेसमिधःसमिधोअग्नआज्यस्यव्यंत३वौषडितिवषट्का
रइतिप्रथमोवागोजःसह ओजोमयिप्राणापानाविति वषट्कारमु

होता कृतानुमंत्रयते दिवाकीर्त्योर्वषट्कारस्तथानुमंत्रणमितयाज्यानि
दृशनितनूनपादग्न आज्यस्य वेत्विति द्वितीयोन्यत्र वसिष्ठशुनका
त्रिवध्र्यश्वराजन्येभ्यो नराशंसो अग्न आज्यस्य वेत्विति तेषामिळो
अग्न आज्यस्य व्यंत्विति तृतीयो बर्हिरग्न आज्यस्य वेत्विति चतुर्थ आ
८ ग्नेयं पंचमे स्वाहामुं स्वाहामुमिति यथावाहितमनुद्रुत्य देवतायथा
वाहितमनावाहिताः स्वाहा देवा आज्यपा जुषाणा अग्न आज्यस्य व्यं ८
त्विति याते मंद्रेणोर्ध्वं च शंयुवाकान्मध्यमेन हवींष्या स्विष्टकृत उत्तमे

नशेषे अग्निर्वृत्राणि जंघनदिति पूर्वस्याज्यभागस्यानुवाक्या त्वं सोमासि
सत्पतिरित्युत्तरस्य जुषाणो अग्निराज्यस्य वेत्विति पूर्वस्य याज्या जुषा
णः सोम आज्यस्य हविषो वेत्वित्युत्तरस्य नावाग्रूपादेशं प्रजनति सर्वाश्वा
नुवाक्यावत्योः प्रैषा अन्या अन्वायात्साभ्यः सौमिकीभ्यश्च याज्या अंत
रेण वैश्वानरीयं पत्नीसंयाजांश्चैतौ वात्रघ्नौ पौर्णमास्यामनुवाक्या
लिंगविशेषान्नामधेयान्यत्वं ततो विचारो निसेपस्येदृध्यन्त्वं तावमावा
स्यायामग्निः प्रत्नेन मन्मना सोम गीर्भिष्ट्वा वयमित्याते वाग्यमनमंत

राचयाज्यानुवाक्येनिगदानुवचनाभिष्टवनशास्त्रजपानांचारभ्या
समाप्तेरन्यूयन्यस्यसाधनादुपद्यातोदेवाऽअवंतुनइतिजपे
रपिवान्यांवेछवेः॥५॥३कोदेवतास्तासांयाज्यानुवाक्याःऽअ
ग्निर्मूर्द्धाभुवोयज्ञस्यायमग्निःसहस्रिणइतिइदंविंचक्रमेत्रि ष्णुर्वि
१ र्देवःपृथिवीमेषएतामग्नीषोमासवेदसायुवमेतानिदिविरो १
चनानीन्द्राग्नीअवसागतंगीर्भिर्विप्रःप्रमतिमिच्छमानऽऐंद्रसा
नसिंरयिंप्रससाहिषेपुरुहूतशत्रून्महाँऽइंद्रोयऽओजसाभुवस्त्व

मिंद्ब्रह्मणामहानितिपथ्यग्नीषोमीयउपांशुयाजोग्नीषोमायो
अंघेवामान्यंदिवोमान्तरिक्षाजभारेस्यथस्विष्टकृतःपिप्रीहिदे
वांउशतोयविष्ठसनुवाक्यायेऽयजामहेग्निंस्विष्टकृतमयाळ
ग्निरियुक्काषध्याविभक्तस्यदेवतामाहिड्यप्रियाधामान्यया
ळ्हिसुपसत्तनुयादेवमुत्तराअयाळज्यपाळितिचैवतासांपुरस्ता
दाज्यपांतमनुक्रम्यदेवानामाज्यपानांप्रियाधामानियक्षदग्ने
र्होतुःप्रियाधामानियक्षत्स्वंमहिमानमायजतामेज्याइषःकृणो

तुसोऽध्वरजातवेदजुषतांहविरग्नेपदुयविशोऽध्वरस्यहो
॥१०॥ तरिस्यनवानंप्रजातिप्ररुत्स्यावा॥६॥प्रदेशिन्याःपूर्वणीउत्त
मेऽंजपिचौष्ठयोरन्यात्संनिमार्ष्टिवाचस्पतिनातेहतस्य
षेप्राणायप्राश्नामीत्युत्तरमुत्तरेमनसस्पतिनातेहतस्यो
जैपानायप्राश्नामीत्यधरमधरेस्पष्टोदकमंजलिनेवांप्र
तिगृह्यसव्येपाणौकृत्वोपश्चादस्यउदंगंगुलिंपाणिमुपधा
यांतरेणामवदापयीतांतरेणांगुष्ठमंगुलीश्चस्वयंद्विती ॥१०॥

यमादद्दीतप्रसालब्धामंगुष्ठे नाभिसंगृह्यप्रत्सात्तत्सांगुलीरमुं
ष्टिंकृत्वोदक्षिणेनतरच्छांप्रतिगृह्यास्यसंमितामुपदकयतेप्राणसं
मितांवाणइळोपहूतासहदिवाबृहतादित्येनोपास्मांइळाकप
तांसहदिवाबृहतादित्येनेळोपहूतासहान्तरिक्षेणवामदेव्ये
नवायुनोपास्मांइळाकयतांसहांतरिक्षेणवामदेव्येनवायुने
ळोपहूतासहपृथिव्यारथंतरेणाग्निनोपास्मांइळाकयतांसह
पृथिव्यारथंतरेणाग्निना॥उपहूतागावःसहाशिरउपमांगावः

सा॒हाश्शि॑राङ्क्रयं॑तामुप॒हूताधे॒नुःस॒हस्त॑व्वभोप॒मांधे॒नुःस॒हस्त॑षभाक्र
य॑तामुप॒हूता॒गौर्घृ॒तप॑दीधु॒प॒मां॒गौर्घृ॒तप॑दीक्रयतामुप॒हूताद्दिव्याः
सप्त॒होता॑रउप॒मांदि॒व्याःस॒प्तहो॑ता॑राङ्क्रयं॑मुप॒हूतःसखा॑भक्षःक्रता ३
उप॒मां॒सखा॑भक्षोक्रय॒ ता॑मुप॒हूतेळा॒वृष्टि॑रुप॒मामिळा॒वृष्टि
ह्वय॑ता॒मित्युपां॑श्वथो॒च्चैः॥२ळोपहूतोपहूतेळोपास्मांइळाह्वय
ता॒मिळोप॑हूता॥मा॒न॒वी॒घृ॒तप॑दीमैत्रावरु॒णीब्रह्म॒देवकृ॑तमुप॒हू
तंदैव्या॑अध्व॒र्यव॑उप॑हूताउप॑हूतामनु॒ष्याः॥५ इ॒मंय॒ज्ञम॑वान्येच॒ये

॥१३॥

॥११॥

ज्ञपतिंवर्द्धानुपहूतेद्यावापृथिवीपूर्वजेऋतावरीदेवीदेवपुत्रे॥
उपहूतोयंयजमानउत्तरस्यांदेवयज्यायामुपहूतोभूयसिहविष्क
रणइदंमेदेवाहविर्जुषंतामितितस्मिन्नुपहूतइत्युपहूयावांतरेडां
प्राश्नीयादिडेभागंजुषस्वनःपिन्वगाजिन्वार्वतोरायस्पोषस्य
त्विषेतस्यनोरास्वतस्यनोदास्तस्यास्तेभागामशीमहि॥स
र्वात्मानःसर्वतनवःसर्ववीराःसर्वपूरुषाःसर्वपुरुषाइतिवा॥
॥७॥मार्जयित्वानुयाजैश्चरंतिपरिस्तरणेरंजलिमंतर्धायाप

आसेचयतेतन्मार्जनंदेवादयोनुपजावीतवत्सदांतास्त्वयएकैकं
प्रेषितोपजति॥ देवंबर्हिर्वसुवनेवसुधेयस्यवेतु॥ देवोनराशंसो
वसुवनेवसुधेयस्यवेतु॥ देवोग्निःस्विष्टकृत्सुद्रविणामंद्रःक
॥१२॥ विःसत्यमन्मायजीहोताहोतुर्होतुरायजीयानग्नेयान्देवानय
क्ष्यांअपिप्रेर्येतेहोत्रेअमत्सतेतांससनुषींहोत्रांदेवंगमांदिवि ॥१२॥
देवेषुयज्ञमेरयेमंस्विष्टकृच्चाग्निर्होतानाक्तेर्वसुवनेवसुधेयस्यन
मोवाकेवीहीत्यनवानंवा॥८॥ अस्तुक्तवाकाप्रेसंप्रेषितेदंद्यावाप

थिवीभद्रमभूद्दार्ध्वमस्तूक्तवाकमुतनमोवाकमृध्यास्मसूक्तोच्य
मग्नेत्वंसूक्तवागसि॥उपश्रुतीदिवस्पृथिव्योरोमन्वतीतेस्मि
न्यज्ञेयजमानद्यावापृथिवीस्तां॥शंगयीजीरदानू अत्रस्नू अ
प्रवेदेउरुगव्यूतीअभयंकृतौ॥वृष्टिद्यावारीत्यापाशंभुवौमया
भुवाऊर्जस्वतीपयस्वतीसूपचरणाचस्वधिचरणाचतयोराविदि
दीत्यवसायपथ्यमयाविश्वक्त्वयादिस्यदेवतामिदंहविरजुषता
वीवृधतमहोज्यायोकृतेसुपसत्तनुयादिवमुत्तराअक्रातामत्र

तेतियथार्थंमुत्तमुपांशोरावापिकांतमनुद्रत्येदेवाऽआज्य
॥१३॥ पाआज्यमनुषंतावीदृधंतमुहोज्यापोकृतोग्निर्होत्रेणेदंहग
विरजुषतावीदृधतमहोज्यायोकृत॥अस्यामृधेद्धोत्रायांदेवं
गमायांमाशास्तेयूपजमानौसावसाविस्यस्यादेरयनाम्
नीउपांशुसंनिधौगुरो॥आयुराशास्तेसुप्रजास्त्वमाशास्ते
रायस्पोषमाशास्तेसजातवनस्यामाशास्तेउत्तरांदेवपज्या ॥१३॥
माशास्तेभूयोहविष्करणमाशास्तेदिव्यंधामाशास्तेविश्वंप्रि

यमाहुर्गास्त्तेयदनेनह विषाद्गास्त्तेतदस्यानद्दध्यात्तदस्मैदेवारासंतां
तदग्निर्देवोदेवेभ्योवनतेवयमग्नेर्मानुषाः॥इष्टंचवित्तंचोभेचनोऽ
द्यावापृथिवीअंहसस्पातांमेहगातिर्वामिस्येदंनमोदेवेभ्यऽइति॥१॥
ंरापुवाकायसंप्रेषितस्तत्छंयोस्तद्वृणीमहइत्याहानुवाक्यायदत्र
णुवंविदमस्मेधयछेस्वप्नपुंस्त्वग सीयार्ध्वदोसिवेद्दोविदेयेषुयुदा
मुषेत्त्येनेनोपोत्थायपश्चाज्जाहपत्यस्योपविश्यसोमंत्वष्टारंदेवा
नांपत्नीरग्निंगृहपतिमि त्याज्येनयजंत्याप्यायस्वसमेतुतेसंतप

यांसिसमुयंतुवाजाइहत्वष्टारमग्रियंतंनस्तुरीपमधपोषयिलुदेवानां
पत्नीरुशतीरवंतुनःइतिद्वेअग्निर्होतागृहपतिःसराजाहव्यवाळग्नि
रजरःपितानइतिपत्नीसंयाजाअथप्रजाकामोराकांसिनीवालींकु
॥१४॥ हूमितिप्राग्गृहपतेर्यजेनराकामहंसिनीवालिंकुहूमहमितिद्वेदेया ॥१४॥
ज्योनुवाक्ये॥कुहूमहंसुवृतंविद्मनापसमस्मिन्यज्ञेसुहवांजोहवीमि॥
सानोददातुश्रवणंपितॄणांतस्यैतेदेविहविषाविधेम॥कुहूर्देवानाम
मृतस्यपत्नीहव्यानोअस्यहविषःशृणोतु॥संदाशुषेकिरतुभूरिवामं

रायस्पोषंयजमानेदधातित्याज्यंपाणितलेकृत्वापयीतेक्रामुपहूयस
र्वांघ्राश्रीयाच्छंयुवाकोभवेन्नवा॥१॥वेदंपत्न्यैप्रदायवाचयेद्धोताध्व
र्युर्वावेदोसिवित्तिरसिविदेयकर्मासिकरणमसिक्रियासंसनिरसि
सनितासिसनेयंघृतवंतंकुलायिनंरायस्पोषंसहस्रिणंवेदोददा
तुवाजिनंयंबहवरूपजीवंतिप्रोजनूनामस्वंहुरो॥तंविदेयप्रजां
विदेयकामायत्वेतिवेदशिरसानाभिदेशमालभेतप्रजाकामाचेद्दधा
स्याप्योक्त्रंविचृतेत्प्रत्वामुंचामिवरुणस्यपाशादितितत्सत्यंगार्हप

त्सां द्विगुणं प्राक्पाशं निधायोपरिष्टाद्दस्योदगग्राणि वेदतृणानि करो
ति पुरस्तात्पूर्णपात्रं संश्लिष्टं वेदतृणैरभिमन्त्र्य वाचयेत्पूर्णमसि पूर्णं
मे भूयाः सुपूर्णमसि सुपूर्णं मे भूयाः सदसि सन्मे भूयाः सर्वमसि स
॥१५॥ र्वं मे भूयाः अक्षितिरसि मा मे क्षेष्ठा इत्यथैनां पूर्णपात्रात्प्रति दिशमुदक
मुदुक्षं नुदुक्षं तीं वाचयति ॥ प्राच्यां दिशि देवास्सऋत्विजो मार्जयंतां दक्षि
णस्यां दिशि मासाः पितरो मार्जयंतां प्रतीच्यां दिशि गृहाः पशवो मार्ज
मु यंतां उदीच्यां दिश्याप ओषधयो वनस्पतयो मार्जयंतामूर्ध्वायां दिशि ॥१५॥

यतः संवत्सरः प्रजापतिर्मार्जयतां मार्जयंतामिति वाथास्य उत्तानमंज
लिमधस्ताद्घोटकस्य निधायापात्सनश्वस्य व्यं पूर्णपात्रं निनयन्वाचयेय
न्मा हं प्रजां परासिचं या नः सयावरीस्थन ॥ समुद्रे वो निनयानि स्वं
पाथो अपीथेति विदत्तृणान्यग्रेण गृहीत्वा विधून्वंस्तत्ततं स्तृणत्त्सव्ये
न गार्हपत्यादाहवनीयमेति तं तु नन्वत्रजसो भानुमन्विहीति शेषं नि
धाय प्रस्तरं गुदगाहवनीयादवस्थापायस्यालं व्यास्तु वेणादायपसर्वं प्राय
श्चित्तानि जुहुयात्स्वाहाकारांतैर्मंत्रैर्न चेन्मंत्रे पठितो यत्किंचात्रेषि

तोयजेदन्यत्राप्येवंभूतोव्यक्तहोमाभ्यांचानोपस्थानानि च॥ अयाश्चा
ग्नेस्यनभिशस्तीश्चसत्यमित्वमयाअसि॥ अयासावयसाकृतोया
सन्हव्यमूहिषेयानोधेहिभेषजंस्वाहा॥ अतोदेवाअवंतु नइतिद्वाभ्यां
व्याहृतिभिश्चभूःस्वाहाभुवःस्वाहास्वःस्वाहाभूर्भुवस्वःस्वाहेतिहु
त्वासंस्थाजपेनोपस्थायतीर्थेन निष्क्रम्यानियमंॐ चमेस्वरश्चमे
॥३६ यज्ञोपचतेनमश्च॥ यत्तेन्यूनं तस्मैत्वमुपयन्ते ति रिक्तं तस्मैतेनमइति
संस्थाजपइतिहोतुः॥११॥ अथब्राह्मणोहोत्राचमनंयज्ञोपवीतशौचा ३६

निनित्यःसर्वकर्मणांदक्षिणतोधुर्वाणांव्रजतांवाबहिर्वेद्यांदिशं
व्रजेयुःसेवतत्रप्राचीचेष्टास्वमंत्रासुस्थानासनयोर्विकल्पस्तिष्ठंद्धो
माश्रुपेवषट्काराआसीतान्यत्रेसमस्तपाण्यंगुष्ठेग्रेणाहवनीयंप
रीत्यदक्षिणतःकुशेषूपविशे॰बृहस्पतिर्ब्रह्माब्रह्मसदनआशिष्यतेबृह ति
स्पतेयज्ञंगोपायेत्युपविश्यजपेदेषब्रह्मजपःसर्वयज्ञतंत्रेषुसाग्नेयपत्रो
पवेशानमुपविष्टमतिसर्जयतेब्रह्मन्नपःप्रणेष्यामीतिश्रुत्वाभूर्भुवः
स्वर्बृहस्पतिप्रसूतइतिजपित्वोंप्रणयेत्सनिसृजेत्सर्वत्रयथाकर्म

स्यादेशाः प्रणवाद्युच्चैरूर्ध्वं वा प्रणवाद्दंतत ऊर्ध्वं वाग्यत आस्त आहविष्कृत
उद्वादनामार्जनीसर्वेषां सोमे चर्माद्धि चानिर्भ्रेषाति चासुब्रह्मण्यायाः
प्रातरनुवाकाद्यांतर्यामाद्धरिवतोनुसवनमेळायाः स्तोत्रेषु तिसृज
१७ नाद्यावषट्कारादोहेचः पवमानेषु पश्चात् किंच मंत्रवद्धोत्रारोषः
आपत्तिश्चर्यपत्रत्वग्निः प्रणीयते पिसृसोमेंत दाद्दितत्र वाग्यमनंद १७
क्षिणतश्चव्रजंजपत्याभुः शिशान इति सूक्तं समाप्योपवेशनाद्युत्तं
नतु सोमिके प्रणयने ब्रजंजपोन्यत्र विसृष्टवागबहुभाषी यज्ञम

नाविपर्यासेत्तरितेमंत्रेकर्मणिवाख्यातेवोपलक्ष्यवाजान्वाव्याहृतिं
जुहुयाद्दत्तऋश्चेद्भूरितिगार्हपत्येयजुष्टोभुवइतिदक्षिणआग्नीध्रीयेसा
मेषुसामतःस्वरित्याहवनीयेसर्वतोविज्ञातेताबाभूर्भुवःस्वरित्याहवनी
यएवप्राक्प्रयाजेभ्योंगारंबहिष्परिधिनिवर्त्तस्युवर्द्दंडेनाभिंदध्यान्मा नि
तपोमायज्ञस्तपन्मायज्ञपतिस्तपत्॥नमस्तेअस्त्वायतेनमोरुद्रपरा
पतेनमोयत्रनिषीदसीत्यमुंमाहिंसीरमुंमाहिंसीरितिचप्रतिदिश
मध्वर्युर्यजमानोपुरस्ताच्चेद्ब्रह्मायजमानोदक्षिणतोहोतापत्नी॥ज

मानान्पश्चाद्दाग्नीध्रयजमानाउत्तरतोधैनमनुप्रहरेत्स्वाहंयज्ञंदधेनिर्ऋते
रूपस्थानेदेवेषुपरिददामिविद्वान्॥सुप्रजास्त्वंशृतहिमामदंलरहनो
देवामधिपरामर्षपछ्नेतानितमभिजुहुयात्सहस्रश्रंगोवृषभोजातवेदाः
स्तोमपृष्ठोघृतवान्सुप्रती[illegible]कःमानोहिंसीद्धिंसितोनेत्वाजहामि
गोपोषंचनोवीरपोषंचयछस्वाहेति॥१८॥प्राशित्रमाहियमाणमी
॥१८॥ क्षतेमित्रस्यत्वाचक्षुषाप्रतीक्षइतिदेवस्यत्वासवितुःप्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यांपू ॥१८॥
ष्णोहस्ताभ्यांप्रतिगृह्णामीतिनदंजलिनाप्रतिगृह्यपृथिव्यास्त्वानाभौसाद

याम्य दिसा उपस्थ इति कुशेषु प्राग्दंडं निधायांगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यामसंख्वा
दन्न्प्राश्नीयादग्नेष्ट्वास्येन प्राश्नामि बृहस्पतेर्मुखेनेत्याचम्यान्वाचामेत्सत्येन
त्वाभिजिघर्मियाऽ स्वंतर्देवतास्माइदं शमयंतु ॥ चक्षुः श्रोत्रं प्राणान्मेमा हिं
सीरितीड्यस्य त्वाजठरेदधामीतिनाभिमालभेत प्रक्षाल्य प्राशित्रहरणं नि
रनेनाभ्यात्ममपोनिनयेन्नेमार्जयित्वास्मिन्ब्रह्मभागं निदध्यात्सप्राल्कुशे
षु यजमानश्चागमन्वाहार्यमवेक्षेत प्रजापतेर्भागोस्यूर्जस्वान्पयस्वान्क्षितिरसि प
मा मे क्षेष्ठाऽअस्मिंश्च लोके मुष्मिंश्च प्राणापानौ मे पाहि कामायत्वेत्यसृष्टशं

नवघ्रायांगुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यांशिष्टंगृहीत्वाब्रह्मभागेनिदध्यात्
ति द्ध्रुमन्वस्यास्यामईश्रुत्वाबृहस्पतिर्ब्रह्माब्रह्मसदनआशि
॥१९॥ ष्टबृहस्पतेयज्ञमजगुपःसयज्ञंपाहिसयज्ञपतिंपाहिसमां ॥१९॥
पाहिभूर्भुवःस्वर्बृहस्पतिप्रसूतइतिजपित्वोपतिष्ठेतिसमिध
मनुज्ञानीयात्संस्थितेजघन्यसृत्विजांसर्वप्रायश्चित्तानिजु
हुयात्तमितरेन्वालभेरन्होतारंवैतत्पोनित्यहोमःसर्वैसंस्थाज
पेनोपतिष्ठंतउपतिष्ठंते॥१३॥इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रेसर्वषट्केप्रथमोध्यायः॥

हरिः ॐ॥ ॥पौर्णमासेनेष्ट्वा पशुसोमाउपदिष्टास्तैरमावास्यायांपौ
र्णमास्यांवायजेतराजन्यश्चाग्निहोत्रंजुहुयात्तपस्विनेब्राह्मणायांते
तरंकालंभक्तमुपहरेदृतसत्यशीलःसामसुत्सक्षजुहुयाद्बहुषुबहू
नामनुदेशाआनन्तर्ययोगाद्देवतुयाज्यानुवाक्येअदृष्टादेशोनिस्त्वे
[illegible] अग्न्याधेयंकृत्तिकासुरोहिण्यांमृगशिरःफल्गुनी रसि
षुविशाखयोरुत्तरयोःप्रोष्ठपदयोरितेषांकस्मिंश्चिद्वसंतेपर्वणिब्राह्म
णआदधीतग्रीष्मवर्षाशरत्सुक्षत्त्रियवैश्योपकुष्टायस्मिन्कस्मिंश्चि

दत्वावाद्धीतेसोमेनयक्ष्यमाणोनर्तुंपृच्छेन्ननक्षत्रमभ्यस्याद्यमीगर्भादर
णीआहरेद्यजनपेक्षमाणोयोजभ्यस्यःशमीगर्भआरुरोहत्वेसचा॥तंत्वाह
रामिब्रह्मण्णायस्तियेःकेतुभिःसहेतिपूर्णाहुत्यंतमग्न्याधेयंयद्दिस्विष्ट
यस्तनुयुःप्रथमायामग्निरग्निःपवमानोग्नआयंषिपवसेग्नेपवस्व
२० स्वपाःसहव्यवाक्षमस्त्वोऽग्निर्होतापुरोहितइतिस्विष्टकृतःसंयाज्येरत्व २०
त्केसोविष्टकृतीभवतीयात्सर्वत्रदेवतागमेनित्यानामपायोयास्विष्टकृ
तमंतराजभागोचनास्तत्स्यानरेषसमानजातिषधर्मौद्वितीयस्यांवषधवंता

के
वग्निःपावग्निःशुचिःसनःपावक दीदिवोग्नेपावकरोचिषा ॥ अग्निःशुचि
व्रततमउदग्नेशुचयस्तवस्वाहाग्निंविश्वाअभिपृजोग्निमीळेपुरोहितमि
तिसंयाज्येतृतीयस्यांसामिधेन्यावावपतेप्रागुपोत्तमायाःपृथुपाजाअ
मर्त्यइतिद्वेधाय्येइत्युक्तःएतेप्रतीपात्पुष्टिमंतावग्निनारयिमश्नवत्पुष्य
स्फानोअमीवहेत्यग्नीषोमाविंद्राग्नीविष्णुरितिवैकल्पिकान्यदितिरुत
त्तामदितेमहिमहीमृषुमातरंसुव्रतानामृतस्यपत्नीमवसेहुवेम ॥ तुविक्ष
त्रामजरंतीमुरूचींसुशर्माणमदितिंसुप्रणीतिं ॥ प्रेद्धोअग्नइमोअग्नइ

तिसंयाज्यौविराजाविंत्सुन्तःएनेप्रतीयाद्धितितिस्त्रेआग्ध्रेयान्नमेवैवस्यातामाया
वाँनथासतिनस्यामेवधाय्येविराजौविनिमात्रेविकारैवैराजंतंत्रेनिग्रतीयाद्ध
मं धानाद्दादशरात्रमजस्त्रोअत्येंतुगतश्रियः॥१॥उत्सर्गैपरादैगार्हपत्यंप्र
ज्वल्यंदक्षिणाग्निमानीयविट्कुलाद्धित्तवतोवैकयोनयज्ञस्येकेध्रिपुमा
णंवाप्रज्वल्यारणिमंतंवामथित्वागार्हपत्यादाहवनीयंज्वलंतमुद्धरेदेवं २१
२१ त्वादेवेभ्यःश्रियाउद्धरामीत्युद्धरेदुद्धियमाणउद्धरपाप्मनोमायदविद्वा
न्यच्चविद्वांश्वकार॥अनुवादेनःकतमस्त्तिकिंचित्सर्वस्मान्मोद्धृतःपाहिते

स्मादितिश्रपयेदमृताहुतिममृतायांजुहोम्यग्निंपृथिव्याममृतस्ययो
नौतयान्नंतंकाममहंजयानिप्रजापतिःप्रथमोयंजिगायाग्नावग्निःस्वा
हेतिनिदध्यादादित्यमभिमुखएवंप्रातर्व्युष्टायांतमेवाभिमुखोरात्र्या
यदेनइतिनुश्रपयेदतऊर्ध्वमाहिताग्निर्व्रतचार्याहोमादनुदितहोमी
चोदयादस्तमितेहोमोनित्यमाचमनमृतसत्याभ्यांत्वापर्युक्षामीति
जपित्वापर्युक्षेत्त्रिस्त्रिरेकैकंपुनःपुनरुदकमादायानंतर्येविकल्पोद
क्षिणंवैवप्रथमंविज्ञायतेपितावाएषोग्नीनांयद्दक्षिणःपुत्रोगार्हपत्यःपी

त्रे आहवनीयस्तस्माद्देवं पर्युक्षेद्गार्हपत्यादविच्छिन्नामुदकधारां हरे
त्तं नु तन्वं त्रजस्रो भानुमन्विहीत्याहवनीयात्पश्चाद्गार्हपत्यस्योपवि
ष्टेपोदगंगारान्पोहेत्सुहुतकृतस्पसुहुतं करिष्यथेति निष्वग्निहो
त्रमधिश्रयेद्दधिश्रितमध्यधिश्रितमधिश्रितं हि ३ इति ॥ ३ व्वायास्प
दं घृतवच्चराचरं जातवेदो हविरिदं जुषस्व ॥ ये ग्राम्याः पशवो विश्व
रूपास्तेषां सप्तानां मयि पुष्टिरस्त्विति यानदध्यधिश्रयेद्दधिश्रयेदि
त्येके ॥ २ ॥ पयसा नित्यहोमो यवागूरोदनो दधि सर्पिर्ग्राम कामान्नाद्य

कामेन्द्रियकामतेजस्कामानामधिश्रितमवज्वलयेदनधिश्रयंदध्य
ग्निष्टेतेजोमाहार्षीरितिस्रुवेणप्रतिषिंचान्नेवाशांतिरस्यमृतमसीति
नयोरव्यतिचारः पुनर्ज्वलनात्परिहरेत्रिरंतरितंरक्षोंतरिताअरातयइ
तिसमुदंतंकर्षनिवोदहुं ह्वासयेद्दिवेत्वान्तरिक्षायत्वापृथिव्यैत्वेतिनि
दधत्सुहुतकृतस्यसुहुतमकार्षमित्यंगारान्निसृज्यस्रुक्स्रुवंप्रतितपे
त्प्रत्युष्टंरक्षः प्रत्युष्टाअरातयोनिष्टप्तंरक्षोनिष्टप्ताअरातयइत्युत्तरतः स्था
न्यास्रुचमासाद्योमुंनपानीत्यतिस्तर्जयीताहिताग्निराचम्यापरेणवे

दिमतिव्रज्यदक्षिणतउपविश्यैतच्छुचौमुंनयेत्यंतिसृजेदतिसृष्टोक्षुरिका
भुवइव्वोस्वरिव्वावधइ ठे तिसुवपूरमुंनयेदग्निपमग्नियंपूर्णतमंयो
नुज्येष्ठमद्विमिछेत्सुत्राणांयोस्यपुत्रः प्रियंस्यात्तंप्रतिपूर्णमुन्नयेत्स्व:
२३ लीमभिमृश्यैसमिधंस्नुवंचाध्यधिगार्हपत्यंहृत्वाप्राणसंमितामा
हवनीयसमीपेकुशेषूपसाद्यजान्वाच्यसमिधमादध्याद्वितांत्वाग्नि
ज्योतिर्बरान्निमिष्टकामुपदधेस्वाहेतिसमिधमाधायविद्युदसिविद्य
मेपाप्मानमग्नौश्रद्धेत्यप उपस्पृश्यप्रदीप्तांद्व्यंगुलमात्रेभिजुहुया। २३

ॐभुवःस्वरो३मग्निर्ज्योतिरग्निःस्वाहेतिपूर्वामाहुतिंहुत्वाकुशेषु
सादयित्वागार्हपत्यमवेक्षेतपशून्मेयच्छेत्यथोत्तरांतूष्णींभूयसी
मसंसृष्टांप्रागुदगुत्तरतोवाप्रजापतिंमनसाध्यायंस्तूष्णींहोमे
षुसर्वत्रभूयिष्ठंस्रुचिशिष्ट्वाग्निरनुप्रकंप्यावमृज्यकुशमूलेषुनि
मार्ष्टिपशुभ्यस्त्वेतितेषांदक्षिणतउत्तानाअंगुलीःकरोतिप्राची
नावीतीतूष्णींस्वधापितृभ्यइतिवापावनिनीयपर्ष्टिरसिदृष्ट्वमे
पाप्मानमपेतुश्रेयसेसपउपस्पृश्याहिताग्निरनुमंत्रयेतताधानमु

स्म

कृतेन ऋषिणा तेन ब्रह्मणा तया देवतयांगिरस्वद्‌ ध्रुवासीदेति समिधं
ता ऽ अस्य प्रस्रद्दोहस इति पूर्वामाहुतिमुपो सायौत्तरां कां क्षेते क्ष्मा
णो भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजाभिः स्यां सुवीरो वीरैः सुपोषः पोषैः राग्ने यो
२४ भि[illegible]ऽग्नऽ आयूंषि पवसऽ इति तिसृभिः ॥२॥ संवत्सरे संवत्सरे य २४
नाग्ना पयसा वास्य यं पर्वणि जुहुयाद्द्विजा मेकऽ इतरं कालमंते
वासी वा स्वप्नोदकमुदकुंभ रत्य भक्ष येद परयोर्वा हुत्वाऽयुषे वा प्रा
श्नामीति प्रथमं मन्त्रा घायत्वेत्युत्तरं तूष्णीं समिधं माध्यायाऽग्नये

गृहपतयेस्वाहेतिगार्हपत्येनित्योत्तरान्तूष्णीं समिधमाधायाग्नयेसं
वेशपतयेस्वाहेतिदक्षिणाग्नयेन्वाहार्याऽन्नपतयेस्वाहेतिवानित्यो
त्तराभस्मयित्वाऽभ्यात्तमसपस्तुचा निनयतेत्रिःसर्पदेवजनेभ्यःऽ
स्वाहेत्यथैनांकुशैःप्रक्षाल्यचतस्रःपूर्णाःप्रागुदीच्योर्निनयेदृतुभ्यः
स्वाहादिग्भ्यःस्वाहासप्तऋषिभ्यःस्वाहेतरजनेभ्यःस्वाहेतिपंचमींकु
म्भदेशेपृथिव्याममृतंजुहोम्यग्नयेवैश्वानरायस्वाहेतिषष्ठींपश्चाऽ
द्गार्हपत्यस्यप्राणममृतंजुहोम्यमृतंप्राणेजुहोमिस्वाहेतिप्रताप्यां

तर्येद्विनिदध्यात्परिकर्मिणेवाप्रयच्छेदग्रेणाहवनीयंपरीत्यसमिध
आदध्यादितिस्वस्तिमत्रउदङ्मुखस्तिष्ठन्नथमांसमंत्रामाहवनीयेदी
द्दिहीतिगार्हपत्येदीदायेतिदक्षिणेदीदिदायेत्युक्तंपर्युक्षणंता
भ्यांपरिसमूहनेपूर्वैतुपर्युक्षणादिवंप्रातरुपोदयंव्युषितउदि
तिवासस्यसतोभ्यांवेतिपर्युक्षणमिमुन्नेष्यामीत्युत्सर्जनंहरि
२५ णीत्वामूर्यज्योतिषमहरिष्टकामुपदधेस्वाहेतिसमिदाधानंभू २५
र्भुवःस्वरोंसूर्योज्योतिर्ज्योतिःसूर्यःस्वाहेतिहोमउन्मार्जनंच॥४॥

प्रवत्स्यंनग्नीःन्प्रज्वल्याचम्यातिक्रम्योपतिष्ठतआहवनीयंशं
स्यपरत्न्मेपाहीतिगार्हपत्यंनर्यप्रजांमेपाहीतिदक्षिणमथर्व
पितुंमेपाहीतिगार्हपत्याहवनीयावीक्षेतेमान्मेमित्रावरुणौ
महान्तः पायुतंपुवं॥अविनष्टानविहृतान्प्रेषेनानभिरक्षतेव
स्माकंपुनरागमनादितिप्रथेतंप्रत्येत्यपवदक्षिणंपरियन्नाहव
नीयमुपतिष्ठतेममनाम प्रथमंजातवेदःपितामाताचद
धतुर्यदग्ने॥तत्वंबिभृहिपुनरामम्मैतोस्तवाहंनामबिभ्रराण्यग्ने

इति प्रव्रजेदनपेक्षमाणो माप्रगामेति स्रुक्तं जपन्माराद्गनिभ्यो वा
चं विसृजेत सहासुगः पितुमांऽ अस्तु पंथाऽइति पंथानमवरु
ह्योऽनुपस्थिताग्निश्चेत्सवासमापद्येतैहैव संतत्रसंतं त्वाग्ने
२६ हरावाचामनेसावाविभर्मिति रोमासंत्रं माप्रहासीर्ज्योतिषा
त्वां वैश्वानरेणोपतिष्ठतऽइति प्रतिदिश्मममनीनुपस्थायाऽपि २६
पंथाममन्महीति पर्येयस्वसमित्पाणिर्वाग्यतोऽग्नीजुव्हतः
श्रुत्वाऽभिक्रम्याहवनीयमीक्षेत विश्वहानीमाभरं तो नातुरे

ण मनसा ॥ अग्ने मा ते प्रतिवेशा रिषाम ॥ नमस्तेऽअस्तु मी कृषेन
मेस्तऽउपसद्दने ॥ अग्ने शुंभस्व तन्वः संमारय्यास्रजेत्यग्निषु
समिधऽउपनिधायाहवनीयमुपतिष्ठते ॥ मम नाम तव च जा
तवेदो वाससीऽइव विवसानौ चरावः ॥ ते बिभर्वोदन्हसे जीव
से च यथा यथं नौ तन्वौ जातवेदऽइति नुतः समिधोभ्याद ध्या
दाहवनीये ॥ अगन्म विश्ववेदसमस्मभ्यं वसुवित्तमं ॥ अग्ने स
म्राळभि द्युम्नमभि सहआयछस्वः स्वाहेति गार्हपत्ये यमग्नि

ति
र्गृहपंगी र्हपत्सः प्रजायावसुवित्तमः॥अग्नेगृहपतेभिद्युम्नमभि
सहआयच्छस्वःस्वाहेतिदक्षिणायमग्निःपुरीष्योरयिमान्पुष्टि
वर्द्धनः॥अग्नेपुरीष्याभिद्युम्नमभिसहआयच्छस्वःस्वाहेति
गार्हपत्याहवनीयावीक्षेतैमान्मेमित्रावरुणौगृहानेजूगुप
२७ तंयुवं॥अविनष्टानविहृतान्पूषैनानभ्यराक्षीदस्माकंपुन
राय नादितिपथेतंप्रत्येत्यप्रोष्यभूयोदशरात्राच्चतुर्गृहीत २७
माज्यंजुहुयान्मनोज्योतिर्जुषतामाज्यंमेविछिन्नंयज्ञंस

मिमं धौ दैत्तु ॥ पाइ छ्छाउष सोयाअ निष्टास्ताः संतनोमिह विषा घृतेन
स्वाहेत्यग्निहोत्राहोमे चैव्रतिहोममेके परिस्तमुग्धो दग्विहारादपवि
श्यभूर्भुवःस्वरितिवाचंविसृजेतगृहानीक्षेताप्यनाहिताग्निर्गृ
हामाबिभीतोपवस्वस्त्येवोस्मासुच प्रजायध्वंमा चैवोमोपतीरि
षदितिप्रपद्येतगृहान्नहंसुमनसः प्रपद्येवीरघ्नोवीरवतःसुवीरा
न्॥इरांवहंतो घृतमुक्षमाणास्तेष्वहंसुमनाःसंविशानीतिशिवं
रण्मंशंयोःशंयोरितित्रिरनुवीक्षमाणोविदितमप्यलीकंनतदह

र्णपर्य्ये पुर्विज्ञायते भयंवोभयंमेस्विवित्यिवोपतिष्ठेतउवसन्नत्येत्या
हरहवैति॥५॥अमावास्यायामपराह्णेपिंडपितृयज्ञोदक्षिणाग्नेरेको
ल्मुकंप्राग्दक्षिणाप्रणयेयुर्येरूपाणिप्रतिमुंचमानाअसुराःसंतःस्वध
याचरंति।परापुरोनिपुरोयेभरंत्यग्निष्टाल्लोकात्प्रणुदात्वस्मादि
२८ तिसर्वकर्माणितांदिशमुपसमाधायाग्नेओपरिस्तीर्यदक्षिणाग्नेःप्रा
गुदकूप्रत्यगुदग्वेकैकशःपात्राणिसादयेच्चरुस्थालींशूर्पस्फ्यो। २८
लूखलमुसलस्रुवध्रुवकृष्णाजिनंसकृदाछिन्नेध्ममेक्षणकमं

उलूं दक्षिणतोग्निष्ठमास्थ्य चरुस्थालीं व्रीहीणांपूर्णांर्त निम्र्जेत्परि
संनान्निदध्यात्कृष्णाजिनउलूखलंकृ चैतरान्पत्न्यवहन्याददविवे
चमवहतान्सकृत्सफ्नाल्यदक्षिणाग्नौश्रपयेद्दर्वींगतिप्रणीतात्स्य
नलेरवामुल्लिखेदपहताअसुरारक्षांसिवेदिषद इतितामभ्युक्ष्यस
कृदाछिन्नैरवस्तीर्यासादयेदभिघार्यस्थालीपाकमाज्यंसर्पिरनुत्पू
तंध्रुवायामाज्यंकृत्वादक्षिणतआंजनाभ्यंजनकशिपूपबर्हणाभि
प्राचीनावीतीध्ममुपसमा धायमेक्षणेनादायावदानसंपदाजु
हु+नवनीतंवोत्पूतं+

हुयात्सोमाय पितृमते स्वधा नमोऽग्नये कव्यवाहनाय स्वधा नम इति
स्वाहाकारेण वाग्निं पूर्वं यज्ञोपवीती मेक्षणमनुप्रहृत्य प्राचीना
वीती लेखां त्रिरुदकेनोपनयेच्छुंधंतां पितरः शुंधंतां पितामहाः शुंधंतां
प्रपितामहा इति तस्यां पिंडान्निपृणीयात्पराचीनपाणिः पित्रे पिताम
हाय प्रपितामहायैतत्तेऽसौ ये च त्वामत्रान्विति तस्मै तस्मै य एषां प्रेता
२९ स्युरिति गाणगारिः श्रपयत्सु मितरानर्चयेत्तदर्थत्वात्त्रिनिभ्य एवं निपृणी
यादिति तौल्वलिः क्रियागुणत्वादपि जीवांतमात्रिभ्यः सर्वेभ्य उए २९

वंनिपृणीयादितिगौतमः क्रियायाअर्थकारितोपायविशेषोजीवत्पितानां
नपरेभ्योनधिकारांनप्रत्यक्षंनजीवेभ्योनिपृणीयांनजीवंतर्हितेभ्यो
जुहुयाज्जीवेभ्यः सर्वंहुतंसर्वंजीविनेनामान्यविद्वांस्ततपितामहप्रपि
तामहेति ॥ ६ ॥ निपृतानअनुमंत्रयेतात्रपितरोमादयध्वंयथाभागमा
वृषायध्वमितिसव्यावृदुदङ्ङावृत्त्यायथाशक्त्यप्राणंनासितात्रिप
र्यावृत्त्यामीमदंतपितरोयथाभागमावृषायीषतेतिचरोः प्राणभक्षं
भक्षयेन्निस्तंपनिनयनमसावभ्यंक्ष्वासावंक्ष्वेतिपिंडेष्वभ्यंजनांजनेवा

तरोजी

सोदद्याद्दशामुर्णास्तुकांवापंचाशद्वर्षतायाऊर्ध्वस्वलोमैतद्वःपितरो
वासोमानैतोन्यत्सितरोपुष्कभिस्तथेनानुपतिष्ठेतनमोवःपितरइ २
षेनमोवःपितरऊर्जेनमोवःपितरःशुष्मायनमोवःपितरोघोरायन
मोवःपितायनमोवःपितरोरसायः॥स्वधायैःपितरोनमोवःपितरो
नमएतायुष्माकंपितरइमाअस्माकंजीवावोजीवंतइहसंतस्या उ०
उ० म॥मनोन्वाहुवामहइतिचातिसभिरथेनानुवाहयेस्सरेतेनपितरः
म्यासो सौगंभीरेभिःपथिभिःपूर्विणेभिः॥दत्तायास्मभ्यंद्रविणेहभद्रंरयिं

चनःसर्ववीरंनियच्छतेत्यग्निंप्रत्येयादग्नेनमध्याश्वंनस्तोमैरितिगा
र्हपत्यंपदंतरिक्षंपृथिवीमुतद्यांयन्मातरंपितरंवाजिहिंसिम॥अग्नि
र्मातस्मादेनसोगार्हपत्यःप्रमुंचतुकरोतुमामनेनसं॥वीरंमेदत्त
पितरइतिपिंडानांमध्यमंपत्नीप्राश्नीयादाधत्तपितरोगर्भंकुमारं
पुष्करस्रजं॥यथायमरपाअसदितिप्रवितरावतिष्ठणीतेवायस्यवा
गंतुरंनकाम्याभावःसप्राश्नीयान्महारोगेणवाक्लितस्ततःप्राश्नीयाद
न्यतरांमतिंगच्छत्येवमनाहिताग्निर्नित्येश्रपयित्वातिष्ठणीयजुहुया

२१॥

द्विवस्पात्राणामुत्सर्गस्तृणं द्वितीयमुद्दिस्के ॥७॥ दर्शपूर्णमासावारप्स्य
मानोन्वारंभणीयाम ग्ना विष्णु सरस्वती सरस्वानग्निर्भगी ॥ अग्ना
विष्णूसजोषसेमावर्द्धंतुवांगिरः ॥ द्युम्नैर्वाजेभिरागतं ॥ अग्नाविष्णु
महिधाम प्रियंवांवीथोघृतस्यगुह्याजुषाणा ॥ दमेदमेसुष्टुती
र्वावृधानाप्रतिवांजिह्वाघृतमुच्चरण्यत् ॥ पावकानःसरस्वती
पावीरवीकन्याचित्रायुःपीपिवांससरस्वतो दिव्यंसुपर्णंवायसं
बृहंतमासववंसवितुर्यथासनोराधांस्याभरैत्याधीनाधयाम

३१

पावीयद्विवार्थाव्ययेरन्पुनराधेयइति स्तत्स्यांप्रयाजानुयाजांन्विभ
क्तिभिर्यजेत्समिधः समिधोग्नेग्नआज्यस्यव्यंतु ॥ तनूनपादग्निमग्न
आज्यस्यवेत्विळोअग्निनाग्नआज्यस्यव्यंतु ॥ बर्हिरग्निरग्नआज्य
स्यवेत्विति समिधाग्निंदुवस्यतेत्युषुब्रवाणितइत्याग्नेयावाज्य
भागौबुद्धिमद्भिंदुमंतावित्याचक्षतेतथानुवृत्तिरिज्याचनित्यंपूर्व
मनुब्राह्मणिनोग्नआयूंषिपवसइत्युत्तरं नित्यस्तूत्तरे हविः शब्दः
आग्नेयंहविरग्धाद्यग्नेक्रतोभद्रस्याभिष्टेअयगोभिर्गृणंतए भि

नैर्अकैरग्ने तमद्याश्वंनस्तोमैरितिसंयाज्येदेवंबर्हिरग्नेर्वसुवनेवसुधे
यस्यवेतु॥देवोनराशंसोग्नेर्वसुवनेवसुधेयस्यवेत्विति॥८॥आग्रय
णंव्रीहिश्यामाकयवानांसस्यंनाश्नीयादग्निहोत्रमहुत्वायदावर्ष
स्यतृप्तस्यादथाग्रयणेनयजेतापिहिदेवाआहुस्त्तसौन्नंवर्षस्याग्र
३२ यणेनहिपजतइत्यग्निहोत्रीवैनोदधित्वानस्याःपयसाजुहुयाद ना३
पिवाक्रियायवेष्विष्टिस्तुराज्ञःसर्वेषांचैकेश्यामाकेष्ट्यांसौम्यश्च ३२
रुःसोमयास्तेमयोभुवोयानेधामानिदिवियापृथिव्यामित्यवान

रेभ्गपानित्यंजपमुह्लोसव्येपाणेोकृत्वेतरेणाभिमन्त्रोत्प्रजापनयेत्वा
ग्रहंगृह्णामिमह्यंश्रियैमह्यंपशुभ्योमह्यंमनाग्येय ॥ भद्रान्नःश्रेयःसम
नैष्टदेवास्त्वयावसेनसमशीमहित्वा ॥ सनोमयोभूःपितवाविशेहशं
नोभवद्विपदेशंचतुष्पदे इतिप्राश्याचम्यनाभिमालभेतामौसिप्रा
णतदृतंब्रवीम्यमासिसर्वाननुप्रविष्टः ॥ समेजरांरोगमपनुद्यशरी
रादमामएधिमामृथामइंद्रसितेनभक्षिणोभक्षास्त्सर्वत्रनवभोज
नेथर्वीहिपवानांधायेविराजाग्नीन्द्राविंद्राग्नीवाविश्वेदेवाःसोमोय

दिनत्रश्यामाकोद्यावापृथिवीआपाये अग्निमिंधनेसुकर्माणःसुरुचो
देवयंतोविश्वेदेवास आगतयेकेचज्मामहिनोअहिमायामहीद्यौःपृ
थिवीचनःप्रपूर्वजेपितरानव्यसीभिश्शिति॥१॥अथकाम्याआयुष्का
३२ मेष्यंजीवातुमंतावानोअग्नेसुचेतुना॥त्वंसोमैहिभगामित्यग्निरा म
युष्मानिंद्रस्त्वानायुष्टेविश्वतोदधद्यमग्निर्वरेण्यः॥पुनस्तेप्राण
आयातुपरायक्ष्मंसुवामिनै॥आयुर्दाअग्नेहविषोजुषाणोघृतप्र ३२
तीकोघृतयोनिरेधि॥घृतंपीत्वामधुचारुगव्यंपितेवपुत्रमभिरक्ष

तादिमं॥ त्रातारमिंद्रमवितारमिंद्रम्माते॥ अस्यांसहसावन्परिष्टौपाहि
नो॥ अग्नेपायुभिरजस्रैरग्नेत्वंपारयानव्यो॥ अस्मान्निति संयाज्ये स्वस्त्य
यन्यांरक्षितवंतावग्नेरक्षाणो॥ अंहसस्त्वंनः सोमविश्वतइत्यग्निःस्वस्ति
मान्स्वस्तिनोदिवो॥ अग्नेपृथिव्या॥ आरेअस्मदमतिमारेअंहइतिपूर्वयो
के संयाज्येपुत्रकामेष्ट्यामग्निःपुत्रीयस्मै त्वंसुकृते जातवेदोयस्त्वाहृ
दाकीरिणामन्यमानो॥ ग्निस्तुविश्रवस्तममितिद्वे संयाज्ये आग्नेय्याउत्त
रेनिसेमृद्धिन्वतस्तुभ्यंता॥ अंगिरस्तमा॥ श्यामतंकाममग्नेनवोतीतिकामा

यवैमध्या उत्तरे विनइंद्रमृधोजहि मृगोनभीमः कुचरोगिरिष्ठाः सृष्टुज्निमिं
द्रुसच्युतिंप्रच्युतिंजघनच्युतिं॥ प्रनाकाफानुआभेर॥ प्रयुपस्पंनिवसस्थ्यो
विनइंद्रमृधोजहि॥ चनीरवुदद्यधासफमश्चिनःसुष्टुतिंनयेतीन्द्रायदात्रे
पुनर्दात्रेवायानिनोधनानिकुड्डोजनासिमन्युनो॥ इंद्रानुविद्धिनस्तान्स
निनेहविषापुनः॥ पुनर्नइंद्रोमघवादादातुधनानिशक्रोधनीःसुराधाः॥
अस्मभ्यंकृणुतांयाचितोमनःश्रुष्टीनइंद्रोहविषामध्यातीत्याशानामा
३४ शापालेभ्योवाशानामाशापालेभ्यश्चतुर्भ्योअमृतेभ्यः॥ इदंभूतस्या ३४

ध्यं स्तेस्यो विधेमहविषावयं ॥ विश्वाऽआशाम्मधुनासंसृजान्त्वनमीवाआ
पऊषधयः संतुसर्वाः॥ अयंयजमानोमृधोव्यस्यत्वगभीताः पशवः संतु
सर्वइतिलोकैस्त्रिः पृथिव्यंतरिक्षंद्यौरितिदेवताः पृथिवीम्मातरंमहीमंत
रिक्षमुपब्रुवे॥ बृहतीमूतयेदिवं॥ विश्वंबिभर्तिपृथिव्यंतरिक्षंविपप्रथेदु
हेद्यौर्बृहतीपयः॥ वर्ममेपृथिवीमह्यंतरिक्षंस्वस्तये॥ द्यौर्मेशर्ममहिश्रव
इतितिस्त्रस्त्रयाणांप्रथमेप्रथमस्यान्तरेमध्यमस्यानैप्रथमाचोनमस्य॥ मा
॥१०॥ मित्रबिंदामहावैराज्यग्निः सोमोवरुणोमित्रइंद्रोबृहस्पतिः सविताप्तूषास

रस्वतीत्वष्टेत्येकप्रदानाः॥अग्निःसोमोवरुणोमित्रइंद्रोबृहस्पतिःसवितायस्त
हस्री॥पूषानोगोभिरवसासरस्वतीत्वष्टारूपेणसमनक्तुयज्ञं॥अनिलोम
मादित्यंयजेपिप्रजामहेत्वष्टारंसरस्वतीपूषणंसवितारंबृहस्पतिमिंद्रंमि
त्रंवरुणंसोममग्निं॥त्वष्टारूपाणिदधतीसरस्वतीभगंपूषासवितानोददा
तु॥बृहस्पतिर्ददिंद्रःसहस्रंमित्रोदातावरुणःसोमोअग्निरित्यष्टौवैराज
३५ तंत्रास्तासामाद्याःषळेकहविषःस्नुषाश्वश्रुरीयंयाभिचरन्यजेतेंद्रःस
रोजतराइजांसि॥स्नुषासपत्नाःश्वशुरोहमस्मि॥अयंशत्रूंजयामिजहृ ३५

षाणोहं वाजंजयाभिवाजसातौ॥ इन्द्रः सूरः प्रथमो विश्वकर्मा म
रुत्वां अस्तु गणवां सजातैः॥ ममस्नुषा श्वशुरस्य प्रशिष्टौ स
पत्ना वाचं मनसा उपासतां॥ जुष्टोदमूनाऽअग्नेराई महते
सौभगाये तिसंयाज्ये विमतानां समत्यर्थे संज्ञान्यग्निर्व
सुमान्सोमो रुद्रवानिन्द्रो मरुत्वान्वरुणआदित्यवान्नित्येक
पदानाः॥ अग्निः प्रथमो वसुभिर्नो अव्यात्सोमो रुद्रेरभिरक्ष
तुत्मना॥ इन्द्रो मरुद्भिर्ऋतुथा कृणोत्वादित्यैर्नो वरुणः शं

मीयं सत्र॥ समुग्निर्वसुभिर्नोऽअव्यात्सं सोमो रुद्रियाभिस्तनूभिः॥
समिन्द्रो रातहव्यो मरुद्भिः समादित्यैर्वरुणो विश्ववेदाऽइत्यैन्द्रामा
रुतीमैदकामो मरुतो यस्य हि क्षयैषत्वा द्वर्यमारुताय स्वभान
वऽइत्यैन्द्रीमनूच्य मारुत्या यजेन्मारुतीमनूच्यैन्द्र्या यजेदिंद्रं
पूर्वं निगमेषु मरुतो वैन्द्वाप्रदानाद्द्रूर्ध्वं मरुतः प्रकृत्यासंप
त्तिकामाः संज्ञानीचैन्द्राबार्हस्पत्यां प्रयुंजमाणाऽआनइंद्राबृ
हस्पतीऽअस्मेइंद्रा बृहस्पतीऽइति यथ्यपीडाय चोदयेयुः॥११॥

पवित्रे स्साम्पाभ्रिदन्ययं नंसमुद्रस्य निवेशनं॥ अन्यं ते अस्मत्तपंतु हे
तयः पावको अस्मभ्यं शिवो भव॥ नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अ
स्त्वर्चिषे॥ अन्यं ते अस्मत्तपंतु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भव
तिपावकवत्यो धाय्ये पावकवतावाज्यभागावग्नीरक्षांसि सेधति
यो धारयापावकया त्वचोपाज्येयत्तेपवित्रमर्चिष्याकल्लशेषु धाव
तीति पवित्र इत्येते ग्निः पवमानः सरस्वती प्रिया अग्निः पावकः स
वितासत्यप्रसवो ग्निरुशुचिर्वपुर्निधृचा नग्निर्व्रतपतिर्दधिक्रावाग्नि

नायुष्म

वैश्वानरो विष्णुः शिपिविष्ट उत नः प्रिया प्रिया स्विमा जुह्वंदानमोभिर्यषुर

ग्रेगायत्र्यीवर्ध्योश्च क्रोअपामितुं दधिक्राव्णोऽकारिषमाद धिक्राः

शावसापं चरुं ष्टीजुं शोदमन्नो अग्ने शाद्दुं मूहतेसोभगायेति संया ज्येस्ते

यासंवत्सरमतिप्रवसतः शुद्धिकामो वातं दषाभिर्यज्ञगाथागीयते॥

३७ वैश्वानरं विश्वात्पतीपवित्रे हितं तथैव च॥ स्तुताधोधोमयंपुनानः पुनातिद ३७

शपोरुषमिति॥१२॥ वर्षकामेष्टिः कारीरी तस्यां प्रतीत्संचारुमध्वर

मीळे अग्निं स्ववसं नमोभिरिति धाप्येयाः काश्च वर्षकामेष्ट्योऽप्सुमंता

वस्वग्ने स धिष्ट्वोऽप्सु मे सोमोऽअब्रवीदित्यग्निर्धामछन्मरुतःसूर्य
स्तिस्त्वश्चपिंऽयउत्तरो हिरण्यकेशो रजसो विसारऽइति द्वे त्वं त्याचि
दच्युता धामंते विश्वंभुवनमधिश्रितमिति वा वाश्चेव विद्युन्नि
माति पर्वतश्चिन्महि वृद्धो बिभाय स्त्वजंतिरश्चिमओजसो वाहि
छेभिर्विहरन्यासितंतुमुदीरयथा मरुतः समुद्रतः प्रवामरु
तस्तविषाउदन्यवऽआयन्नरः सुदानवो ददाशुषे विद्युन्मह
सो नरोऽअश्मदिद्यवः कृष्णंनियानं हरयः सुपर्णा नियु

त्वंतोग्राम जितोयथानरोग्नेबाधस्त्वविमृधोविदुर्गहायंत्वादेवापिः
शुश्रुचानोऽअग्नइतिसंयाज्येऽऋचोनूच्यपजुर्भिरेकेयजंतिसं
स्थितायांसर्वादिव्राउपतिष्ठेताऽछावदत्तवसंगीर्भिराभिरितिच
नस्त्विभिःग्रत्यचंस्त्नकेनस्त्नकेनवं॥१३॥अतऊर्ध्वंमिष्टयनानिसांवत्स
रिकाणितेषांफाल्गुण्यांपौर्णमास्यांचैत्र्यांवाआग्रयणस्तुरायण
मग्निरिंद्रोविश्वेदेवाइतिप्रथमिष्टयोनुसवनमहरहरेकाबात्रि
हविर्दीक्षायणायज्ञेदैपौर्णमास्यादेअमावास्येयजेतनित्येपूर्वे

यथासंनयतोमावास्यायामुत्तरयोरैन्द्रं पौर्णमास्यां द्वितीयंमै
त्रावरुणममावास्यायामानोमित्रावरुणायद्वं हि ष्ठंनातिविधे
सुदानु इतिप्राजापत्यइत्काद्ययः प्रजापतेनत्वदेतान्यन्यस्त्वमेलो
काः प्रदिशोदिशश्चपरावतोनिवतउद्वतश्च॥ प्रजापतेविश्वसृज्जी
वधन्यइदन्नोदेवप्रतिहर्यहव्यमितिद्यावापृथिव्योरयनंपौर्ण
मासेनामावास्यादामावास्येनापौर्णमासादसमाम्नातास्व
र्गीतंत्रविकारोध्वर्युर्वायथास्मरैद्वैराजंत्वग्निमंथनेधाय्येत्वे

वैकेदैवतलक्षणायाज्यानुवाक्यागायत्र्यावतीहूतवत्युपोत्तवती
पुरस्ताल्लक्षणानुवाक्यात्रिष्टुप्लुवतीवीतवतीऽप्येवत्युपरिष्टाल्ल
क्षणायाज्यापिवान्यस्यछंदसोनतुपाज्याद्भसीयसीनोष्णिङ्
बृहतीक्षामनष्टहलदग्धवतीस्तुवर्जयेद्यज्ञेकेतुदैवतेतथैवलक्ष
३१ णमपिवाव्यक्तेनधिगच्छंसर्वनेशौधिगमत्आग्नेयीष्वांव्याहृ ३१
मा तिभिर्वादेवतोद्दिश्यप्रणुयाद्यजेत्तेनमन्त्राभ्यांवेममाश्रणुधीहवं
यंत्वागीर्भिर्हवामहे॥एदंबर्हिर्निषीदनेः॥स्तीर्णंबर्हिरानुषगास्त

देहुतेपेक्ष्णानाइहनोअघगछ्छु॥अहेळतामनुसेदंजुषस्ववीहिह
यंब्रपतमाहुतंमइतिनश्चेऽआग्नेय्यावनिरुक्ते॥१४॥चातुर्मास्या
निप्रयोक्ष्यमाणःपूर्वेद्युर्वैश्वानरपार्जन्यांवैश्वानरोअजीजन
दग्निर्नोनव्यसीमतिंक्ष्मयावर्धानऊर्जसा॥पृष्टोदिविपृष्टोऽअ
ग्निःपृथिव्यांपर्जन्यायप्रगायतप्रवातावांतिपतयंतिविद्युतइत्य
ग्न्याधेयप्रभृत्यातऊपांशुहविषःसोमिकस्यःप्रायश्चित्तिकेष्यान्वाया
सैककपालाःसर्वत्रवारुणवर्जेसावित्रश्चातुर्मास्येषुप्रधानहवी

षि चैके पित्र्योपसदः सतंत्राः पौनराधेयिकी च प्राणुत्तमादनुयाजाव
पि वासु मंद्रतंत्रा आग्नेः प्रणववषट्कारा उच्चैः सर्वत्र तथाग्रयणे
ऽग्नियमाहार्यस्तु प्राणसंतनतः प्रणवः पुरोऽनुवाक्यायाज्यास्तथाग्नेर्वषट्
कारौ याज्यायास्तंत्रस्वराण्युपांशूरुच्चानि मंद्राण्युपांशूतंत्राणि ॥
॥१५॥ प्रातर्वैश्वदेव्यां प्रेषितोऽग्निमंथनीयाऽन्वाहपश्चात्सामि
४० धेनीस्थानस्य पदमात्रे नस्थायाभिहिंकृत्याभित्वादेवसवितर्म
ही द्यौः पृथिवी च न स्त्वामग्ने पुष्करादधीति तिसृणामर्धर्चं शिष्कार ४०

मेदासंप्रैषादन्यत्राप्यंतर्स्रंचोवसानेजायमानेत्वेतस्मिन्नेवाव
सानेग्नेहंसिन्यत्रिणमितिस्रुक्क्रमावेपतपुनःपुनरजन्मनोजा
तंश्रुत्वानंतरेणप्रणवेनशिष्टमुपसंतनुयाच्छिष्टेनोत्तरामुतब्रु
वंतुजंतवआयंहस्तेनखादिनमित्यर्चेर्चेआरमेत्सदेवंदेवबीत
पइतिद्वेअग्निनाग्निःसमिध्यतेत्वंह्यग्नेअग्निनातंमर्जयंतसुक्रतुं
पक्षेनपङ्क्तिमयजंतदेवाइतिपरिदध्यात्सर्वत्रोत्तमांपरिधानीयेति
विघाद्धाप्येविराजौनवप्रयाजाःप्राग्उत्तमाच्चतुरआवपेतद्दुरोअग्न

आज्यस्यव्यंतूषासानक्ताग्नऽआज्यस्यवीतां॥दैव्याहोताराग्नुआज्य
स्यवीतां॥तिस्रोदेवीरग्नआज्यस्यव्यंत्विल्याग्निःसोमःसविलासरस्व
तीपूषामरुतःस्वतवसोविश्वेदेवाद्यावापृथिवीऽआविश्वदेवंस
प्तिंवाममनघसवितर्वामभुश्वःपूषंतवव्रतेवयंशुक्रंतेअन्य
द्यजतंतेऽअन्यदिहेहवःस्वतवसःप्रचित्रमर्कंगृणतेतुरायेति
नवानुयाजाःषडूर्ध्वंप्रथमाद्देवीर्द्वारोवसुवनेवसुधेयस्यव्यं
तु॥देवीउषासानक्तावसुवनेवसुधेयस्यवीतां॥देवीजोष्ट्री

सुवनैवसुधेयस्यवीतां॥देवीऊर्जाहुतीवसुवनेवसुधेयस्यवी
तां॥देवादैव्याहोतारावसुवनेवसुधेयस्यवीतां॥देवीस्तिस्रःस्ति
स्रोदेवीर्वसुवनेवसुधेयस्यव्यंत्वित्यनुयाजानांसूक्तवाकस्यशं
युवाकस्यचोपरिष्टाद्वाजिभ्योवाजिनमनावाह्यादेवांशंनोभवं
तुवाजिनोहवेषु॥वाजेवाजेवतवाजिनोनऽइत्यूर्ध्वज्ञुरनवानं
याज्याऽग्नेवीहीत्यनुवषट्कारोवाजिनस्याग्नेवीहीतिवायत्र
क्वचैकसंप्रैषैहोवषट्कारौसमस्तावेवतत्रद्विरनुमंत्रयेत

नचाग्रहरुत्तरस्मिन्वाजिनभक्षमिडामिवप्रतिगृह्योपहवमिच्छेताध्व
र्यउपह्वयस्वब्रह्मन्नुपह्वयस्वाग्नीदुपह्वयस्वेतियन्मेरेतःप्रसिच्य
तेपद्वामेअपिगच्छतुयद्वाजायतेपुनः॥तेनमाशिवमावि
शतेनमावाजिनंकुरु॥तस्यतेवाजिपीतस्योपहूतस्योपहू
तोभक्षयामीतिप्राणभक्षंभक्षयेदेवमध्वर्युर्ब्रह्माग्नीध्रोयज ब्र
८२ मानःप्रत्यक्षमितरेचदीक्षिताःपौर्णमासेनेष्ट्वाचातुर्मास्यैतान्यु ८२
पेयात्केशान्निवर्तयीतश्मश्रूणिवापयीताधःशायीतमधुमांसलव

णस्रुवलेखनानिनिर्जयेदितौभार्यामुपेयाद्वापनंसर्वेषुपर्वस्वाग्ये
त्तमयोर्वा ॥ १६ ॥ पंचम्यांपौर्णमास्यांवरुणप्रघासैःपश्चाद्दार्शपौ
र्णमासिकायावेदिरूपविश्यप्रेषितोग्निप्रणयनीयाःप्रतिपद्यते
प्रदेवंदेव्याधियेतितिसृभिः इळायास्त्वापदेवयमग्नेविश्वेभिःस्वनी
कदेवैरित्यर्धर्चेआरमेदासीनःप्रथमामन्वाहोपांशु । सप्रणवांत
त्रस्थानात्स्थानसंक्रमणेप्रणवेनावसायानुच्छ्वस्योत्तरांप्रतिपद्य
तेप्राणसंततंभवतीतिविज्ञायतेउत्तरमग्निमनुव्रजन्नुत्तराऽइममम्मे

विदथ्या यत्र रूक्षं मयमिह प्रथमो धाय्यि धात्त इति तु राजन्यवैश्ययोराद्येप
श्चादुत्तरस्यावेदेरवस्थायोत्तरवेदेस्तु सोमेषु निहिते ग्नोसीद होतः स्वउ लोके
चिकित्वांनिहोता होतृषदने विदानइति हे परिधाय तस्मिंने वासनउपविश्य भू
र्भुवः स्वरिति वाचं विसृजेतान्यत्रापि यत्रानुब्रुवं ननुब्रजे तिष्ठत्संप्रैषेषु तथैव वाग्वि
सर्गोग्निमंथनादि समाना वैश्वदेव्याह विषांतु स्यानेषष्ठ प्रश्नतो नाभिंद्राग्नी
मरुतो वरुणः कः ॥ इंद्राग्नी अवसागतं श्रयद्द्रत्रमुतस्तनोत्तिवाजं मरुतो यस्य
४३ हिक्षये पेराइवेद चरमाजहे वैम म्मे वरुण श्रुधि तत्वायामि ब्रह्मणा वंदमानः ४३

व

कयानश्चित्रआभुवद्धिरण्यगर्भःसमवर्त्ततोग्रइतिप्रतिप्रस्थातावाजिने
तृतीयःसंस्थितायामवभृथंव्रजंतितत्रावभृथेष्टिःकृत्वाकृतातामुप
रिष्टाद्व्याख्यास्यामोद्वयोर्मासयोरैन्द्राग्नःपशुः॥१७॥तथाततःसाक
६ मेधाःपूर्वेद्युस्तिसंहृप्योनुसवनंप्रथमायामग्निरनीकवाननीकवंतमू
तयेग्निंगीर्भिर्हवामहे॥सनःपर्षदतिद्विषः॥सेनानीकेनसुविदत्रो
अस्मेइत्युत्तरस्यांवषट्वंतौमरुतःसांतपनाःसांतपनाइदंहविर्यो
नोमरुतोअभिदुर्हणायुरितिमरुद्भ्योगृहमेधेभ्यउत्तराज्यभाग

प्रभृती यंतां गृहमेधास आगत ॥ प्रबुध्याव ईरते महांसीति पुष्टिमंतो विराजो
संपाज्ये अनिगदे अन्यत्राप्यनावाहने आवाहनेपि पित्र्यायां पशौ च बहु
चेतस्यां रात्र्यामंनं प्रसुवीरं स्तस्या विवासे पौर्णदर्वं जुहुयुस्तेषभेरवाणे
स्तनयित्नोर्वा गृध्रीध्वं हैकेरावयंति ब्रालपुत्रें वदंतो यद्धि होतारं चोदयेयुस
स्यया ज्यानुवाक्ये ॥ पूर्णादर्वि परापत सुपूर्णा पुनरापत ॥ वस्नेव विक्री
णावहा इषमूर्जं शतक्रतो ॥ देहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधे ॥ अपामिव प्र
मिव संभरकोंबादस्तेदह दिति मरुद्भ्यः क्रीडिभ्य उत्तरो नक्षुवतुंजंतवोपंकल्तु

ऋग्भीत इति परोक्षवार्त्रघ्नौ कीर्त्यं वः इन्द्रा द्वौ मारुतं मरुत्वांसो नयेम मरुतः स्वं चौजु
ष्ठेदक्ष्ना अग्ने राईं महते सो भगाये ति संयाज्ये वाजिनावन्नयवर्जं मा ते हं स्यु
क्तावरुणप्रघासैर्हविषांनु समस्मादीनां स्थाने इंद्रो वृत्रहेंद्रो महेंद्रो वा विश्वक
र्मा तू न इंद्र वृत्रहन्ननु ते दायि मह इंद्रियाय विश्वकर्मन्हविषा वावृधानो याते
धामानि परमाणि यावमेति ॥१८॥ दक्षिणाग्नेरग्निमन्निष्प्रणीय पित्र्यासादी
ष्वंतालु प्रजपा होतारमन्वृधावषट्कारानुमंत्रणाभिहिंकारवर्जं तस्यां प्रांचि
कर्माणि दक्षिणेनराणि तथान्वयमुशंतस्त्वा निधीमहीत्येतां त्रिरनवानं ततः सा

मिधेन्यस्तासामुत्तमेनप्रणवेनावहेदेवाम्पितॄन्यजमानायेत्निप्रत्निपत्निरग्निंहोत्रायाव
नहस्वंमहिमानमावहेत्येतस्यस्थानेग्निंकव्यवाहनमावाहयेदुत्तमेचैनंप्रयाजेप्रा
गाज्यपेभ्योनिगमयेत्सूक्तवाकेचाग्निहोत्रेणेत्येतस्यस्थानेनहप्रादेशेणनबर्हिषं
तौप्रयाजानुयाजेनैनिकायांनक्षभक्षणंनमार्जनंनसूक्तवाकेनामादश्ईक्षितः
२५ त सीदहोँरितिवोक्तउपविष्टेजुहवानुमंतौसव्योंतर्युपस्थाःप्राचीनावीतिनोहविमि
श्वंतिदक्षिणआग्नीध्रउत्तरोध्वर्युर्द्देअनुवाक्येअध्युंमनवानमोंस्वधेसाश्रा
वणमस्तुस्वधेतिप्रत्याश्रावणमनुस्वधास्वधेतिसंप्रैषोमेस्वधेस्तागूर्येस्वधामह ४८

इति वास्व धान मइति वषट्कारो नित्याः ॥ उत्यः पितरः सोमवंतः सोमो वा पितृमान्पित
रो बर्हिषदः पितरोऽग्निष्वात्ताः यम उदीरतामवर उत्परास स्त्वयाहि नः पितरः सोमप
वीउपहूताः पितरः सोम्यासस्त्वं सोम प्रचिकितो मनीषा सोमो धेनुं सोऽअर्वंतमाशुं मो
त्वं सोम पितृभिः संविदानो बर्हिषदः पितर ऊत्सऽउर्वां गाह्वं पितॄन्त्सु विदत्रौं अवित्सी
दं पितृभ्यो नमोऽस्त्व ग्निष्वात्ताः पितर एहगछत येचेह पितरो येच नेह ये उग्नि
दग्धा पे अनग्नि दग्धा इमं यमप्रस्तरमाहि सीदेति द्वे परेयिवांसं प्रवतो महीरनु ॥
वैवस्वताय चेनमघ्यमाथा ज्यायेताततषुर्देव त्रजेह मानास्त्व दग्ने काम्यात्वन्मनीषाः

सप्तधामसहस्राजायमानः॥ स्वग्निस्विष्टकृते हव्यवाहनः प्रकृत्यां तऊर्ध्वं वषट्कारात्क्रि
यायां चोर्ध्वमाज्यभागाभ्यामन्यन्मंत्रलोपादिकेकाचानुवाक्यायाः अग्निः क्रव्य
वाहनस्त्वमग्न ई क्षितो जातवेद इति संयाज्ये भक्षेषु प्राणभक्षान् भक्षयित्वा बर्हि
ष्यनुप्रहरेयुः संस्थितायां प्राग्वानुयाजाभ्यां दक्षिणावृतो दक्षिणाग्निमुपतिष्ठे
ना तैर्वृत्या न तिष्ठणीत चर्यायामपाविष्ठाजनय न्कर्वराणि सहि घृणि लरु वेरू
पगातुः॥ सप्रसुदैद्भुरुणं मध्वोः अग्नेस्वांप तत्नं तन्वामेरय ते स्या वस्सत्वेवे
तराव्वाहवनीयं समुसंदर्शांत्वेति पङ्क्त्यां गार्हपत्यमग्निं तं मन्यइ त्सथेनम

= तत्राध्वर्यवं कर्माधीयते प्रत्येत्सादित्यपाचरं तिपुष्टिमंतो घाय्यविराजो ॥
भिसमायंति मा प्रगामान्निरंन उ इति जपंतः पूर्वेण गार्हपत्यं संसृक्तं समा
प्य सव्यावृतस्त्र्यंबकान्व्रजंति ॥१९॥ पंचम्यां पौर्णमास्यां शुनासी
रीयं पर्वाग्न्युपपत्तिर्वा वाजिनवर्जं समानाश्वैश्वदेव्याहविषं
तु स्थाने षड्व प्रभृतीनां वायुर्नियुत्वान्वायुर्वा शुनासीरा विंद्रो वा
शुनासीरः इंद्रो वा शुनः सूर्य उ तमः आवामो भक्ष शुचिपा उपनः
घ्र याभिर्यासिदाश्वांसमच्छसखं नोदेवमनसेरशाना यप्र
हुतिं यस्त्त आनहूछुसीनीरा विमां वा चं जुषेथां शुनं नः

ष

फालावि कृषंतु न्रू मिमिंद्रं वर्ष पंक्रु नासीरमस्मिन्यज्ञेह
वामहे ॥ सवाजेषु प्रनोविंत्र ॥ अश्वायंतोगव्यंतोवा
जयंतः ग्रुनंहुवेम मघवानमिन्द्रमश्वायंतोगव्यंतो
वाजयंतस्तरणि विश्वदर्शतश्चित्रंदेवानामुद्गादनी
८७ कमितिपान्यानुवाक्याः समाप्यसोमेन यजेतारश्य ८७
क्तोपशु नाचातुर्मास्यानिवापुनश्चातुर्मास्यानिवापुनः ॥
॥२०॥इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रेपूर्वषट्के द्वितीयोध्यायः समाप्तः ॥

हरिः ॐ ॥ परस्ताद्विष्टिरुन्नयतोन्यतरतोवग्निर्यीवाग्नावैष्ठवीवौस्सिवा
न्यतरत्पुरस्तादुत्क्रमग्निप्रणयनं पश्चात्साभुबंधिकायावेदेरुपवि
श्य प्रोक्षितोपूपायाज्यमानायांजंतिलाम ध्वरे देवयंतः इत्युत्त
मेनवचनेनार्धर्चे आरमेदुष्ठ्रयस्ववनस्पतेस्तमिद्धस्यश्रयमा
णः पुरस्तादूर्ध्वऊषुणऊतयइतिद्वेजातोजायतेसुदिनत्वेअन्हामि
त्यर्धर्चे आरमेद्युवासुवासाः परिवीत आगादितिपरिदध्यौत्रेकंत यर २
त्रेबहवः सपत्नावौत्संपरिधायपसंस्तुयादनमिहिंकृत्स्यांयान्वोनरोदे

वयंतो निमिम्युरिति षड्भिः पंचभिर्वानभ्यासमेकं ऽउत्क्रमणि
मंथनं तथा धाय्ये कृता कृतौ वाज्यभागावाहनं पशुदेवताभ्यो वार
वनस्पतिमनंतरं संमार्गैः समृज्य ध्रुवताहुतीर्जुहुयाज्जुष्टो
वाचे भूयासं जुष्टो वाचस्पते यद्देवि वाक्॥ यद्वाचो मधुमत्त
मं तस्मिन्मा धाः सरस्वत्यै वाचे स्वाहा॥ पुनरादाय पंच विध्य
हं स्वाहा वाचे स्वाहा वाचस्पतये स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा सर
स्वत्यै महोभ्यः संमहोभ्यः स्वाहेति सोमऽएवैकैध्र शास्त्रारंती

र्थेन प्रपाद्य दंडमस्मै प्रयच्छेद्दक्षिणोत्तराभ्यां पाणिभ्यां मित्रावरु
णयोस्त्वा बाहुभ्यां प्रशास्त्रोः प्रशिषा प्रयच्छामीति तथा युक्ता
भ्यामेवेतरौ मित्रावरुणयोस्त्वा बाहुभ्यां प्रशास्त्रोः प्रशिषा प्र
तिगृह्णाम्यवक्रो विधुरो भूयासमिति प्रतिगृह्योत्तरेण होता
रमतिव्रजे दक्षिणेन दंडं हरे न चानेन संस्पर्शो दर्शमानं वान्य
वा दैषवचनादन्यान्यपि पशांगान्युपयुक्तानि न विहारेण व्यवे
यादक्षिणा होतृषदनात्प्रवोऽवस्थापयेद्यां दंडमवष्टभ्य ब्रूयात्ते

षांश्वादेन्द्रोमनुवाक्यांचसंप्रैषै पूर्वांश्चैवास्यर्यग्निस्तोकमनोतांन्त्री
यमानसूक्तानिचसोमऽआसीनोन्यत्र॥१॥एकादशप्रयाजास्तेषां
प्रैषाःप्रथमंप्रैषसूक्तमुक्तंद्वितीयेऽध्वर्युप्रेषितोमैत्रावरुणःप्रेष्यति
प प्रैषैर्होतारंहोतांजत्याप्रीभिःप्रैषसलिंगाभिःसमिद्धोऽअग्निरिति
शु नकानांजुषस्वनःसमिधमित्तिवसिष्ठानांसमिद्धोऽअद्येति
सर्वेषांयथाऋषिवाप्राजापत्येनुजामदग्न्यःसर्वेषांदशसूक्तेषु
प्रेषितोमैत्रावरुणोऽग्निर्होतानऽइतित्वंचेपर्यग्नयेन्वाहोऽध्रिगवे

प्रेष्योपप्रेष्यहोतरितिवोक्तोऽजैदग्निरसनद्वाजमितिप्रैषमुक्तो
तवैदिदंडंनिदध्यादध्रिगुहोतोहंनंगानिदैवतंपशुमित्तियथा
थंपुंवन्मिथुनेमेधपतीमेधायांविकल्पोयथार्थमूर्ध्वमध्रिगो
रन्यन्मिथुनेभ्यःसर्वेषुयजुर्निगदेषुप्रकृतौसमर्थेनिगमेषुञा
कृतास्त्वेवमंत्राणांत्रा ऊहाःप्रतिनिधिष्वपिनाभिरूपमामेदोह
विरित्यनूह्यानि॥२॥दैव्याःशमितारआरभध्वमुतमनुष्याः
उपनयतमेध्यादुरऽआशासानामेधपतिभ्यांमेधं।आस्माऽअ

ग्निंभरतस्तृणीतबर्हिरन्वेनंमातामन्यतामनुपितानुभ्रातास
गर्भ्योनुसखासयूथ्यः॥उदीचीनांऽअस्यपदोनिधत्तात्सूर्यंचक्षु
र्गमयताद्वातंप्राणमन्ववसृजतादंतरिक्षमसुंदिशःश्रोत्रंपृ
थिवींशरीरं॥एकधास्यत्वचमाछ्यतात्पुरानाभ्याऽअपिशसो
वपामुत्खिदतादंतरेवोष्माणंवारयध्वात्॥श्येनमस्यवक्षः
कृणुतात्प्रशसाबाहूशलादोषणीकश्यपेवांसाछिद्रेश्रोणी
कवषोरूस्रेकपर्णाष्ठीवंताषड्विंशतिरस्यवंक्रयस्ताऽअ

नुष्ठ्योच्यावयतात्गात्रंगात्रमस्यानूनंकृणुतात्।।ऊवध्यगो
हंपार्थिवंखनतात्।।अस्नारक्षःसंसृजतात्।।वनिष्ठुमस्यमा
राविष्टोरूकंमन्यमानानेद्वस्तोकेतनयेरविताखच्छमि
तारः।।अध्रिगोशमीध्वंसुशमिशमीध्वंशमीध्वमध्रिगा
उऽअपाप।।अस्नारक्षःसंसृजताच्छमितारोपापेत्युपांश्वे
कधाषड्विंशतिरितिद्विर्द्विबहूनांपुरांतरितिचेकेऽध्रिग्वादित्रि
रुक्तोऽशमितारोयदत्रसुकृतंकृणवथास्मासुतयदुष्कृतं

मन्यत्रदद्दितिजपित्वोदङ्ङ्सिणावृद्दावर्त्तते मैत्रावरुणश्चैतस्यावृतो
ब्रह्मयजमानौसंज्ञप्तेपश्वावावर्त्तेरंन् ॥३॥ वपायांश्रप्यमाणायां
प्रेषितस्तोकेभ्योन्वाहजुषस्वसप्रथस्तममिमन्त्रोयज्ञमियुक्त
मादापनेंस्वाहाकृतिभ्योहोतायक्षदग्निंस्वाहाज्यस्यस्वाहामेद
सऽ इति प्रैषऽ उक्तमाग्नीयाज्यावपापुरोळाशोहविरितिपशोःप्र
दानानितानिदृष्टपशुःनानादेवतेषुमनोतांचनमनोतावर्त्तते
त्येकैतेषांसलिंगाः प्रैषास्तेष्वग्नीषोमयोस्थानेयायापशुदेव

ताध्छग्गस्थाने।उस्नोगौर्मै षो विक्कोहयोऽश्वोन्वादेशेऽव्यक्त चोदनोमेवं
वनस्पतिःस्विष्टकृत्स्त्वै वाकप्रैषेषु प्राजापत्येत्वग्नि चित्यासंपुक्ते
वायव्यंपशुपुरोळाशमेकेवायव्येप्राजापत्यंतेनपशुदेवतावद्धं
तऽइत्याचार्याः पुरोळाशानतत्रधानत्वात्सुरोकाश्मनिगमेषुपुरोकाश्म
वद्धंवीष्याज्यवर्जंयेषांतेनसमवत्तहोमोमिचोरभीयात्रितिपरस्वशि
घानेआदहुमसत्कंरजुषताम घदस्यभींद्वीवृधतेतिदेवतानां॥४॥
हुतायांवपायांसब्रानकाश्वात्तालेमार्जयंतेनिचापद्रऽमैत्रावरुणइद

मापःप्रवहतोऽसुमित्र्यानआ पञ्चषषयः संतु दुर्भिक्ष्यास्तस्मै सं
तुयोऽस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मः। इत्पितावन्मार्जनैपशौतीर्थेननि
ष्क्रम्योऽसीतामापुरोळाशः प्रपणात्तेनचरित्वास्विष्टकृताच
रेयुर्यदिह न्वायात्यानितेरयेचरेयुर्नतुतेषांनिगमेषुनुवर्तिनो
न्येषामूर्ध्वमावाहनादुत्पनानाभिक्षामग्नेपुरुदंसांसनिगाहितेता
५२ पक्षादग्निंपुरोळाशस्यस्वरस्वहव्यासमिद्धोदिद्दीहीतिपुरोळा ५२
शः स्विष्टकृदूर्ध्वमिध्मायाः॥८॥ मनोतायैसंप्रेषितस्वयमन्त्रथ

मइत्सन्वाहहविषाचरंतितत्रप्रैषेकुरुतएवाग्नीषोमावेवभित्येतरेयि
णोन्यत्रद्विदेवतान्मित्रावरुणवेदैतेचेतथाहष्टत्वोस्त्रद्धत्साागाण
गारिगत्संनोनांस्मरतऽआम्नायेनर्थभेदेनिरर्थोविकारोयत्ज्याया
ति ॱंनराई्चौवसाहोमआरमेद्वनस्पैनाचरंतिप्रैषमभितोयाँनुवाक्ये
यत्राग्नेराज्यस्यहविषइत्सत्राज्यभागावयाळग्निरग्नेराज्यस्यहवि
षःइतिस्विष्टकृतीळामुपहूयानुयाजेश्चरंतितेषांप्रैषास्तलीयप्रै
षस्तत्तमेकादशोहप्रागुत्तमाद्वावावपतेदेवोवनस्पतिर्वसुवनेवसुधे

५२

यस्यवे लु ॥ देवंबर्हिर्वारितीनांवसुवनेवसुधेयस्यवेत्वित्यवानंप्रेष्यत्य
नवानंयजत्सुक्तमुत्तमेसूक्तवाकप्रैषैपूर्वस्मिंनिगमेऽग्रेकंनित्यत्रा
ज्यभागौबध्नंनमुष्माऽअमुंबध्नंनमुष्माऽअमुमितिपशुंश्चदेव
ताश्चदेवताश्चैवैकपशुकोः पशूंश्चैवैकदेवतानुत्तरऽआज्ये
नेत्याज्यभागावमुष्माऽअमुनेतिपूर्वेणोक्तंसमाप्यप्रैषमग्नेनोदंऽ
मनुप्रहरेदनवभृथेवभृथेन्यत्रक्केताकृतंवेदस्तरणंतीर्थेनानि
ष्क्रम्याऽग्निपशुकेतनान्यव्यवपंतोहृदयशूलमुपोयमानेमनु ५२

मंत्रयेरं छुगसियोस्मांद्वेष्टियंचवयंद्विष्मस्तमभित्रोचेतितस्योप
रिष्टादपऽउपस्पृत्रांति॥द्वीपेराज्ञोवरुणस्यगृहोमितोहिरण्ययः॥
सनोधृतव्रतोराजाधाम्नोधाम्नऽइहमुंचतु॥धाम्नोधाम्नोराजन्नितो २य
वरुणनोमुंच॥यदापोऽअघ्न्याऽइतिवरुणेतिशापामहेततोवरुण
नोमुंच॥मयिवापोमोषधीर्हिंसीरतोविश्वव्यचाभूस्तेवतोवरुणनो
मुंच॥सुमित्र्यानऽआपऽओषधयःसंत्वितिचास्ट छ्वानवेक्षमाणाऽ
स्ट असंस्पृशंतःप्रत्यायंतःसमिधःकुर्वंतेतिस्रःसिस्नःऽएकैकोऽग्नेःसमिद

सितेजोसितेजो मेदेहीति प्रथमां मेधोस्यधिषीमहीति द्वितीयां समिद
सिसमेधिषीमहीति तृतीयां मेत्योपतिष्ठंते ऽ अपो ऽ अथान्वचारिष
मितिततः समिधोभ्यादधति यथागृहीतमग्नेः समिदसितेजोसि
तेजो मे दाः स्वाहा ॥ सोमस्य समिदसि दुरिष्टे मां पाहि स्वाहा ॥ पितृ
णां समिदसि मृत्योर्मा पाहि स्वाहेति ततः संस्थाजपः इति पशुतं
त्रं ॥ ६ ॥ प्रदानानामुक्ताः प्रैषास्तेषां याज्यानुवाक्योः सर्वेषामग्ने
नुवाक्यास्ततो याज्यो दैवतेन पशुनानात्वमग्नेनयसुपथारायेऽ

अस्मानितिद्वे पाहिनो अग्नेपायुभिरजस्रैः प्रवः शुक्राय भानवेभरध्वंय
था विप्रस्य मनुषोह विर्भिः प्रकारवोमनन्ना वच्यमानाएका चेतसरस्व
तीनदीनामुतस्यानः सरस्वती जुषाणा सरस्वत्यभिनोनेषिवस्यः प्र
क्षोदसाधायसासस्त्रएषापावीरवीकन्याचित्रायुर्यस्तेस्तनःशश
योयोमयोभूरस्त्वंसोमप्रचिकितोमनीषेतिद्वे त्वंनः सोमविश्वतोव
योधायानेधामानिदिवियाटथिव्यामवाकृपुत्सुप्टननासुपश्चियां
तेधामानिहविषायजंतियास्तेमूषंनावोअंतः समुद्रइतिद्वे प्रवमआ

स्रा॥ अनुवेदस्सर्वाः ऋकं ते अन्ययजतं ते अन्यंत्स्वपथे पथामज निष्टपूषोपथा
स्पृधः परिपातिं वचस्योद्बृहस्पते यापरमापरावद्धिति देवबृहस्पते अतिय
दर्यो अर्हान्नमृत्विय उपवाचः सचंतैसंयंस्तु भोवनयोनयंस्यवापित्रेवि
श्वदेवाय पर्हछे विश्वेअद्य मरुतो विश्व ऊत्यानोदेवानामुपवेतु शंस आनो
विश्व आस्क्रगमंतु देवा विश्वेदेवाः शृणुतेमं हवं मे ये के च ज्मा महिनो अ
५५ हिमाया अग्नेयाहि दूत्यं मारिषण्ये इंद्र नरो नेमधिता हवंत॥ इति तिस्र उ
रुं नो लोकमनुनेषि विद्वान्स्व्रनसा हिषिपुरुहूत राश्रे स्वस्तये वाजिभिश्च ५५

ग्णेतःशुचीवोहव्यामरुतःशुचीनांत्नुष्ठिरंमरुतोवीरवंतंमावोहोताजोह
वीतिसत्तःप्रचित्रमर्कंगृणतेतुरायारौद्वेद्दचरमाजहेवेयावःशर्मशशमा
नायसंत्याद्वत्रहणावृत्रहभिःशुष्मैराभरतंशिक्षतंवज्रबाहूउभावामिंद्राग्नी
आहुवध्यैशुचिंनुस्तोमंनवजातमद्यगीर्भिर्विप्रःप्रमतिमिच्छमानःप्रच
र्षणिभ्यःपृतनाहवेष्वादेवोयातुसवितासुरत्नःसघानोदेवःसवितासहावे
तिद्वेउदीरयकवितमंकवीनांभगंधियंवाजयंतःपुरंधिमितिद्वेअवसिंधुंव
रुणोद्यौरिवस्थाद्धयंसुतुभ्यंवरुणस्वधावेएवावंदस्ववरुणंबृहंतंनतायामि

पा ब्रह्मणावर्द्धमानइतिद्वेऽअस्तभ्नाम्सुरोविश्ववेदाइत्येकादश्विनोः॥७॥अग्नी
षोमाविमंसुमेयुवमेतानिदिविरोचनानीतित्र्चौवांमित्रावरुणाहव्यजुष्टिं
मायातंमित्रावरुणासुशस्यानोमित्रावरुणाहव्यजुष्टिंयुवंवस्त्राणिपीवसाव
साथेप्रवाहवाक्षित्स्रतंजीवसेनौयद्वंहिष्ठंनातिविधेसुदानूहिरण्यगर्भःस
मवर्त्ततागइतिषड्भ्राजापत्याश्चित्रंदेवानामुदगादनीकमितिपंचवृत्रंनोभ
वचक्षसाह्वांनोःऽअङ्गावायोभूषशुचिपाऽउपनःप्रयाभिर्यासिदाश्वांसम
च्छानोनियुद्भिःशतिनीभिरध्वरंपीवोअन्नांरयिवृधःसुमेधारायेनुयंज

ज्ञन्तूरोदसीमैप्रवायुमच्छाबृहतीमनीषातववायवृतस्पतेत्वांहिसुप्स
रस्तममितिद्वैकुविदंगनमसायेदधास॑ईशानायप्रहुतिंयस्तऽआ
नट्प्रवोवायुंरथयुजंकृणुध्वमुतत्वामदितेमह्येनेहोनःऽउरूव्रजेऽ
अदितिर्ह्यजनिष्टसुत्रामाणंपृथिवींद्यामनेहसंमहीमूषुमात
रंसुव्रतानांमदितिर्द्यौरदितिरंतरिक्षंनतेविष्णोजायमानोनजात
स्त्वंविष्णोसुमतिंविश्वजन्यांविचक्रमेपृथिवीमेषऽएतांत्रिर्देवःपृथि
वीमेषऽएतांपरोमात्रयातन्वावृधानैरावतीधेनुमतीहिभूतंविश्व

५८ कर्मन्ह विषावावृधानऽइतिद्वे विश्वकर्मा विमनाऽआद्विहायाःकिंस्वि
दासीद धिष्ठानंयोनःपिताजनितायोविधातायातेधामानिपरमाणि
यावमायऽइमेद्यावापृथिवीजनित्रीतन्नस्तुरीपमधपोषयित्नुदेव
त्वष्टासविताविश्वरूपोदेवत्वष्टर्येदुचारुत्वमानट्पिशंगरूपःसु
भरोवयोधाःप्रथमभाजंयशसंवयोधांसोमापूषणाजननारयीणा
मितिसूक्तेमादित्यानामवसानूतनेनैमागिरऽआदित्येभ्योघृतस्नू
स्नऽआदित्यासऽउरवोगभीराऽइमंस्तोमंसक्रतवोमेऽअद्येतिस्रोभू ५८

मीधारयंत्रीक्षितधृतन्दक्षिणाविचिकितेनसव्यामहीद्यावापृथिवी
इहज्येष्ठे ऋतंदधिवेतदवोचंपृथिव्याइतिद्वे घ्रद्यावापृज्ञैः पृथिवी
नमोभिरितिद्वे घ्रद्यावापृस्तैः पृथिवीऋतावृधामक्कानोरुक्षात
नोमयस्कृधीतिद्वे आतेपितर्मरुतांसुम्नमेतु प्रबभ्रवेवृषभाय
श्वितीच्यइतितिस्रः आपश्चातांनास्त्यापुरस्तोदागोमतानास
त्यारथेनेतिचतस्रो हिरण्यत्वग्मधुवर्णोघृतस्नुरभि क्रत्वेंद्रभर
ध्रजांस्त्वंमहांइंद्रश्यंह श्रोः सत्राहणंदाधृषिंतुम्रमिंद्रसहदानुपु

रूहूतध्रियंतंस्तुतइंद्रोमघवायद्वृत्रैवावस्वइंद्रःसत्यःसम्राडपद्ध
ग्वद्दत्यविरोचनानिपतंगोवाचंमनसाबिभर्तिचताखिवास्परिमि
तापदानियज्ञेनवाचःपदवीयमायंनितिदैदेवींवाचमजनयंत
देवाजनीयंतोन्वग्रवइतितिस्रोदिव्यंसुपर्णेवायसंबृहंतंसवाव
धेनयेयोषणासु।।यस्यव्रतंपशवोयंतिसर्वेयस्यव्रतमुपतिष्ठं
५८ तआपः।।यस्यव्रतेपुष्टिपतिर्निविष्टस्तंसरस्वंतमवसेहुवेमेतिप
रावःसोम्याश्चनिर्मिताश्चनिर्मितोऐंद्राग्नःषाण्मास्यःसांवत्स ५८

तोवोप्राजापत्यउपांशुसावित्रस्तोर्यवैष्कवंवैश्वकर्मणाश्चैतेषांतत्रोपां
शुयाजविकारान्वक्ष्यामःप्रैषादिरागुरस्थानेआदद्ध्वसत्करदितिचैतानि
यथास्थानमुपांशु॥८॥सौत्रामण्यामाश्विनसारस्वतैंद्राःपशवोबार्ह
स्पत्योवाचतुर्थऐंद्रसावित्रवारुणाःपशुपुरोडाशामार्जयित्वायुवंसुराम
मश्विनेतिग्रहाणांपुरोनुवाक्याहोतायक्षदश्विनासरस्वतीमिंद्रंसुत्रा
माणंसोमानांसुराम्णांजुषंतांव्यंतुपिबंतुमदंतुसोमांत्सुराम्णोहोत
र्यजेतिप्रैषःपुत्रमिवपितरावश्विनोभेतियाज्याग्नेवीहीत्यनुवषट्का

रः सुरा सुतस्याग्नेवीहीति वा॥ नानाहि वां देव हि तं सदस्कृतं मा सं सृक्षा
थां परमे व्योमनि॥ सुरा त्वमसि शुष्मिणीति सुरामवेक्ष्याधो वा ह सोम
एष इति सोमं यदत्र शिष्टं रसिनः सुतस्य यदिंद्रो अपिबच्छचीभिः॥ इ
दं तदस्य मनसा शिवेन सोमं राजानमिह भक्षयामीति भक्षजपः
५९ प्राणभक्षोत्र॥१८॥ विध्यपराधे प्रायश्चित्तिः क्रियाभावे प्रतिनिधि ५९
रन्वाहिताग्नेः प्रयाणोपपत्तौ पृथगग्नीन्नयेयुस्तुभ्यं ता अंगिरस्तमे
ति वाज्याहुतिं हुत्वा समारोपयेदयं ते योनिर्ऋत्विय इत्यरणी गार्ह

पत्यैप्रतितपेत्स्याणि।वायाते अग्नेयज्ञियातनूस्तयेह्यारोहात्मात्मानमच्छा
वसूनिकृण्वन्नर्यापुरूणि।।यज्ञोभूत्वायज्ञमासीदस्वांयोनिंजातवेदोभुव
आजायमान इत्येवमन्वाहिताग्निरहुत्वोपदिपाण्योररणी।संसृष्ट्य
मंथयेत्तस्यवरोहजातवेदःपुनस्त्वंदेवेभ्योहव्यंवहनःप्रजानन्।।प्रजां
पुष्टिंरयिमस्मासुधेह्यथाभवयजमानायशंयोरि त्याहवनीयमव
दीप्यमानमर्वाक्शम्यापरास्तादिदंतएकंपरऽऊतऽएकमितिसंवपेद्य
द्वितीयोद्यमावास्यांपौर्णमासींवातीयाद्यदिवान्यस्याग्निषु

यजेतयद्दिवास्यान्यो ग्निषु यजेतयद्दिवास्यान्योग्निरग्नीन्व्यवेया
६० यद्दिवास्या ग्निहोत्रउपसंनैहविषिवानिरूप्तेच स्त्रीयद्वा पुरुषोवा ६०
विहारमंतरियाद्यद्दिवाध्वेप्रमीयेते छिरग्निः पथिकृद्द्वस्थाहिवेध्या
अध्वनऽआदेवानामपिपंथामगन्मेत्यनड्वांदक्षिणान्व्यवायेत्तन
ग्निनाग्राग्निष्टेगर्तमंतरेणातिक्रमयेदस्मनाशुनःपदंप्रतिवपेदि
दंविष्णुर्विचक्रमऽइतिगार्हपत्याहवनीययोरंतरेभस्मराज्योदकरा
ज्याचसंतनुयात्तंतुंतन्वन्रजसोभानुमन्विहीत्यनुगमयित्वाचाह

वनीयं पुनः प्रणीयोपतिष्ठेत पदग्ने पूर्वं प्रहितं पदं हि ते सूर्यस्य रश्मी
नन्वाततान ॥ तत्रेरयिष्ठामनुसंभवैतां सं नः सृज सुमत्या वाजव
त्या ॥ त्वमग्ने सप्रथा असीति चाथ्वेषमीतस्याभिवान्यवत्सायाः पयसा
ग्निहोत्रं तच्छी सर्वंहुतं जुहुयुरासमवाप्यायया हिताग्निरपरपक्षे म्रि
येत तम्हुतिभिरेन पूर्वे पक्षं हरेयुर्हविषां व्यापत्तावोघ्रासुदेवतास्वाज्ये
नेष्टिं समाप्य पुनरिज्या व्यापन्नानि हवींषि केशान नखकीटपतंगैरन्यै
र्वा बीभत्सैर्भिन्नसिक्तानि चापोऽभ्यवहरेयुः प्रजापते न त्वदेतान्यन्य

इतिचैववल्मीकवपायांवासंनाद्यंमध्यमेनपलाश पर्णेनजुहुयाद्द्विषंदमा
नैमहीद्यौःपृथिवीचनऽइत्यंतःपरिधिदेशेनिवपेयुरन्यतरादोषेव्यासि
व्यप्रचरेयुःपुरोळाशावातस्यानऽउभयदोषऽऐंद्राग्नंपंचशरावमोद
नंतयोःएयकूपश्चैर्यैन्द्रमेवैत्येकेवत्सानांधानेवायवेयवागूमग्निहो
त्रमधिश्रितंस्रवदभिमंत्रयेतगर्भंस्रवंतमगधमकर्मौऽग्निहोता
पृथिव्यंतरिक्षंयत्स्कुतदग्नावेवतन्नाभिप्राप्नोतिनिःऽर्ऋतिंपरास्ता
दिति॥१०॥यस्याग्निहोत्र्युपावसृष्टादुह्यमानोपविशेत्तामभिमंत्र

येतयस्माद्भीषानिषीदसिततोनोऽअभयंकृधि ॥पशूंनःसर्वान्नोपा
यनमोरुद्रायमीढुषऽइ स्यधेनामुत्थापयेदुदस्याद्व्यदितिरायुर्य
स्पतावधात्॥इडैपकृष्णवतीभागंमित्रायवरुणायचेत्यधास्याऽ
धसिचमुखेचोदपात्रमुपोह्य दुग्ध्वाब्राह्मणंपाययेद्यस्याभोक्ष्य
न्स्याद्यावज्जीवंसंवत्सरंवावास्यमानायेयवंसंप्रयच्छेत्सूयवसाद्भ
गवतीहिभूयाऽइतिशोणितंदुग्धंगार्हपत्येसंक्षाप्याऽन्येनजुहुया
द्भिंनसिक्तंवाभिमंत्रयेतसमुद्रंवःप्रहिणोमिस्वांयोनिमपिगच्छत।

अरिष्टाऽअस्माकंवीरामयिगावःसंतुगोपतावितियस्याग्निहोत्र्युप
वसृष्टादुह्यमानास्पंदेतसायत्तत्रस्कंदयेत्तदभिमृश्यजपेयद्द्य
दुग्धंपृथिवीमसृप्तंयदोषधीरत्यसृपद्यदापः॥पयोगृहेषुपयो
अघ्न्यायांपयोवत्सेषुपयोऽअस्तुतन्मयीतितत्रयत्परिशिष्टंस्यात्ते
नजुहुयाद्दन्येनवाभ्यानीयेतदोहनंधाप्राचीनंहरणात्प्रजापते
र्विश्वभृतितत्त्वंहुतमसीतितत्रस्कन्नाभिमर्शनेशेषेणजुहुयात्सु
नरुन्नीयाशेषैरौऽआज्यमन्नौषडएतदाहोमाद्वारुपींजपित्वावार

ण्याजुहुयाद्दनश्नन्नमान्यस्माद्धोमकालात्पुनर्होमंचगाणगारिरग्निहो
त्रं२१२३१ापत्त्सोमोषामुमितिद्विष्टारमुदाहरेद्विष्यंदमानेंमह्यीग्रोःघ
धिवीचनरइत्याहवनीयस्यभस्मांतेनिनयेत्साग्राप्यवद्धीभत्तेभिम्ट
ष्टेमित्रोजनान्यातयतिब्रुवाणरतिसमिदाधानंयत्रवेश्वनस्पतइत्युत्तर
स्याआहुत्यास्कंदने॥११॥प्रदोषांतोहोमकालःसंगवांतःप्रातस्तम
निनीयचतुर्गृहीतमाज्यंजुहुयाद्यदिसायंदोषावस्तर्नमःस्वाहेति
यदिप्रातःप्रातर्दोषावस्तर्नमःस्वाहेत्यग्निहोत्रमुपसाद्यभूर्भुवःस्वरि

जपित्वा वरं दत्वा जुहुयाद्दधि श्च वारुणीं हुत्वा प्रातर्वरदानं मनुगमयित्वा
चाहवनीयं पुनः प्रणये दिहैव क्षेम्य एधि मा प्रहासीरमुं मामुष्मामुष्या
यणमिति ततः षिर्मित्रः सूर्यो भि योम हिनादिवं ॥ प्र स मित्र मर्तो अस्तु
प्रयस्वानिति संस्थितायां पत्न्या सहवाग्यतो ग्नी ज्वलतो हरन् श्वं नुपा
सीतद्वयोर्दुग्धेन वासे ग्निहोत्रं जुहुयाद्दधि श्रेते न्यस्मिं द्वितीयमवनेये
स्नातरिष्टिरग्निर्व्रतभृत्स्व मग्ने व्रतभृच्छुचिरग्ने देवाँ इहावह ॥ उप यज्ञं ह ६
विश्च नः ॥ व्रतानि बिभ्रद्व्रतपा अदब्धो यजानो देवाँ अजरः सुवीरः ॥ दध

डुत्वानिसुम्हकीकोऽग्नेगोपायनोजीवसेजातवेदऽइत्येषैवार्त्याश्रु
पातेयद्याहवनीयमप्रणीतमभ्यस्तमियाद्दहुविद्ब्राह्मणोग्निंप्रणये
द्भैहिरण्येग्रतोह्रियमाणोभ्युद्दितेचतुर्गृहीतमाज्यंव्रजतंचहिर
ण्यवदग्रतोहरेयुरथैतदाज्यंजुहुयात्सुरस्तात्सत्यश्रुरवऽउपवि
श्येषाःकेतुनाजुषतांस्वाहेतिकालात्ययनेशेषैनंत्विहाग्निरनुग
म्यऽआहवनीयेवेध्रियमाणोगार्हपत्योनुगछेत्स्वेभ्यःऽएनमवक्षा
मेभ्योमंथेयुरनुगमयिच्चितरंक्षामाभावेभ्रस्मनारणीसंस्थ्येय

मंथयेदितोजुहतेग्रथ्यमुमेभ्योयेनिभ्योअधिजातवेदाः॥समायत्या
त्रिष्टुभाजगत्यानुष्टुभार्वदेवेभ्योहव्यंवहनःप्रजानन्नितिमथित्वा
प्रणीयाहवनीयमुपतिष्ठेताग्नेसम्राळिषेरायेरमस्वसहसेद्यु
५८ म्नायोर्जेपत्याय॥सम्राळसिस्वराळसिसारस्वतौत्वोत्सौप्राव
तांमन्नादंत्वान्नपत्यायादधइत्सपतएकैकेप्रणयेत्सन्चाहत्यदक्षि
णेसहभस्मानंवांगार्हपत्यायतनेनिधायाथाग्निंचमाहवनीयमुद्धरेत्त ५८
तऋषिरग्निस्तपस्वांजनद्वान्पावकवानाप्याहितपसाजनेषग्नेपावको

अर्चिर्भिः॥उपेमांसुष्टुतिंमम॥आनोयाहितपसाजनेष्वग्नेपावकदीद्यत॥हव्यादे
वेषुनोदधदितिप्रणीतेनुगतेप्राग्घोमाद्दिशिरग्निर्ज्योतिष्मान्वरुणउदग्ने
शुचयस्तवाग्नेबृहन्नुषसामूर्ध्वोअस्थादितिसर्वश्चेदनुगतानादित्योप्सु
दित्याद्धाम्यस्तमियाद्वाग्न्याधेयंपुनराधेयंवासमारूढेषुचारणीनाशे॥
॥१२॥अथाग्नेय्याइष्टयोव्रतातिपत्तौव्रतपतयेसाग्नावग्निप्रणयनेग्निव
तेक्षामायागारदाहेशुचयेसंसर्जनेग्निनान्येनमिथश्चेद्विविचयेगार्हपत्या
हवनीययोर्वीतयेग्राम्येणसंवर्गायवैयुतेनाप्सुमतेवैश्वानरायविमतानामंनसो

जनरंषेक कपाले नष्टे नुद्धासितेभ्याश्चाविनेवासुरभयपरबंप स्मिंजीवेमन शह्ह स्त्वमग्ने व्रत
पाअसिपद्धेवयंयश्रभिनामव्रता न्यग्निनाग्निः समिध्यते त्वंह्यग्ने अग्निना ग्नित्वमस्म
युयोध्यमीवा अकंदद ग्निस्तनयंनिवयौ विते विष्वग्वातजूतासो अग्ने त्वामग्ने
मानुषीरीळते विश्नो औगंम्या हिवीतयेयो अग्निं देववीतये कुवित्सु नो गविष्टये
मानो अस्मिन्महाधने प्वग्नेसधिष्टवेयद्दग्ने दिविजा अस्यग्निर्होता न्यसीदद्य
५८ जीयान्साधीमकर्द्देववीतिं नो अर्येतियस्य भार्या गोर्वाप्यमो जनयेदिष्टिर्मरुतः सा
न्नाप्ये पुरस्ताच्चंद्रमसाभ्युदितेग्निर्दातेन्द्रः प्रदाता विष्णुः शिपिविष्टोग्नेदादाशुषे ५८

रयिंसयंताविश्वएषांदीर्घस्तेऽअस्त्वंकुशोभद्रातेहस्तासुकृतोतपाणीवषट्कृतेविष्ठ
वासआकृणोमिमिन्त्रत्तेअग्निरापिविष्टनामेत्यपिवाप्रायश्चित्तेष्टीनांस्थानेतस्यै
तस्यैदेवतायैपूर्णाहुतिंजुहुयादितिविज्ञायतेहविषांस्कन्नमभिमृशेद्भूवांजन
मंगन्यज्ञस्ततस्यमाशिरवनुवर्द्धतां।।भूतिर्घृतेनमुंचत्वनुयज्ञोयज्ञपतिमंहसः।।
भूपतयेस्वाहाभुवनपतयेस्वाहाभूतानांपतयेस्वाहा।यज्ञस्यत्वाप्रमयोन्मया
भिमयाप्रतिमयाऽपसंश्वस्कंदेत्याहुतिश्चेद्धविषारिच्यामनिघ्नएनंजुहुयाद्धुतवते
पूर्णपात्रंदद्याद्देवतेअनुवाक्येयाज्येवाविपरिहृत्याज्येअवदानेहविषोवा।।यद्वेदि

न्नौ

वाअतिपातयानिबाचान्चुभ्रयुतीदेवहेश्चैनं॥अरायेअस्मांभुभिदुच्छुनायतेन्यौस्मन्मरु

तस्तंनिधेतनस्वाहेस्याज्याहुतिंहुतांमुरव्यंधनंदधात्स्थानिनीमनावाह्यदेवतामु

पो॰धायावाहयेन्मनसेत्येकं॰आज्येनास्थानिनींयजे॥१३॥हविःषिद्दुःश्रृतेचतुः

५५ शरावमोदनंब्राह्मणा॰भोजयेत्क्षामेशिष्टेनेष्ट्वापुनर्यजेतांशेषेपुनेराहृत्तिःआगा

वाहन्याचुदेषेष्यत्संतंगुणभृतानांप्राक्स्विष्टकृतउक्तंप्रधानभृतानामवदा

नदोषेपुनरायतननादवदानंद्विष्टेलिहदक्षिणांदद्यादक्षिणादानउर्वरांदद्या

त्कपालंभिन्नमनपहृन्नकमीगायत्र्यात्वाङ्गताक्षरयासंदधामीतिसंधायापि ५५

न्य वहोरयुरग्निं नोघ मोर्जीदानुर्यंते आ त्तुस्त दग्नमुनेः॥ इमो वेदिः परिधय
श्च सर्वे यज्ञस्यायुरनुसंतरंतु॥ त्रयस्त्रिंशा तंतवो यान्वितत्न्वत इमं यज्ञंस्व
धयापेपजंते॥ तेभिश्छिद्रं प्रतिदध्मोपज न्त्रे स्वाहा यज्ञो अप्येतु देवानित्यैवम
वल्लीकाभिः क्षितेषपः एवान्यानिमन्मयानिभ्न मिर्भू भिरगान्माताममात
रमप्यगात॥ भ्रमास्म पुत्रैः पशुभिर्योनो द्वेष्टि स भिद्यतामिति यद्विपुरो
ळाशस्कुटे द्वौ सतेत वा बर्हिष्ये नं निधायाभिमंत्रयेत किमुस्पत भिद्
मुत्रोषाः शांतः शांतेरिहागहि॥ अघोरो यज्ञियो भूत्वासीदसदनं स्व

मासीदसदनंस्वमितिमाहिंसीर्देवप्रेरितआज्येनतेजसाज्यस्वमानःकिंचनरीरि
षः॥योगक्षेमस्यशांत्या॥अस्मिन्नासीदबर्हिषीत्यग्निहोत्रायकालेग्नाव
जाप्यमानेप्यन्यमानीयजुहुयुःपूर्वालाभउत्तरोत्तरंब्राह्मणपाण्यजक
६७ र्णदर्भस्तंबाप्सुकाष्ठेषुपृथिव्यांहुत्वात्वपिमंथनेपाणौचेद्दासेनव
रोधः कर्णेचेन्मांसवर्जनंस्तंबेचेन्नाधिशय्यीताप्सुचेदविवेकः॥एतत्सं ६७
वत्सरंव्रतंयावज्जीविकंवाग्नावनुगतेंतराहुतीहिरण्यउत्तरांजुहुयाद्धिरण्य
उत्तरांजुहुयात्॥१४॥इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रेपूर्वषट्केतृतीयोध्यायः॥१

हरिःॐ ॥ दर्शपूर्णमासाभ्यामिष्ट्वेष्टिपशुचातुर्मास्यैरथसोमेनो
ध्वं दर्शपूर्णमासाभ्यां यथोपपत्त्यैकैद्वागपि सोमेनैकैतस्यर्त्विजश्च
त्वारस्त्रिपुरुषास्तस्यतस्यान्तरे त्रयो होता मैत्रावरुणोऽच्छावाकोऽग्रा
वस्तुदध्वर्युः प्रतिप्रस्थाता नेष्टोन्नेता ब्रह्मा ब्राह्मणाच्छंस्याग्नीध्रः पोता छं ४
प्रस्तोता तोद्गाता प्रतिहर्ता सुब्रह्मण्यऽइत्येतेऽहीनैकाहेयोजयंस्यतऽएवा
हिताग्नयऽइष्टप्रथमयज्ञा गृहपतिसप्तदशा दीक्षिताः समो
प्याग्नीस्तन्मुखाःसत्राण्यासते तेषां समावापादियथार्थमभिधा

नमैष्टिकेतंत्रैदीक्षणाधनग्नीनामग्निर्मुखमितिचयाज्यानुवाक्या
योर्दर्शप्रदानेष्वैवेषुनिविस्तुघृतयाज्यायांकुर्हांचाछावागनिग
दोपहवंप्रयुपहवेचार्षेयाणिगृहपतेःप्रवरित्वात्मादीनांमु
ख्यानामिवंद्वितीयत्वतीयचतुर्थानांयावंतोनंतर्हिताःसमान
गोत्रांस्तावतांसकृदावर्त्तयेद्द्वाड्व्याच्चयाःसंस्काराःसाग्निचि
त्येषुकृतुषुख्यासंभरणीयामिष्टिमेकेऽग्निर्ब्रह्मण्वानग्निःक्षत्र
वानग्निःक्षत्रभृद्देतेनाग्नेब्रह्मणावावृधस्वब्रह्मचतेजातवे

ह्रोनमश्चपुरूण्यग्नेपुरुधात्वायांसचित्रचित्रंचितयंतमस्मेअग्निरीशेबृ
हतःक्षत्रियस्यार्चामितेसुमतिंघोष्यर्वागितीदंप्रभृतिकर्मणांशनैस्त
रामुत्तरोत्तरमितत्तपिपौर्णमासात्प्रायणीयावत्सोमप्रवहणमप्यंप्र
थमायांअग्निप्रणयनीयायांऔपवसथ्येनियमोमध्यमादिघर्मे॥
॥१॥दीक्षणीयायांधाय्येविराजावग्नाविष्णू॥अग्निर्मुखंप्रथमोदेव
तानांसंगतानामुत्तमोविष्णुरासात्॥यजमानायपरिगृह्यदेवांदी
क्षयेदंहविरागच्छतंनः॥अग्निश्चविष्णोतपउत्तमंमहोदीक्षापालायपव

नेतं हिन्व्यारूः॥ विश्वैर्देवैर्यज्ञियैः संविदानौ दीक्षामस्मै यजमानाय धत्तमि
त्ति साग्निचित्ये त्रीण्यन्यानि वैश्वानरः आदित्यः सरस्वत्यदिर्वा धारयं त्रि
त आदित्यासो जगत्स्थाः इति द्वे एते एव भुवद्भ्यो भुवनपतिभ्यो वा नेद
मादिषुमार्जनमर्वाणुदस्यनीयायां इदमादीकायां सूक्तवाके चाऽग्नरा
शीस्थाने उपहूतोऽयं यजमानोऽस्य यज्ञस्यागुर उदृचमशीयेति तस्मिन्नु
६१ पहूत आशास्तेऽयं यजमानोऽस्य यज्ञस्यागुर उदृचमशीयेत्याशास्ते
न चात्र नामादेशः श्वः रूत्वांतः ऊर्ध्वं पश्चिकायां दीक्षितानां संचरो गा ६१

र्हपत्याहवनीयावंतराग्नेः प्रणयनोदीक्षणादिरात्रिसंख्यानेनेदीक्षा॥८॥अ
परिमिताएकाहस्त्रभरत्यासंवत्सरात्संवत्सरंतेवसत्रंतेद्वादशाहतापश्चि
तेषुपथासुसोपसदः कर्माचारस्त्वेकाहानामेकातिस्त्रोवादीक्षांत्ति
स्त्रउपसदः सुत्समहरु नमंदीक्षांतेराजक्रयः॥९॥तदहः प्रायणीये
ष्टिः पथ्यास्वस्तिरग्निः सोमः सविताऽदितिः स्वस्तिनः पथ्यासुधन्वस्वि
तिर्दैअग्नेनयसुपथारायेअस्मानादेवानामपिपंथामगन्मत्वंसोमप्र
चिकितोमनीषायातेधामानिदिवियाएथिव्यामाविश्वेदेवंसत्सपतिं

यइमाविश्वाजातानिसुत्रामाणंपृथिवींद्यामनेहसंमहीमूषुमातरं
सुव्रतानांसिदग्निरग्नीरस्यसत्वन्यानितिर्देसंपाज्यैःशंष्वतेपमनाज्य
ऊगासंस्थितायां ॥३॥ राजानंक्रीणंतितंप्रवक्ष्यत्सुपश्चादनसस्त्रि
पदमात्रेंतरेणवर्त्मनीअवस्थाप्यप्रेषितोग्नेभिहिंकारालंविप्रस्त्वंकु
विस्त्वंविश्वानिधारयंन ॥ अपजन्यंभयंनुदेत्यस्पंदयन्पाक्षंप्रपदे
७० नदक्षिणापांसूंस्त्रिरुदुप्यानुब्रूयात्द्रुक्ष्वदभिश्रेयुःप्रेहिबृहस्पतिःपुर ७०
एतातेअस्तु ॥ अथेमवस्यवरऽआपृथिव्याआरेशत्रून्कृणुहिसर्ववीर

इतितिष्ठंतुनुव्रजंनुत्तराअंतरेणैववर्त्मनीसोमयास्तेमयोभुवइतितिस्रः
सर्वैनंदंतियज्ञासगतेनागंदेवक्रतुभिर्वर्धतुक्षयमित्यर्धर्चेआरभे
दवस्थितेनसिदक्षिणात्सक्षादभिक्रम्यराजानमभिमुखोवतिष्ठ
तेप्रपाद्यमानैराजन्यग्रेणानोनुसंव्रजेद्यातेधामानिहविषायजं
तीमांधियंपंश्रिक्षमाणस्पदेवेतिनिहितेपरिदध्याद्राजानमुपस्ट
रान्वसनेनरुक्षुवो॥७॥अथातिथ्यंकांतातस्याअग्निमंथनंधाप्ये
अतिथिमंतोसमिधाग्निंदुवस्यतांप्यायस्वसमेतुतइतिविष्ठुरि

दं विष्णुर्विचक्रमे तदस्य प्रियमभिपाथो अश्यां होतारं चित्ररथमध्व
रस्य प्रप्राप मग्निर्भरतस्य शृण्व इति संयाज्ये सं स्थिता यो भाज्यंता
न्न न घ्रं करिष्यंतो भिमशों त्युना घ्रू ष्ट मस्य ना घ्रू ष्यं देवानामो जो
स्ति अभिशौ पाः ॥ अनभिशस्त्यं जे सा सत्यमुपगेषां स्विते मा धा इति सष्ट
द्धोदकं राज्ञा नमाप्यायंती दमादिमदंतीरवर्थ उपसत्तं शरुरं
७१ शुष्टे देवसोमाप्यायतामिंद्रायै कधन विदे आतुभ्यमिंद्रः प्यायता
मात्वमिंद्राय प्याय स्वाप्यायय पास्मांत्सखीन् ॥ सन्यामेधयास्व ७१

स्तिते देवसोमसुत्सामुदचमडुपीयेतिस्टष्ठ्वोदकं निक्रुवं तैघ्रस्तरेपाणीन्नि
धायोत्तानां दक्षिणांतसव्यांनीचंएष्टारत्येएष्ठावामानित्रेषेभगाय॥ नं
तमन्तबादिभ्यो नमोदिवेनमः पृथिव्याइति॥५॥स्टष्ठ्वोदकं प्रवर्गेणचरि
ष्यत्सूत्तरेणरवरंपरिव्रज्य पश्चादस्योपविश्यप्रेषितो भिक्षुयादगावान
मचमचमनवानमुक्तोभ्रणुत्सावस्येद्रूल्लेजहान्नंप्रथुमंषुरस्ताद्धिसी
मतःसुरुचेविनआव॥सबुध्यो॰पमाऽस्यविष्ठाःस तस्युयोनिमस
तश्चविवः॥इयंपित्रेराष्ट्र्यस्येप्रथमायजनुषेभूमनेष्ठाः॥तस्माएतंसु

७२

रुचंद्धारमह्यं घर्मं श्रीणंति प्रथमस्य धासेः॥ महान्मही ऽअस्तभायद्वि
जातो द्यां पिता सद्म पार्थिवं च रजः॥ सबुध्न्यादाष्ट्र जनुषाभ्युग्रं बृहस्प
तिर्देवता तस्य सम्राट्॥ अभित्यं देवं सवितारमोण्योः कविक्रतुमर्चा
मि सत्यसवं रत्नधामभि प्रियं मतिं कविं॥ ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा ऽअ
दिद्युतत्सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपास्वस्त्व पास्व
रितिवा संसीद स्वमहाँ ऽअसीति संसाधमाने जंतियं प्रथयंतो न
विप्राऽऊर्त्यज्यमाने पतंगमक्कमसुरस्य मायया यो नः सनुत्यो ऽअ

७२

भिदासदग्नेभवानोऽअग्नेसुमनाऽउपेतावितिद्वृचोः कृणुष्वपाजःप्र
सितिंनपृथ्वीमितिपंचपरित्वागिर्वणोगिरोऽधिद्वयोरदधाऽउक्थ्यंव
चःशुक्रंतेऽअन्यद्यजतंतेऽअन्यद्वृपश्यंगोपामनिपद्यमानंस्वःकेऽइ
प्रस्याऽयंवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भाःपवित्रंतेविततंब्रह्मणस्पतऽइति
द्वेवियत्पवित्रंधिषणाऽअतन्वतघर्मेरोचंतंप्रणवेषुबिभ्रतः।
समुद्रेऽअंतरायवोविचक्षणंत्रिरन्होनामसूर्यस्यमन्वत॥गणा
नांत्वाप्रपश्वयस्याऽपश्यंत्वेसेतस्याध्यायोयजमानमीक्षतेद्विती

ययां पत्नींत्तती यया त्मानं कारा धड्ढो चाग्निनावा मिति नवा ऽ भात्यग्नि
र्याचाणे वैऽक्ले द्यावापृथिवीऽ इति प्रागुत्तमा याऽ अरुरुच दुषसः पृ
श्निरग्रियऽ इत्यावपेतोत्तरे याई चैन पत्नी मी क्षेतोत्तमया परिहिते
समुत्थाप्यैनानं धुर्यवो वाचयंती तिनु पूर्वंप टलं ॥ ६ ॥ अथोत्तर
मुपविष्टे षध्युर्युर्घर्मे दुघामाह्वयति स सं प्रे षं उत्तरस्यानभिहिंकृ
त्योपह्वये सुदुघां धेनुमेतामिति हेऽ अभित्वा देव सवितः समीव
त्सं न मातृभिः संवत्स ऽ रुवमात्त भिर्यस्ते स्तनः रा रा यो यामयो

हृंगौरिरमीमेदनुवत्संमिषंतंनमसेदुपसीदतसंजानानाऽउपसीदं
नभिज्ञ्वादश्शाशिर्विविस्वतोदुहंतिसप्तैकांसमिद्धोऽअग्निरंश्विनां
तप्तोवांघर्मआगतं॥दुह्यंतेगावोवृषणेहधेनवोदस्रामदंतिवे
खः॥समिद्धोऽअग्निर्वृषणारतिर्दिवस्तप्तोघर्मोदुह्यतेवामिषे
मधु॥वयंहिवांपुरुतमासोऽअश्विनाहवामहेसधमादेषुकारवः॥
तदुप्रयक्षतममस्यकर्मोऽत्मन्वंनभोदुह्यतेघृतंपयऽउत्तिष्ठब्र
ह्मणस्पतेऽइस्येतामुत्क्रावतिष्ठतेदुग्धोयामधुक्षस्पिप्युषीमिषामि

स्राक्रियमाण।उपद्रवपयसागोधुगोषुमाघर्मेसिंचपयउस्रियायाः॥वि
नाकमरव्यत्सवितावरेण्योनुयावाप्रथिवीसुग्रणीतिरित्सासिच्यमानं। ७४
आन्नतमश्विनोर्स्रषिरितिमभ्यं आसुतेसिंचतश्रियमित्याज आज आसि
क्तयोः समुत्येमहतीरपइतिमहावीरमादायोत्तिष्ठत्सरदुष्यंदेवःसवि
७४ ताहिरण्ययेत्स्यनत्तिष्ठंसैतुब्रह्मणस्पतिरित्यनुव्रजेअंधर्वइत्थापदमस्य
रक्षतीतिरवरमवेक्ष्यतमभिक्रम्यनाकेसुपर्णमुपयत्पतंतमित्तिसमाप्य
श्रणवेनोपविशेदनिरस्यतत्तणंत्रिषिनोपजनितुस्तोवांघुर्मेनिक्षतिस्वहो

तांश्रवामध्वर्युश्चरतिप्रयस्वान् ॥ मधोर्दुग्धस्याश्विनानानोयावीतंपातंप
पसउस्रियायाः ॥ उभापिबतमश्विनेतिचोभाभ्यामनुवाचनमग्नेवीहीत्यनु
वषट्कारोघर्मस्याग्नेवीहीतिवाब्रलावषट्कृतेजपत्सनुवषट्कृतेचवि
श्वाआशादक्षिणसांद्दिश्वांदिवानयाक्षिह ॥ स्वाहाकृतस्यघर्मस्यमध्वः
पिबतमश्विनेसिवमेवापराह्णिकेयदुस्रियास्वाहुतंघृतंपयोयंसवाम
श्विनाभागआगतं ॥ माध्वीधर्तारोविदथस्यसत्पतीतप्तंघर्मंपिबतंसोम्यं
मधु ॥ अस्यपिबतमश्विनेतिचाप्रेषितोहोतानुवषट्कृतेस्वाहाकृतःस्रुच

ई वेषु घर्मो यो अश्विनो श्चमसो देवपानः॥ नमो विश्वेभ्यो मतोस्तो जुषाणा अग्
ग्धुर्वस्य ग्रत्यास्नारिहंति॥ समुद्रादूर्मिमुदियर्ति वेनो द्रप्सः समुद्रमभि
प्रजिगाति सखेसरवायमभ्याववृत्स्वोर्ध्व ऊषुणऊतयऽरतिं दैतं घेमि
त्थानमस्विनऽइतिप्रागाधी पूर्वाह्णे काण्वीमपराह्णेन्यतरां वा स्यंतंक
र्णीत्वेवोत्तमे पावकशोचे तव हि क्षयं परीत्सुक्रा॥ क्ष्मा कांक्षे द्वाजि
७५ नेन॥ क्षोपायो हुतं हविर्मधु हविरिंद्रतमेऽग्नावश्याम ते देव घर्म॥ म
धुमतः पितुमतो वाजवतो गिरस्वतो नमस्ते अस्तु मामा हिंसीरिति ७५

भक्षजपः कर्मणोपधर्मं भक्षयेयुः सर्वेतु दीक्षिताः सर्वेषु दीक्षितेषु गृ
हपतेस्तनीयो नमौ भक्षोसंप्रेषितः उपयनोनयो निसदनं धियाकृ
भायस्मिंत्सप्तवासवारिहतुपूर्व्यामिह ॥ ऋषिर्ह दीर्घश्रुत्तमग्नइंद्रस्य घृ
मौ अतिथिः ॥ सप्यवस्मा इगवती हि भूयारतिपरिद घ्या दुत्तमे प्राग्गुत्त
मायाह विर्ह विष्णोम हिसदनं दैव्यमित्यावपेत ॥ ७ ॥ अथोपसन्नस्या
पिञ्यपाजपाः प्राद्देशेणप्रवेशने चैव प्रकृत्सेहोपस्थउपसयायमी हृ
ष३ इतितिस्त्रऐकेकांत्रिरनवानंताः सामिधेन्यस्तासामुत्तमेनप्रणवे

नोऽग्निंसोमं विष्णुमित्यावाह्योपविष्टो मन्त्रावाहयेदित्येकेनावाहनेप्ये
नाऽएवदेवताऽअग्निर्वृत्राणिजंघनंधऽउयऽइवत्रार्यहत्वंसोमासि
सत्पतिर्गय५स्फानोऽअमीवहेदंविष्णुर्विचक्रमेत्रीणिपदावि
चक्रमऽइतिस्विष्टकृदादिलुप्यंतेप्रयाजाआज्यभागोचनिरा
माप्यायनंनिह्नवश्चैषेवापराह्णेऽइमांमेअग्नेसमिधमिमा
मितितुसामिधेन्योर्विपर्यासोयाज्यानुवाक्यानांपाण्याश्चनि
ह्नवऽइत्युपसदःसुपूर्वाह्णेस्वपराह्णेचैराचजक्रयायहःसंख्या

नेनैकाहानांतिस्रषष्ठ्याहीनानांद्वादशराच्चतुर्विंशतिःसंवत्स
रइतिसत्राणांप्रथमयज्ञेनैकेघर्मैमोपवसथ्यऽहुभेपूर्वाह्णे
प्रथमस्यामुपसदिवृत्तायांप्रेषितःपुरीष्यचितयेन्वाहहोता
दीक्षितश्चैयजमानोदीक्षितेपश्चात्स्पदमात्रेवस्यायाभिहिंकृ
त्यपुरीष्यासोऽअग्नयऽइतित्रिरूपांशुसप्रणावामपिवासुमं
द्वंब्रजत्स्वनुब्रजेत्तिष्ठत्सुविसृष्टवाक्स्वप्रणयतेतिब्रूयाद्यथाग्निं
संचितमनुगीतमनुशंसेत्पश्चाद्गिंपुच्छस्योपविश्याभिर्हिं

७७

कृत्वाऽग्निरस्मिजन्मनाजातवेदाऽइतित्रिर्मध्यमयावाचैतस्मिंने
वासनैवैश्वानरीयस्यजेयंतित्रयमेतत्साग्निचित्येब्रह्माप्रतिरथं
जपित्वादक्षिणतोग्नेर्बर्हिर्वैयास्तृऽऔदुंबर्यामिहवनोदुक्रमणि
प्रणयनंदीक्षितस्तुवसोर्धारामुपसर्पेत्॥८॥हविर्धानेप्रवर्त्त
यंतितदुक्तंसोमप्रवहयोर्नदक्षिणस्यतुहविर्धानस्योत्तरस्य
चक्रस्योत्तरावर्त्मपादयोर्युजेवांब्रह्मपूर्व्यंनमोभिःप्रेतांयज्ञ
स्यशंभुवायुवांयमेऽइवयतमानेयदैतैमधिद्वयोरदधाऽउ

७८

वंध्यं वचऽइत्यर्धर्चेआरमैंद्व्यवस्त्ताचेद्राष्ट्रीविश्वारूपाणिप्रतिमुंच
तेकविरितिव्यवस्त्तायांभेध्यारूपनिहतयोःपरिस्त्वागिर्वणोगिरऽइ
तिपरिदध्यात्॥१॥अग्नीषोमौप्रणेष्यत्सुतीर्थेनप्रपद्योत्तरेणाग्नी
ध्रीयायतनंसदश्च पूर्वयाद्वारापत्नीशालांप्रपद्योत्तरेणशालामु
खीयमतिव्रज्यपश्चादस्यापविश्यप्रेषितोनुब्रूयात्सावीर्हिदेवप्र
थमायपित्रेवर्ष्माणमस्मैवरिमाणमस्मै॥अथास्मभ्यंसवितःस
र्वतातादिवेदिवऽआसुवाभूरिपश्वऽइत्यासीनोनुव्रजंनुत्तरा

प्रैतुब्रह्मणस्पतिर्हिंतादेवोऽअमर्त्यः पुरस्तादुपल्लाग्नेदिवेदिवेदो
षावस्तॄरूपप्रियंपनिन्नतमित्यृईचेआरमेदाग्नीध्रीयेनिहितेभि
हूयमानेऽग्नेजुषस्वप्रतिहर्यतद्वचःऽइतिसमाप्यप्रणवेनोपरमेदु
त्तरेणाग्नीध्रीयमतिव्रजस्वतिव्रज्यसोमोजिगातिगातुविद्देवा
नांतमस्यराजावरुणस्तमग्निनेत्यृईचेऽआरमेस्वपाथमानंरोजा
नेमनुश्रपधेतांलश्वप्राणाऽअदितिर्वर्वासिंद्रेयनोनयोनिंसदनं
धियाकृतंमस्तन्नायामसुरोविश्ववेदाऽइतिपरिदध्यादुत्तरया

वा क्षेमाचारेब्रह्मैवमेवजपग्रापरेणवेदिमतिव्रज्यदक्षिणतःश्पलामुखीय
स्योपविश्योत्सहोतारमन्तस्मापंयंयथेनमग्नतोव्रजैद्यदिराजानंभ्रणयेदुत्त
मभ्रणपतः धाप्यहविर्धानेगृहपतयेजारोनंप्रदायहविर्धानेअग्रेण।
ण परैवातिव्रज्यदक्षिणतआहवनीयस्योपविश्योदग्निपुछस्यसाग्नि
चित्यापामितद्ब्रह्मासनंपरेशोप्रातश्चावपाहोमाग्रदित्वग्रेणप्रसे
मात्रपायमाने॥१०॥अथाग्नीषोमीयेणचरं स्युत्तरेणचरखुत्त
रवेद्यामादंप्रदानादंडंप्रदानमैत्रावरुणमग्रतःकृत्वोत्तरेणहवि

र्घ्नेअतिव्रज्यपूर्वपाद्वारांस्सदःप्रपद्योत्तरेणपथास्वंधिष्ण्यावति
व्रज्यपश्चात्स्वस्यधिष्ण्यस्योपविशतिहिंतावतिष्ठत। इतरोयद्दिदे
वस्त्रनांहवींष्यन्वापातयेयुरग्निर्गृहपतिःसोमोवनस्पतिःसवि
तासत्यप्रसवोबृहस्पतिर्वाचस्पतिरिन्द्रोज्येष्ठोमित्रःसत्योवरु
णोधर्मपतीरुद्रःपशुमान्पशुपतिर्वीत्वमग्नेबृहद्वयोहव्यवाळग्नि
७९ रजरःपितानःस्त्वंचसोमनोवशोब्रह्मादेवानांपदवीःकवीनामा ७९
विश्वेदेवंसत्पतिंनप्रमियेसवितुर्दैव्यस्यतद्बृहस्पतेप्रथमंवाचो

अयंहंसैरिवसखिभिर्वावदद्भिः प्रससाहिषेपुरुहूतशत्रून्नुव
त्वमिन्द्रब्रह्मणामहाननमीवासऽइळयामदंतः प्रससमित्रमर्तोऽ
अस्तुप्रयस्वांस्त्वानेष्टवान्नहिमायप्टच्छतेत्वयाबद्धोमुमुक्षते॥
त्वंविश्वस्माद्भुवनात्पासिधर्मणासुर्यात्पासिधर्मणा॥ यच्चिं
चेदंवरुणादैव्येजनेऽउपतेस्तोमान्पशुपाऽइवाकरमितिद्वे
॥११॥ यद्युवेसर्वदृष्टान्यग्निर्गायत्र्यखिद्दड्ढाथंतरोवासंति
कऽइं इन्द्रस्त्रैष्टुभः पंचदशोबार्हतोग्रेष्मोविश्वेदेवाजागताः

संसद्गणा वैरूपा वार्षिका मित्रावरुणा वानुष्टुभावेकविंशो
वैराजौ गणौ शारदौ बृहस्पतिः पाङ्क्तः स्त्रिणवः शाक्करो हैमंतिकः
सविताति छंदास्त्रयस्त्रिंशो रैवतः शैशिरो दितिर्विष्णु
पत्न्यनुमतिः॥ समिद्धमग्ना मान्नायो नः स्वर्विन्मधुरेतो मा
८० घवेः पात्वस्मान्॥ अग्निर्देवो दुष्टरीतुरदाभ्य इदं क्षत्रं र
क्षतु पात्वस्मान्॥ रथंतरं सामभिः पात्वस्मां गायत्री छं ८०
दसां विश्वरूपा॥ त्रिवृन्नौ विष्टपा स्तोमो॥ अर्क्कः समुद्रो वात इद

मोजःपिपर्तु॥उग्रादिशामभिभूतिर्वयोधाःशुचिःशुक्रेहंन्योजसीनां॥
इंद्राधिपतिःपिपर्त्वादतोनोमहिक्षत्रंविश्वतोधारयेदं॥बृहत्सामक्षत्रभ
दृद्धवृष्ण्यंत्रिष्टुभौजःशुभितमुग्रवीरं॥इंद्रस्तोमेनपंचदशेनमध्यमिदं
वातेनसगरेणरक्ष॥प्राचीदिशांसहयशायशस्वती॥विश्वेदेवाःप्रावृषा
ह्नांस्वर्वती॥इदंक्षत्रंदुष्टरमस्त्वोजोनाधृष्यंसहस्यंसहस्वत्॥वैरूपेसा
मन्निहतच्छकेयंजगत्यैनंविक्ष्वावेशयामि॥विश्वेदेवाःसप्तदशेनवर्च
इदंक्षत्रंसलिलवातमुग्रं॥धर्त्रीदिशांक्षत्रमिदंदाधारोपस्थाशानांमि

त्रवेदुस्त्वोजे॥ मित्रोवरुणाशरुदाक्रौंचिकित्वंमुस्मेराष्ट्रायुमहिश
र्मयछतं॥ वैराजेसामंनधिमेमनीषांनुष्टुभासंभृतंवीर्यंसहः॥
इदंक्षत्रंमित्रवदार्द्रदानुंमित्रोवरुणारक्षतमाधिपत्यैः॥ सम्राडृदि
शांसहसाम्नीसहस्वत्युतुहैमंतोविष्टपानःपिपर्त्तु॥ अवस्युवाता
बृहतीनुशाक्करीमंयज्ञमवतुनोघृताची॥ स्वर्वतीसुदुघानःपय
स्वतीदिशांदेव्यवतुनोघृताची॥ त्वंनोपाःपुरएतोतपश्चाद्बृहस्प
तेयाम्यांयुङ्धिवाचं॥ ऊर्ध्वोदिशांरंतिराशौषधीनांसंवत्सरेणस

वितानो अर्क्कः॥ रेवुत्सामातिछंदत्तु छंदौ जातशत्रुः स्योनानोअस्तु॥
स्तोमत्रयुस्त्रिं शोभुवनस्य पत्निं विवस्वद्वातेअभिनौगणी हि॥ घृतव
तीसवितराधिपत्येपयस्वतीरंतिराशानोअस्तु॥ ध्रुवादिशांविष्णुप
त्यघोरास्येशानासहसायामुनोता॥ बृहस्पतिर्मातरिश्वोतवायुः
संध्वानावातानोअभिनौगणंतु॥ विष्टंभोदिवोधरुणःपृथिव्याअस्ये
शानाजगतोविष्णुपत्नी॥ व्यचस्वतीषयंतीसुभूतिःशिवानोअस्त्वदि
तेरुपस्थे॥ अनुनोद्यानुमतिर्यज्ञंदेवेषुमन्यतां॥ अग्निश्चहव्यवाहनोभ

वेतं द्वारुरूक्षेमयेः॥ अन्विदनुमतेत्वंमन्यासैशंचनस्कृधि॥
कृत्वैदक्षोपनोहितुंप्रणआयूंषितारिषद्दितिवैश्वानरीयं
नवमैंकापंदशामंकोअयपुडे·धुरिगाक्रतस्येतिदैंओपुयपै
रंगारैतनक्षिपरिहारेषेयतेरैत्राग्नीध्रीयाच्चैदुत्तरेणहोतारंसा
मित्राच्चैदक्षिणेनमैत्रावरुणमुपोथानमग्नेकृत्वानिष्क्रम्यवेदं
८२ गजिपोन्नेदमादिषुहृदयस्तूलमेवर्गानूबंध्यायाः संस्थिते ८२
वसतीवरीःपरिहरंतिदीक्षिताअभिपरिहारयेरंन्॥१२॥

अथैतस्यात्त्रेर्विवासकाले प्राग्वपसांप्रवादोत्स्नातरनुवाकाया

मंत्रितोवाग्यतस्तीर्थेनप्रपद्याग्नीध्रीयेजान्वाच्याहुतिंजुहुया

दासन्यान्मामंत्रासाहि कस्याश्चिद्भिरास्येस्वाहेत्याहवनीये

वाग्निर्गाःअग्नेःएतुसरस्वत्यैवाचेस्वाहा॥ वाचंदेवीमन्नोनेत्रां

विराजमुग्रांजैत्रीभुनमामेहभक्षांतामादित्यानावमिवारुहेमा

नुमतांपथिभिःपारयंतीस्वाहेतिद्वितीयांमातःसमानंब्रह्मण

श्चप्राप्यहविर्धानेरराटीमभिमृशत्युर्वंतरिक्षंवीहीतिद्वार्येस्थूणे

देवीर्द्वारौ मा मासं तां मं लोकं मे लोककृतौ कृणुतमिति प्रपद्यांतरेण युग
धुराउपविश्य प्रेषितः प्रातरनुवाकमनुब्रूयान्मंद्रेणापो रेवतीः क्षय
थाहि वस्वः उप प्रयंतः इति सूक्ते अवा नो अग्न इति षळग्निमीळे अग्निं दू
तं वसिष्ठा हीति सूक्ते यो रुक्मा मामुद्धरै त्वमग्ने व्रतपा इत्युक्मा मामुद्धरै तं
नो अग्ने महोभिरिति नवैमे विप्रस्येति सूक्ते युक्ष्वा हि देवहूतमाँ वस्त्वमग्ने व सू
८३ हृद्य इत्सष्टादशाः चैतस्रे इति सूक्ते अग्ने पावक दूतं व इति सूक्ते अ ८३
ग्निर्होता नो अध्वर इति तिस्रो ग्निर्होता न्यसीद ळेति चतस्रः प्रवो वाजा

उपसद्याय त्वमग्ने पद्ता नामिति तिसृ॥३ त्तमाऽऽ उद्वुरेदग्ने हंस्यग्निं

हिन्वंतु नः आग्नये वाचमिति सूक्तौ ॥ इमां मे अग्ने समिधमिमा

मिति त्रयाणामुत्तमामुद्धरेदिति गायत्रं त्वमग्ने वसूंस्त्वं हि क्षैत

वदग्ना यो होता जनिष्ट प्र वो देवायाग्नये कदात ॥ इति पंच सखाय सं

वस्त्वामग्ने हविष्मंत ॥ इति सूक्ते बृहद्वय ॥ इति दशानां चतुर्थ नवमे

उद्धरेदुत्तमामुत्तमां चादितस्त्रयाणामित्यानुष्टुभमबोध्यग्निः सम

मिधेति चत्वारि आग्नये बृहते प्र वेधसे कवये त्वं नो अग्ने वरुणस्य

विद्वानिस्त्विपतस्त्रभतीनिचत्वारिपूर्वः॥ ऊषुणःसासस्पयद्धिषुतेति
स्र पंचभद्रं तेअग्नइति सूक्ते सोमस्यमातवसंग्रस्यग्निरूपस इति
त्रीण्याहोतेतिदरूपानां तृतीयाष्टमे॥ उद्धरेद्दिवस्परीतिसूक्तयोः
पूर्वस्योत्तमामुद्धरेत् त्वंह्यग्ने प्रथमइति षण्णां द्वितीयमुद्धरेत्सु
रोवामंद्रमितिचत्वारितंसुप्रतीकमितिषट्सु देवः सुयोत्मानंनि
८४ होताहोतृषदनइतिसूक्ते हिरण्यकेशइति निस्त्रोपरस्यमस्य
महतइतिसूक्ते द्वे विरूपे इति सूक्ते अग्नेनय॥ त्वेहं नित्य
द्विमूर्धानमितित्रीणिवक्ष्यि यज्ञसमुपप्रजिन्वंनितित्रीणिकात

ष्टानांमुत्तमादुत्तमास्तिस्त्रः ऽउद्धरेत्वमग्नेसुहवोरण्वसंदृगिति
पंचाऽग्निंवोदेवमितिदशानांनतृतीयचतुर्थेऽउद्धरेदृतित्रैष्टुभ
मेनावोअग्निंप्रवोयज्ञमग्नेविवस्वत्सखायस्त्वायमग्निरग्न
ऽआयाहिधिष्णानःशिरङ्गेपाचिषमितिषळ्ददर्शिगानुविचाम
ऽइतिसप्तेतिबार्हतमग्नेवाजस्येतितिस्त्रःपुरुत्वात्वामग्नई
क्लिष्वाहीत्यौष्णिहंजनस्यगोपास्त्वामग्नऽस्तृतायवःइमम्रषु
वोअतिथिमुषर्बुधऽअतिथिमुषर्बुधमितिनवत्वमग्नेद्युभि

रितिसूक्ते त्वमग्ने प्रथमो अंगिरा नू चित्सहोजाः अमृतो नि
तुंदते इति पंचर्च विदिषदः इति षण्णां त्वनीय मुद्धरे दिमं स्तोमम
र्हते संजागृवद्भिः श्विन्नाः इ छिरोर्वसुं न चित्रमहस मिति जागृ
म वांग्निं तं मन्यः इति पादं भित्याग्नेयः क्रतुः ॥ १२ ॥ अथोषस्यः
प्रतिष्या सूनरी कस्तः उषाः इ ति तिस्रः इति गायत्रमुषो भ
८५ द्रेभिरित्यानुष्टुभमिदं श्रेष्ठं प्रथर पइतिसूक्ते प्रत्यर्चिरि ८५
त्यष्टौ द्युतद्यामानमुषो वाजे नैदमुत्यदुदु श्रियः इति स

नौ व्युषाः आवो दिविजाः इति षळिति त्रैष्टुभं प्रत्यु अद
र्शि सह वामेनेति बार्हतं उषस्तच्चित्रमाभरेति तिस्रः । ।
ओ छिहिमेता उत्याः इति च तस्रो जागतम्महे नो ऽ अ
द्येति पाङ्क्तं मित्युषस्यः क्रतुः ॥१४॥ अथाश्विनाः एषो
ऽ उषाः प्रातर्युजेति च तस्रो ऽश्विनापश्वरीरिषभ आश्वि
नावश्वावत्या गोमद्दू षु नासत्येति तच्चाद्दूराद्धिहेवेति
तिस्रः ऽ उत्तमा ऽ इह द्यौ हि ष्मो वां हवानामिति तिस्रः ऽ उदी

राधामामेहवमितिगायत्रं पदद्वयस्य ऽ इति सूक्तैः ऽ आनोवि
श्वाभिस्तयं चिदत्रिमित्यानुष्टुभं माभात्यग्निरितिसूक्ते
ग्रावाणेव नासत्यावन्त्यामितित्रीणि धेनुः प्रत्नस्य क ऽ
उ श्रवदितिसूक्तैः स्तुषे नरेतिसूक्तैः पुवीरजांसीतिपंचा
नां तृतीयमुदुस्त्ये ति वां रथमिति समानां द्वितीयमु
८६ द्रदितित्रैष्टुभं मिमाऽउवा मयं वामित्यपमर्क ऽ आरथ
मितिसप्तयुग्मीवांपात्स्य ऽ इति बार्हतेमश्विनावर्तिरस्म ८६

दाऽश्विनावेहगछतमितित्त्चौयुवोरुषरथंहुवऽइतिपंचदशे
सोछ्किहमबोध्यग्निअग्निसचस्यभानुरावांरथमहदिदंये
वांपरिज्मेतित्रीणित्रिश्चिन्नोऽअद्येब्वेद्यावाष्टथिवीऽइतिजा
गतंप्रतिप्रियतममितिपाङ्क्तिःमित्येतेषांछंदसांष्टथक्
सूक्तानिप्रातरनुवाकःशतप्रभृत्यपरिमितोनान्यैरग्ने
यंगायत्रमत्सावपद्ब्राह्मणस्यनत्रैष्टुभंराजन्यस्यनजाग
तंवैश्यस्याऽध्यासवदेकपदद्विपदांयथास्थानंध्रुवा

णिमांगलान्यगन्म महान्ता रिष्टैक्षेयावाष्टथिवी ऽऽ इतिसं
जागृवद्भिरिति च यः श्रेष्ठ्यं स्वर्गकामः ऽऽ क्षेयावीयमावर्त्त
येदातमसोपघातात्कालः ३ उत्तमयोत्सृप्या ऽऽ सनान्मध्य
मस्थानेनं प्रतिपिपत्तम मित्युपसंतनुयात्सु नरुस्र
२ नम पे प्यौं उत्तमस्थानेन परिदध्यादंतैरणद्वार्ये स्थूणे ऽऽ अनभ्या
८७ हतमाश्रावयन्ति वाश्रावयन्निव ॥ ३५ ॥ इत्याश्वलायन ८७
श्रौतसूत्रे पूर्वषट्के चतुर्थोध्यायः समाप्तः ॥ श्रीसांब ॥

हरिःऽॐऽ३म्॥ परिहितेपयिष्यहोतरित्युक्तोऽग्निमभिहिंकृत्याऽपोनप्त्रीयाऽ
अन्वाहैषच्छनैस्तरांपरिधानीयायास्तासांनिगदाद्दिशोनैस्तरांताभ्यश्चा
प्रसर्पणात्परंमंद्रेणप्रातःसवनंचाऽध्यर्द्धकारंप्रथमामृगावानमुत्तरा
वृष्टिकामस्यप्रकृत्यावाप्रकृतिभावेपूर्वेषांसमर्द्धंचैषुलिंगानिकांस्ते
सद्देवत्राब्रह्मणेगातुरेत्वितिनवहिनोतानोऽअध्वरंदेवयज्येतिदशमी
मावर्त्ततेतरिघनुर्द्विधाराऽइत्यावृत्तास्वेकधनासुप्रतियदापोअद्देश्र
मायतीरितिप्रतिदृश्यमानास्वाधेनवःपयसातूर्ण्यर्थाःसमन्यायंत्यु

पर्यंस्यन्याऽइतितीर्थदेशेहोतृचमसेपात्पूर्यमाणाऽआपोनदेवी
रूपयंतिहोत्रियमितिसमाप्यप्रणवेनोपरमेदागतमध्वर्युमवे
रपोध्वर्यौऽउऽइतिपृच्छत्युतेमनंनमुरितिप्रत्युक्तोनिःगदब्रुव
न्यतिनिष्क्रामेताःस्वधिष्ण्योंइन्द्रायसोमंसोतामधुमंतंवृष्टिवनिं
तीव्रांतंबहुरमध्यंवसुमतेरुद्रवतेऽआदित्यवतेऽऋभुमतेवि
भुमतेवाजवतेबृहस्पतिवतेविश्वदेव्यावतेऽइत्यंतंमनवानं
मुक्त्वोद्गातासांपश्चोवतिष्ठेतोपातीतास्वन्चावक्तेत्यंयस्येंद्रःपीवा

वस्त्राणिजंघनंत्वसज्जन्यानितारिषोःमंबयोयंत्यधभिरि
तितिस्वेऽउत्तमयानुयपधेतैमाऽअग्मन्नेवतीर्जईवधन्याइ
तिद्वेसंनास्मृत्तरयापरिधायोत्तरांद्वायींमासाथराज्ञानमभि
मुखःउपविष्टोदनिरस्यत्नेणो।१।।ॐपांश्रुंहूयमानंप्राणंय
छस्वाहाऽत्वासुहवस्सूर्यायप्राणप्राणंमेयछेत्यनुमंत्र्य।।ॐःइ
त्यनुप्राण्योदंतुर्यामममपानयछस्वाहाऽत्वासुहवस्सूर्यायाऽपा
नापानापानंमेयछेत्यनुमंत्र्य।ॐइतिचोभ्यपान्योदुपांशु

सवनंयावाणांव्यानायत्तेसभिष्ठन्त्संवाचंविसृजेतपवमानाय
सर्पणेन्वकंडुदोगान्मैत्रावरुणोब्रह्माचनियौतावंतरेणोतरे
दीक्षिताश्चेड्सश्चस्कंदेतिद्वाभ्यांविप्रुड्ढोमोहुत्वाऽध्वर्युमुखाः
समन्वारब्धाःसर्पंत्यातीर्थदेशात्तत्रैताश्चात्वालोपविशंत्युत्काला
रमभिमुखास्तान्होतानुमंत्रयतेऽत्रैवासीनोयोदेवानामसि
हसोमपीथोयज्ञेबर्हिषिवेद्यांतस्यापिभक्षीयामसिमुख
मसिमुखंभूयासमितिदीक्षितश्चेदुजेत्तत्रोपस्वारायसं

र्पिश्चोत्तरयोः सवनयोर्ब्रह्मन्स्तोष्यामः प्रशास्तरितिस्तोत्रा
यातिसर्जितावतिसृजतोभूरिंद्रवंतःसवितृप्रसूता
इतिजपित्वोस्तुध्वमितिब्रह्मापातःसवनेभुवइतिमा
ध्यंदिनेस्वरितितृतीयसवनेभूर्भुवःस्वरिंद्रवंतःसवि
तृप्रसूताइत्यृध्वमाग्निमारुतात्स्तुतदेवेनसवित्राप्रसू
ताऋतंचसत्यंचवदतआयुष्मत्यऋचोमागावतनूपा
साम्नऽऊं३मितिजपित्वामैत्रावरुणस्तुध्वमित्युच्चैः॥२॥

अथसवनीयेष्वपं सुनाचरंतियद्देवतोभवंत्याग्नेयोग्निष्टोमऽ
ऐन्द्राग्नऽउक्थ्यद्वितीयऽऐंद्रोवृष्णिः षोडशीनित्तृतीयःसार
स्वतीमेष्यतिरात्रेवैचतुर्थःरितिक्रतुपशवःपरिव्ययणाचुकेन
ग्नीषोमीयेणाच्चात्वालमार्जनोद्दंऽप्रदानवर्जमुपविश्यापि
हिंकृत्यपरिव्ययणीयांबिरावहदेवान्सुन्वतेयजमानाये
त्यावाहनादिसुन्वच्छन्दोऽयेयजमानस्त्राकंदेष्टिकेषुनि
गमेषुनांत्याज्ञारियोजनोदूर्ध्वंनप्राविंत्रंसाधुतेयजमा

नेदेवताऽअमन्वतीनेस्मिन्यज्ञेयजमानेतिचप्राणाज्यपेभ्यः सव
नेदेवताऽआवाहयेदिंद्रंवसुमंतमावहेंद्रंरुद्रवंतमावहेन्द्रमा
दित्यवंतमऋभुमंतंविभुमंतंवाजवंतंबृहस्पतिवंतंविश्वेदेव्यावं
तमावहेतिताःसूक्तवाकएवानुवर्तयेत्स्वरताहुतीजुहुतिवषट्
कर्त्तारोन्येछावाकाद्यात्वालेमार्जयित्वाध्वर्युपथउपतिष्ठंत
आदित्यप्रभृतीधिष्ण्यानादित्समग्रेध्वनामध्वपतेश्रेष्ठःस्वस्त
स्याध्वनःपारमशीयेतियूपादित्याहवनीयनिर्मध्यानग्नपःस

गराः सगरा अग्नयः सगरास्थसगरेण नाम्ना॥ पातमाग्नयः पिप्रीतमा
न यौ नमो वो अस्तु मामाहिंसिष्टेति सव्याहृतः इत्यामित्रावध्यगोहे चाल
लोके रास्तावा नेवमेव दक्षिणाहृत आग्नीध्रीयमध्यावाकस्य वा दद
र क्षिणं मार्जालीयं रवमित्युत्तरेणाग्नीध्रीयं परिवृज्य प्राप्य सदो भिम
र्शेत्सुर्वंतरिक्षं वीहीति निद्दार्य संमन्त्रैयैवमपरानुपातिष्ठंत उपस्थितां
श्वानुपस्थितां श्वाप्यपश्यंतो व्यनीक्षमाणा होतामैत्रावरुणो
९१ ब्राह्मणाछंसी पोता नेष्टेति पूर्वयाद्वारा सदः प्रसर्पेत्युरुत्रो लोक ९१

मनुनेषि विद्वानिति जपंत ।उत्तरेण सर्वं धिष्ण्यान्त्सन्नान्त्सन्नानप
रेण यथास्वं धिष्ण्यानां पश्चादुपविश्य जपंति यो अग्यसोम्योव
घोषायनामुदीरति ।।विष्कुहमिवधन्वनाव्यस्याः परिपंथिनं
सदसस्पतये नमः ।इत्येवमपरयाद्वाराप्रसर्प्य दक्षिणपुरस्तान्मै
त्रावरुणस्योपविशेन्नमन्वं च ।ऋत्विजः प्रसर्पकाः पूर्वेणोदुंबरी
मपरेण धिष्ण्यान्यथांतरमनूपविशंत्येतया च ताग्नीध्रे आग्नी
ध्रीयमप्याकाशं दक्षिणादस्यो धिष्ण्यादुदक्संस्थाः प्रसर्पिणो

माग्नीत्तु विपरीतौ तिष्ठां विसंस्थितसंचरोपध्यास्त्वं धिष्ण्यानुत्तरेण
दक्षिणमधिष्ण्यानां ॥३॥ अथैन्द्रः पुरोडाशोनुसवनं चरंति धा
९२ नावंतं करंभिणमिति प्रातःसवनेनुवाक्या माध्यंदिनस्य सव ९२
नस्य धाना/इति माध्यंदिनेन तृतीये धानाः सवने पुरुष्टुतेति तृती
यसवने होता यक्षदिंद्रं हरिवाँ इंद्रो धाना अत्तिति प्रैषो लिंगैरनुस
वनमुपदिष्टं स्यादेशापदं तेनैवेज्या होता यक्षदसोपजयोस्तु स्था
ने आग्नूर्वषट्कारौ पत्नक्क च प्रैषेणायजेदथ स्विष्टकृतौ ग्नेर्जु

षस्व नोहविर्माध्यंदिनेसवनेजातवेदोऽग्नेत्तृतीयेसवनेहिका
निषऽइत्यनुसवनमनुवाक्याहोतायक्षदग्निंपुरोळाशानामिति
प्रैषोहविरग्नेर्वीहीतियाज्यैतास्वनुवाक्यासुपुरोळाशशब्दं
बहुवदेकेविज्ञायतेपूपतिवाएतदृचोक्षरंपदेनदूहतितस्माद्दचं
नोहेत्‌॥४॥द्विदेवत्यैश्चरंतिवायवऽइंद्रवायूइमेसुतायवायाहिव
रतिर्इंद्रवायूइमेसुताइत्यनुवाक्येअनवानंप्रथक्प्रणवेहोताय
क्षद्वायुमग्रेगांहोतायक्षदिंद्रवायूअर्हंतेतिप्रैषावनवानमग्रंपिबा

मध्यन्नामितियाज्येअनवानंमिकागुरेदथग्वषट्कारेदद्रमा
यनवानंप्रातःसवनऽऽइज्यानुवास्यैप्रैषोचोत्तरयोर्ग्रहयोर्हू
चैतऽग्रहपात्रमाहरत्यध्वर्युस्तऽहणीयादैतुवसुःपुरूवसुरि
तिप्रतिगृह्यदक्षिणमूरुमपोह्याथैतस्मिंत्सादयित्वाकारा
वतीभिरंगुलीभिरपिदध्यादेवमुत्तरेसव्येनत्वपिधायैतयोः
९३ प्रतिग्रहोभक्षणंचमैत्रावरुणस्यायंवांमित्रावरुणाहोताय ९३
ऽऽत्मित्रावरुणोग्णानाजमदग्निनेत्यैतुवसुर्विदद्वसुरिति

प्रतिगृह्यदक्षिणेनैन्द्रवायवंहृत्वोभ्यात्मंसादनमाश्विनस्यप्रानुर्युजा
विबोधयेहोतायक्षदश्विनानासत्यावाद्ध्यानाशुभस्पती॥इत्यैतुव
सुःसंयद्वसुरितिप्रतिगृह्यैवमेवहृत्वोत्तरेणशिरःपरिहृत्योभ्यात्म
तरंसादनमनुवचनप्रैषयाज्यासुनित्योध्वर्युलःसंप्रैषेउंत्रीयमा
नेभ्योन्वाहाश्चावहंत्वसावितिदेवमिहोपयातेस्यनुसवनंहोतायक्षद्दि
द्रंप्रातःप्रातःसावस्यहोतायक्षदिंद्रंमाध्यंदिनस्यसवनस्यहोता
यक्षदिंद्रंतृतीयस्यसवनस्येतिप्रेषितःप्रेषितोहोतानुसवनंप्रस्थि

तयाज्याभिर्यजतिनामादेशमित्तरैप्रशास्ताब्राह्मणाच्छंसीपोताने
ष्टाग्नीध्रौच्छावाक श्रोत्तरयोःसवनयोःपुराग्नीध्रादिदंतेसोम्यं
मधुमित्रंवयंहवामहे॥ इं इंत्वावृषभंवयंमरुत्वोयस्यहिक्षयेग्ने
पत्नीरिहावहोक्षांनायवशांनायेतिप्रातःसवनि क्यःप्रस्थि
तयाज्याःपिबासोममभियमुग्रतर्द॥ इति तिस्रो॥ वर्ज्जेःहिसोमका
९५ मंत्वाहुस्तवाप्यंसोमस्त्वमेह्यर्वाङ्॥ इंद्रायसोमाःप्रदिवोविदानाः॥ ९८
आपूर्णोअस्यकलशःस्वाहेतिमाध्यंदिन्यः॥ इं इं॥ ऋभुभिर्वाजव

ङ्गिः समुक्षितेन मिंद्रावरुणा सुतपा विमं सुतमिंद्रश्च सोमं पिबतं बृहस्पते
आवां वहंतु सप्तयो रघुष्यदो मिव नः सुहवा आ हि गंतने न्द्रा विष्णू पिब
म्मध्वो अस्ये मंस्तोममर्हते जातवेदसः इति नाराशंसवनिक्यः सोम
स्याग्ने वीहीत्यनुवषट्कारः प्रस्थितयाज्या सुद्वास्त्वयाज्यासु मरुत्व
तीयेहारियोजने महिम्न्याश्विने च तैरेतेऽन्ये तदेषाभियज्ञगाथा गी
यते ॥ ऋतुयाजांद्विदेवत्यान्यग्रपात्नीवतो ग्रहः ॥ आदित्यग्रहसावि
त्रौ तान्समानुवषट्कुर्यात् इति त्वनिवषट्कारं लक्षणं लक्ष्मीमुत्तरमेतत्स

ध्वर्युरयाध्वग्नीद्धितिप्रघ्नंसयाच्छितिप्रत्साहंसभङ्गमकर्येनिःसोमस्य
पास्यपिष्यतीतिहोताजपति॥१५॥ऐंद्रवायवमुत्तरेर्द्धं गृहीत्वाध्वर्युर्वेत्र
णामयेदेषवसुःपुरूवसुरिहवसुःपुरूवसुर्मयिवसुःपुरूवसुर्वाक्पा
वाचंमेपाह्युपहूतावाक्सहप्राणेनोपमांवाक्सहप्राणेनह्वयतामुप
हूताऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजाऽउपमामृषयोदैव्या
१५ सोह्वयंतांतनूपावानस्तन्वस्तपोजाइत्यध्वर्यउपह्वयस्वेत्युक्त्वाँवना २५
यनासिकाभ्यांवाग्देवीसोमस्यतृप्यत्वितिभक्षयेत्सर्वत्रप्रतिभक्षि

तंहोतृचमसेकिंचिद्द्रवनीयानाच्चम्योपक्षानादिपुनःसंभक्षयित्वान
सोमेनोच्छिष्टाभवंतीसुदाहरंतिशेषंहोतृचमसआनीयोत्सृ
जेदेवमुत्तरेनत्वेनयोःपुनर्भक्षोनकंचनद्विदेवत्यानामवनीतम् न
वसृजेन्मैत्रावरुणमेषवसुविदद्वसुरिहवसुर्विदद्वसुर्मयिवसुवि
दद्वसुश्चक्षुष्पाश्चक्षुर्मेपाह्युपहूतंचक्षुःसहमनसोपमांचक्षुः
सहमनसाह्वयतामुपहूताऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्वस्तपो
जाऽउपमामृषयोदैव्यासोह्वयंतांतनूपावानस्तन्वस्तपोजाऽइत्यक्षी

भ्यांत्विहावेक्षणंदक्षिणेनाग्नेसव्येनपाणिनाहोत्रचमसमादर्दीतैतुवस
नांपतिर्विश्वेषांदेवानांसमिद्भिजितस्यारत्निनोतस्योरोर्वसनमपा
घाय्तस्मिं श्रादयित्वाकावावतीभिरंगुलीभिरपिदध्यांदाश्विनं
यथास्थंजंपरिहृत्यपुनःसादयित्वोध्वर्यवेप्रणामयेदेषवसुःसं
यद्वसुरिह वसुःसंयद्वसुर्मयिवसुःसंयद्वसुःश्रोत्रपाःश्रोत्रंमेपा
त्युपहूतंश्रोत्रंसहात्मनोपमांश्रोत्रंसहात्मनाकृयतामुपहूतारूप
३६ योदैव्यासतन्नपावानस्तन्वस्तपोजाउपमामषयोदेव्यासोकृयंतां ९६

तनूपावानस्तन्वस्तपोजा॥ इतिकर्णाभ्यांचिहोपोयच्छेद्दक्षिणायाग्नेनि
धायहोतृचमसंस्पृष्ट्वोदकंभिक्षामुपह्वयतउपोयच्छंतिचमसानवांत
रेकांप्राश्याचम्यहोतृचमसंभक्षयेदध्वर्युउपह्वयस्वेत्युक्तोदीक्षितो
दीक्षिताःउपह्वयध्वंयजमाना॥ इतिवामुख्यान्वापृथग्घोत्रकाःउप
ह्वयध्वमितीतरानेवमितरेयथासभक्षंत्वदीक्षितामुख्यश्चमसाद
चमसाद्द्रोणकलशाद्वोन्नेः सोमभक्षजपःसर्वत्रहोतुर्वषट्कारेच
मसाहुयंतउज्ञातुर्ब्राह्मणोयजमानस्यनेबांहोताग्रेभक्षयेदितिगो

तमैौभक्षस्यवषट्कारान्वयत्वादभक्षणमितरेषामितितोऽन्वलिंःप्र
ताथत्वाद्भक्षयेयुरितियुरितिगाणगारिरतःसंस्कारत्वोत्काचतश्च
मसतास्वान्नचान्यःसंबंधोभक्षयित्वोऽपामसोममम्मताऽभ्र
भंशान्नोभवहृद्आपीतइंदेविंतिमुखहृदयेअभिमर्शेरन्नाप्या
यस्वसमेतुनेसंनेपयांसिसमुयंतुवाजाइतिचमसानाद्योपाद्य
९७ न्पूर्वयोःसवनयोराद्यांस्तृतीयसवनेसर्वत्रात्मानमन्यत्रैकपात्र ९७
स्य॥आप्यायितांश्चमसांत्सादयंतीतिनाराशंसाभवंति॥६॥

एतस्मिन्कालेऽपपद्याघ्रावाकेउन्नैरेणाग्नीध्रीयंपरिश्रिज्यपूर्वेण
सदःआत्मनोधिष्ण्यदेशउपविशेत्सुरोव्काशाद्गलंप्रत्तमिळामि
वोद्यम्याघ्रावाकवदस्वेत्युक्तोघ्रावोअग्निमनवसइतितरचमन्वा
हंस्येनत्रणवेनोपसंतनुयायजमानहोतरध्वर्योग्नीद्ब्रह्मन्पोत
नेष्टरुतोपवक्तरिषेषयध्वमृत्तजोर्जयध्वंनिवोजाम्योजिहतां
न्यजाम्योनिःसपत्नायामनिबाधितासोजयताभीत्वरींजयता
भीत्वर्यःश्रवद्वःइंद्रःश्रणवद्वोअग्निःप्रस्थापेन्द्राग्निभ्यांसोमं

वोचतोपोऽअस्मान्ब्राह्मणाब्राह्मणाःकृयध्वमितिसमाप्तेस्मिन्त्रि
गदेऽध्वर्युर्होतृयुपहवंकांक्षन्तेप्रसेतासुन्वन्यजमानःस्वत्क्रावा
माग्नीदुत्प्रतिष्ठोतोपवक्तृरुतनेगावःउपहूतउपहूतोध्वर्यु ३
पकृयतउपहूतःप्रत्यस्माइत्युनीयमानायानुच्यैप्रातर्याव
९८ ग्णिरांतमितियजतिनिधायपुरोडाशादिमलंस्पष्टोदकंचमसं
भक्षायेन्नास्पृष्टोदकाःसोमेनेतराणिहवींष्यालभेरन्नादाये ९८
नदादित्यप्रभृतीधिष्ण्यानुपस्थायापरयाद्वारासदःप्रसर्प्ये

पश्चात्स्वस्य धिष्ण्यस्योपविश्य प्राश्नीयादुपविष्टे ब्रह्माग्नीध्रीयं प्राप्य
हविरुच्छिष्टं सर्वे प्राश्नीयुः प्रागेवेतरे गता भवंति प्राश्य प्रतिसृप्य ॥७॥ प्र
ऋतुयाजैश्चरंति तेषां प्रैषाः पंचमं प्रैषसूक्तं तेन न तेनैव प्रेषितः प्रेषितः
सस यथाप्रैषं यजंति होताध्वर्युगृहपतिभ्यां होतरेतद्यजेत्युक्तः स्व
यं षष्ठे प्रैष्याहनि पश्चादुत्तरवेदेरुपविश्याध्वर्युः पश्चाज्जार्हपत्यस्य
गृहपतिरथैतदृतुपात्रमानं तयैव वषट् कर्त्तारो भक्षयंति प्रथ
गध्वर्युः प्रति भक्षयेत्तस्मिंश्चैवोपहवः ॥८॥ पराऽध्वर्यावाद्वेत्तेसु

मस्सद्दैदेपितामातरिश्वाॐधिद्वापदाघादंधिद्वोक्थाकनयःशंसंनरा
सोमोविश्वविन्नीथानिनेषद्बृहस्पतिरुक्थामदानिशंसिषद्वागायु
११ र्विश्वायुर्विश्वमायुःकइदंशंसिष्यतिसरदंशंसिष्यतीतिजपित्वा
नभिहिंकृत्यर्शोंसावोमित्युद्यौराहूयतछंदीशंसंशंसेदुपांशुरुसप्र
णवमसंतन्वंनेषआहावःप्रातःसर्वेनेशस्त्रादिषुपर्यायप्रभृतीनां
चसर्वत्रचांतःशस्त्रेतिनचोपसंतानेःशस्त्रस्वरःप्रतिगरउक्थामोदैवे ११
तिसोंसामोदैवेत्याहावेप्लुतादिःप्रणवेप्लुतादिरवसानेप्रणवेप्रणव

आहावो त्तरेवस्याने चैन्नणशांतोवायैप न्नचांतःशाह्नं प्रणवेनावस्य
ति प्रणवांतऽएवं तत्रप्रतिगरः शास्रांते तु प्रणवो भूरग्निर्ज्योतिर्ज्यो
तिरग्नोऽसु॥ इंद्रोज्योतिर्भुवोज्योतिरिंद्रोऽसु॥ सूर्योज्योतिर्ज्यो
तिः स्वः सूर्योमितित्रिपदस्तु छीशंसो प्रायुवेषुद्रपदः प्रवैर्ज्यो
तिः शौद्रेरुपे नस्यैदुचे निर्विदंयुधानिशां तु मप्रिंदै वेऽऽ इति ना
स्या आह्वानं न चोपसंतानं उ तमेनपदे नप्रवोदेवायेत्याज्यमुपसं
तनुयाद्देतेन निविदऽ नराः सर्वेचपदसमाम्नायाउपसंतानस्तन्मन्त्रा

ज्ञानं च निविदो माज्याग्रांत्रिः शंसेदर्धर्चशो विग्राहं निदर्शयिष्यामः ॥ प्रवो
१०० देवायाग्नये बर्हिष्ठमर्चास्मै ॥ गमद्देवेभिरासनो यजिष्ठो बर्हिरासदो ३ मि
त्यग्नावानंतैवमेवैतेनाग्याः प्रतिपद्यमनग्नावानमनुब्राह्मणं वानुपद्यमा
हूयो न मयापरिधीयेदिति सर्वशास्त्रपरिधानीयास्विदं मुखं शाचिघोषापते १००
ति शास्त्वा जपेदग्न इंद्र श्च वृत्रहा बाहुरोणः इति याज्यौ कस्य पात्रमग्रे भक्ष
येत्तन श्च मसां श्च मसिनः सर्वशास्त्रयाज्यां तेषु वषट्कर्तैव पात्राण्या
द्धितीयग्रहं सावित्रवर्जं ॥ १ ॥ स्तोत्रमग्रे शास्त्रादेषतिष्ठो ऽन्वज्ञातुर्हि का

रै प्रातःसवनऽआक्रयीरन्प्रतिहारऽउत्तरयोः सवनयोर्वायुरग्रेगा
यस्तश्रीरिति समानां पुरोरुचां तस्यास्तस्याऽपरिष्टात्तचं तचं त्रीं
सेद्धायवायाहि दर्शतेति समस्तं चाद्वितीयां प्रउगे त्रिः पुरोरुग्भ्यः
आक्रयीत षष्ठ्यां त्रिरवस्यं दद्धं वेदु चर्चऽउत्तमान्नूंसे छंसस्येकेत्तच
आक्रान मन्त्रं सनैमाधुछंदसं प्रउगमित्येतदाचक्षतेऽकथं वा विश्लोक
यत्वे तित्रास्ता जपेद्द्विश्वेभिः सोम्यं मध्विति याज्याप्रस्नास्ता ब्राह्मणा
छंसस्य छावाकद्वतित्रास्त्रिणोहोत्रकास्तेषां चतुराहावानित्रास्त्राणि

प्रातःसवनेत्ततीयसवने पर्यायेष्वतिरिक्तेषु चैवं चाहावानि माध्यंदिने स्तोत्रि
यानुरूपेभ्यः प्रतिपदनुचरेभ्यः प्रगाथेभ्यो धाय्याभ्यः परतिष्ठप्रगाक्रानं
होतुरपि तेभ्यश्चान्यदनंतरमादौ निविद्धानीयानां सूक्तानां मनेकं चैतस्
१००१ येमष्वाहावं आपोदेवते चत्तःचैतेषांत्तःचास्तोत्रियानुरूपः शस्त्रादिषुस
र्वत्र माध्यंदिने प्रगाथास्ततीयोपधाग्रहणमन्यं धाज्यां तानि शास्त्राण्यु
क्थं वाचीत्येषां शस्त्राजपः प्रातःसवनउर्ध्वं च षोळशिनः सर्वेषामुक्थ्य
वाचींद्रायेति माध्यंदिने उक्थ्यं वाचींद्रापदैवेभ्यः ऽऽ इत्युक्थ्येषु सषोळशि १००१

केष्वनंतरस्य पूर्वेणस्तोत्रियेणानुरूपस्य छंदः प्रमाणलिंगदैवतान्यार्षं चैकं।
आ नो मित्रावरुणा। नो गंतं रिशादसा प्रवो मित्राय प्र मित्रयोर्वरुणयोरिति न
वा। पातं मित्रावरुणेति याज्या। याहि सुषुमा हि त। इति षट् स्तोत्रियानुरूपा
वनंतराः सद्ये इत्याद्ये षभमुद्धेदभीतितिस्र। इंद्र क्रतुविदं सुतमिति याज्येन्द्रा
ग्नी। आ गतं सुतमिंद्राग्नी। अपसस्परि। ता हुवे वृत्रहणा हुवे। इति तिस्र इंद्रे
द्राग्नी। उप यं वामस्य मन्मन। इति नवैंद्राग्नी आ गतं सुतमिति याज्या ॥१०॥
संस्थिनेषु सवनेषु षोळशिनि चातिरात्रे च शास्त्रः प्रसुहीस्तु तः॥ सर्पतेति प्रश।

स्तातिस्रजेद्धोतादक्षिणेनौदुंबरीमंजसेतरेपरयाद्वारोत्तरांवेदिःश्रोणीमभि
निःसर्पतिमगतीर्थमित्येतदाचक्षतएतेननिष्क्रम्यपथार्थंनत्वेवान्यन्मत्रे
भ्यएतेननिष्क्रम्यकृत्वोदकार्थंवेयांसमस्तानुपस्थायापरयाद्वारानित्यया
वृतासदोद्वार्येचाग्निमथ्यतूष्णीव्रतिसर्पत्यिषाद्वत्सर्पतेतिवचनेनपूर्वयैव
हृपतिः॥११॥एतस्मिन्कालेयावस्तुस्त्रपद्यतेतस्योक्तमुपस्थानंपूर्वयाद्वा
३०२ राहविर्धानेप्रपद्यदक्षिणस्यहविर्धानस्यप्रागुदगुत्तरस्याक्षशिरसस्तृणं
निरस्यराजानमभिमुखोवतिष्ठतेनात्रोपवेशनोयोऽअग्रसोम्यःइतित्व १०२

थास्मा। अध्वर्युः शीर्षं प्रयच्छति तदंजलिनाग्नातिगाह्य त्रिः प्रदक्षि
णं शिरः सामुखं वेष्टयित्वा पदात्सोमांशून्न भिषवायप्यपोह्य
य ग्राव्णो। भिषुपान्मध्यमस्वरेणेदं सवनमभित्वा देव सवितर्यु
जते मनः। उत युंजते धियं आत्वा। इंद्र क्षुमंतं मा। चिदन्यद्विशंस
त॥ प्रेते वदंत्विति स्तुबुदं प्रागुत्तमाया। आवसंजसे प्र वो ग्रावाणः। इ
ति सूक्तयोरंतरोपरिष्टात्सुरस्ताद्वा पावमानीरोप्य यथार्थं मा
वाग्रहस्य ग्रहणाच्छिष्टया परिधाय वेदं यजमानस्य शीर्षमादाय

पार्थमंत्सेषु ग्रहः सुप्रतिग्रयछेदिति तौ रैषु धापरमभिरूपं कुर्यादिति गा
णगारिराप्यायस्वसमेतु त इति तिस्रोमृजंति चाद्दशाक्षिपऽएत
मुसद्दशाक्षिपोमृज्यमानः सुहस्त्याऽदशाभिर्विवस्वतो दुहंतिस
तैकामधुक्षत्सिष्युषीमिषमाकलशेषु धावति पवित्रे परिषिच्य
तःइत्येकोऽकलशेषु धावंति श्येनोवर्मविगाहतः इति दैरतासाम
बुदस्य चतुर्थ्यैमुद्धत्सर्चांतेषु तत्त्वानवद्ध्याद्दाप्याय्यमाने प्रथ १०२
१०२ मंमृज्यमाने द्वितीयं ग्रह्यमाने तृतीयमासिच्यमाने चतुर्थं ग्रहग्र

२६७ दि चतुर्थं॥ माचिदन्यद्विशंसतेतियद्ग्रावाणः संह्रादेरन्त्समानम
न्यदर्बुदमेवेत्येके ग्रावाग्रावाणः इत्सेकेऽ उक्तं सर्पणं स्तुते माध्यं
दिने पवमाने विहृत्यांगारान् ॥१२॥ दधिघर्मेण चरंति प्रवर्ग्यवां
श्चेत्तस्योक्तमगावानं घर्मेणज्याभक्षिश्चेणे होतर्वदस्वेत्युक्ते
ऽउत्तिष्ठतावपश्यतेत्याह श्रातंहविरित्युक्तेः श्रातंहविरित्यन्वा
ह श्रातंमन्यऊधनि श्रातमग्नाविति प्रजत्यग्नेवीहीत्यनुवषट्
कारो दधिघर्मस्याग्नेवीहीतिवा ॥ मपित्यदिन्द्रियं बृहन्मयियु

न्त्रमुन्नक्रतुः॥ त्रिश्रुद्धर्मौ॥ विभ्रतुम् आकूत्याम नेसौ॥ हौ॥ विराजाज्यो स
तिषासह॥ तस्यतेदाहमत्रीयतेनतस्यतउन्द्रपीतस्यत्रिष्टुप्छंद
सउपहूतस्योपहूतोभक्षयामीतिभक्षजपो॥ यथंधिष्ण्यमवतांभ्रां
चमंगारैरभिविहरेयुः पश्चात्स्वस्यधिष्ण्यस्योपविश्योपहव
मिष्ट्वापरित्वाग्नेपुरंवयमितिजपेद्भिष्ट्वादीक्षितःसवनीया
१०४ नांपुरस्तादुपरिष्टाद्वापशुपुरोळाशेनचरेत्संक्रियामेकेन्यत्र १०४
तदर्थवादवक्तोक्रियामान्नमरथ्योरेन्नितापत्तिषेपात्पुरोळा

शायुन्को मानाराशंससादनान्त्विहद्विदेवत्यो एतस्मिन्काले दक्षिणा
नीयंते ॥ ही नैकाहेषु कृष्णाजिनान्निधच्चं ततः स्वयमेव दक्षिणापथं
यंति दीक्षिताः सत्रेषु इदमहं मां कल्याण्यै कीर्त्यै तेजसे यशसे
मृतत्वायात्मानं दक्षिणां नयानीति जपंत उन्नेष्यमाणा चा
ग्नीध्रीये आहुतीर्जुह्वति दृढानीत्यग्निर्वेद ति वायुराह तथेति
तत्र ॥ हं ते ति चंद्रमाः सत्यमादित्यः सत्यं सोमापस्तत्सत्यमा भं
रं नं ॥ दिशो यस्य दक्षिणा दक्षिणानां प्रियो भूयासं स्वाहा ॥

प्राचिद्येधिप्राचिजुषाणाप्राच्याज्यस्यवेतुस्वाहेतिद्वितीयांकऽइदंक
स्मांअदात्कामःकामायादात्कामोदाताकामःप्रतिग्रहीताकामं
समुद्रमाविशकामेनत्वाप्रतिगृह्णामिकामैतत्तेऽवृष्टिरसिद्यौ
स्त्वाददातुपृथिवीप्रतिगृह्णात्वितियतीतास्त्वनुमंत्रयेतप्राण्यभि
६ मंत्रौप्राणिकन्यांचसर्वत्रचैवंप्रतिगृह्याग्नीध्रीयंप्राप्यहविरु
च्छिष्टंसर्वेप्राश्नीयुःप्राश्यप्रतिप्रसर्प्य॥१३॥मरुत्वतीयेनग्रहेण
१०५ चरंतीन्द्रमरुत्वऽइपाहिसोमंहोतायक्षदिंद्रंमरुत्वंतंसजोषाऽइंद्र १०५

सगणो मरुद्भिरिति नक्षयित्वैतत्साद्यं मरुत्वतीयं शस्त्रं शंसेदध्व
र्योर्शोंसावोमिति माध्यंदिने शस्त्रादिष्वाहावः॥ आत्वारथं यथोतयः॥
इदं वसो सुतमंधः इति मरुत्वतीयस्य प्रतिपदनुचरौ॥ इंद्र नेदीयः॥
एदिहीतींद्र निहवः प्रगाथः प्रनूनं ब्रह्मणस्पतिरिति ब्राह्मणस्पत्यः
स्त्रचाः प्रतिपदनुचरोर्द्धचाः प्रगाथाः॥ आतोर्द्धं चैसर्वेस्तोत्रिया
नुरूपाः प्रतिपदनुचराः प्रगाथाः सर्वत्र प्राकृचछंदांसि त्रैष्टुभा
सर्वाश्चैवा चतुष्पदाः पङ्क्तिषु द्विरभ्यस्येद्द्योर्द्वयोः पादयोरर्द्धर्च

शोवाश्विनैपछः शस्यगतानांतुपछः समासमुत्तमेपदेपछो
न्यसोदरवसायांर्द्धचांनैस्संतानौऽग्निर्नैतात्वंसोमक्रतुभिःपि
न्वेत्सपऽइतिधायाःप्रवऽइंद्रायवृहतऽइतिमरुत्वतीयःप्रगाथो
जनिष्ठाऽउग्रऽइत्येकभूयसीःशस्त्वामरुत्वत्यानिविदंदध्यात्स
र्वैत्रैवमयुजासुमाध्यंदिनेऽएकांस्तत्रचेद्युग्मास्त्वेकांत्रि
ष्टुप्तृतीयसवनेऽक्षिणीमजानःपरिदध्याद्धायन्त्रेनऽआ
१०६ त्मनोऽन्यत्राप्येतयापरिदध्यादेवमुक्थ्यंवाचीन्द्रायपश्रण्वते १०६

त्वेति शास्त्वा जपैर्ये त्वा हि हत्ये मघवन्नेवर्द्ध निति याज्या ॥१४॥ नि
ष्के वल्यस्यां ऽभित्वा शूर नोनुमोऽभि त्वा पूर्वपीतये ऽ इति प्रगाथो
क्तो त्रियानुरूपौ यद्विरथंतरं पृष्ठं यद्युवै बृहत्त्वामिद्धि हवामहे त्वं
यो हि चेरव ऽ इति प्रगाथा ऽ एते भवंति तांदे ति सस्कारं रांसे चतुर्थ
षष्ठोपादौ बार्हते प्रगाथे पुनरभ्यासिलौ त्तरयोरवस्य बृहतीकारं चे
त्तावेव द्वितीयपंचमौ तु काकुभेषु प्रत्यादानायुत्तौ रेवमेवततृष्ठ
षः स्विंद्र निहव ब्राह्मणस्पत्यान्बृहतीकारमितरेषु पृष्ठेषु बृहद्

यं तरयोश्च न चस्यपोर्हो त्रकाश्चैयेषां प्रगाथास्तो त्रियानु
रूपाः सर्वेमन्यग्रथास्तु तं परिमितशास्य एकाहः सयग्र
भयसामापत्सवमाने तस्य यो निरनुरूपायो निस्थाने
एवैनामन्यत्रशंसेदूर्ध्वंधाय्यायायो निस्थानमनेकानं
तर्पैसकृत्स्थग्वाकानंमेवमूर्ध्वमिंद्र निहवान्प्रगाथानां
१०७ पर्द्दाप्यौ पिबासुतस्यर सिनः।२ तिसाम प्रगाथौ ईंद्रस्य १०७
नुक्वाने ति धा+ वीर्याणीत्येतस्मिंनैंद्रीं निविदं दध्याद

नुब्राह्मणंवास्वरं॥ ३ कथंवाचीन्द्रायोपश्रण्वतेत्वेतिशास्वा
जपेत्सिबासोममिंद्रमंदतुत्वेतियाज्या॥ २५॥ होत्रकाणं
कृयानश्चित्रे॥ आधुवक्रयाचन्न॥ ३ त्याकस्तमिंद्रत्वाव
सुंसद्योहजातःएवात्वामिंद्रोर्वानुष्टुणःसुमना॥ ३ पाक
॥ ३ तियाज्यांतंवोदस्ममृतीषहंनत्वाप्यामिसुवीर्यमिति
ग्राभोस्तोत्रियानुरूपो॥ ३ दुत्येमधुमत्तमो॥ ३ न्द्रःपूर्भिद
दब्राह्मणायंजीषीवज्रीवृषभस्तुराषाळितियाज्यांनराभि

र्वो विदद्वसुं तरणिरित्सिषासन्तीति प्रगाथोऽस्तोत्रियानुरूपाऽउ
दिन्न्वस्य रिच्यतेन्नूयऽइदं मानक्षित्युपोत्तमामुद्गीरेत्सर्वत्र पि
बावर्द्धिव तव घासुतास इति याज्या ॥१६॥ अथ तृतीयसवन
मुत्तमस्वरेणादित्यग्रहेण चरंत्यादित्यानामवसा नूतने
नेहोता यक्षदादित्यान्प्रियान्प्रियधाम्नः आदित्यासोऽअ
दितिर्मादयंतामिति नेतान्नहमीक्षेतेहूयमानस्तु तऽआभ १०८
१०८ र्वैपवमाने विहृत्यांगारान्मनोताधिपभ्यिभ्यांते परा कर्म

कृत्वा॥पुरोळाशानाघुन्क्तंमानाराशंसास्मादनात्संनेषुमदिष्ठा
पुरोळाशास्यतिस्त्रस्त्रिस्वःपिंड्योदक्षिणतःत्रतिस्वचमसेभ्यः
स्वेभ्यःपितृभ्यः उपास्यपुरस्त्रपितरोमादयध्वंयथाभा
गमावृषायध्वमितिसव्यावृतःआग्नीध्रीयंप्राप्यहविरु
च्छिष्टंसर्वेप्राश्नीयुःप्राश्यप्रतिप्रसर्प्य॥१७॥सावित्रेणग्र
हेणचरंत्यभद्देवःसविताबंधोनुनौहोतायक्षद्देवंसविता
रंदमूनादेवःसवितावरेण्योदधद्रत्नादक्षपितृभ्यआयुनि॥

पिबासोमंममदंननमिष्टयःपरिज्मा चिद्रमते ऽअस्य धर्म
णीतिवषट्कृते होतावैश्वदेवं शास्त्रं शंसेत्सर्वा दिशो ध्याये
छुंसिष्येन्यस्यां दिष्ट्यो न नामिच्छेपो शंसेत्रां सावोमिति तृ
तीयसवने शास्त्रादिद्याहावस्तत्सवितुर्वरेणीमहे । घानोदे
वसवितरिति वैश्वदेवस्य प्रतिपदनुचरो विश्वेदेवः ऽएकया
१०९ च दशभिश्चस्वभूते द्वाभ्यामिष्टये विंशत्या च तिसृभिश्च व १०९
हसे त्रिंशता च नियुद्भिर्वायविह ता विमुंचेत्रयावेत्तिदेर्घ

तमसं सुरूपकृत्नुमूतये तक्षन्नथमयं वेनश्चोदयत्पृश्निगर्भा
येभ्योमाता मधुमत्पिन्वते पयः ३ एवापित्रे विश्वदेवाय वृष्णे ३ आ
नोभद्राः क्रतवो यन्तु विश्वतः ३ इति नवं वैश्वदेवं वैश्वदेवाग्निमारुत वा
योः सूक्तेषु सावित्रादि निविद्दध्याच्च तस्य वैश्वदेवं ३ उत्त
रास्तिस्रः ३ उत्तरे सूक्तानां तद्धि देवतं दैवतेन सूक्तानां धाय्या
श्चाः ३ त्रैकपातिनीरदितिर्द्यौरदितिरन्तरिक्षमिति परिदध्या
सर्वत्र वैश्वदेवे द्विः पच्छोऽर्द्धर्चशः सकृद्भूमिमुपस्पृशन्नुस्थं वाची

प्रयदेवेभ्यः आश्रुत्येत्येतिशास्त्राजपेद्विश्वेदेवाः शृणुतेमं हवंम
इतियाज्या ॥ १८ ॥ त्वंसोमपितृभिः संविदान इतिसौम्यस्यपा
ज्यांतं घृतयाज्याभ्यामुपांशु भयतः परियजंतिघृताहवने
घृतपृष्ठेभ्य अग्निर्घृतेश्रितोघृतम्वस्यधाम ॥ घृतप्रुषस्त्वाह
रितोवहंतु घृतंपिबन्यजसिदेवदेवानितिपुरस्ताद्दरुविष्णो
११० विक्रमस्वोरुक्षयाय नस्कृधि ॥ घृतं घृतयोने पिबप्र ११०
प्रयज्ञपतिंतिरत्युपरिष्टाद्दन्यतरश्चेदग्नाविष्क्रमहि धामत्रि

यंवामित्सुपांश्वेवाहृतंस्तोम्यंपूर्वमुज्ञातभ्योगंहीत्वावेक्षेतेयच्चे
चक्षुर्दिवियत्सुपर्णेयेनैकुराज्युमजयोहिना॥दीर्घयचक्षुरदि
तेरनंतंसोमोनचक्षामयिनद्धामित्यंपश्यनदृदिस्टक्कृतुस्वे
हावर्चो यवर्चो॥अस्मासुधेहि॥यन्मेमनोपुमंगतंयद्वामेनपरागतं॥
राज्ञासोमेनतद्वयमस्मासुधारयामसि॥भद्रंकर्णेभिःश्रृणु
यामदेवा॥इतिचौ॥गुष्ठोपकनिष्ठिकाभ्यामाज्येनाक्षिणी॥अ
ज्यंछंदोगेभ्यःप्रयछेद्विस्तेषुस्थालाकेप्राग्नीध्रःपात्नीवतस्य

पजंत्यै भिरग्नेसरथं पात्यवर्दिः स्युपांश्वेचनेष्टारौ विसंस्थितसं
चरेणाऽनुप्रपद्यतेस्यापस्थऽ उपविश्य न्कापेत् ॥१९॥ऽअथ
पश्चे गतं स्व न्यग्नग्निमारुतं तस्यायांपच्छःऽ क्रू गावानं पद्धः ज्ञास्या
चेदर्द्व चर्चन्नोऽ इतरांसंतानेमु न्नमेनवचनेने वैश्वानरायप्र
थुपाजसे रंनः करत्यवर्तै प्रत्वक्षसः प्रतवसो यज्ञायज्ञा
११३ वोऽअग्नयेदेवोवोढ्रविणोदाऽइति प्रगाथोस्तोत्रियानु १३२
रूपौ प्रतव्यसीं नव्यसीमापोहिष्ठेतिति स्त्रौ वियतमपःऽ

उपस्पृशं नन्वारभेषचपारतशिरस्कः ऽऽ इदमादित्प्रतिप्रतीक
माक्रान मुत नोहिर्बुध्न्यः श्रणोतु दिवानां पत्नीरुद्राती
रवंतु नइ इतिद्वे रा कामहृमिति द्वे पावीरवीरवीकन्या
चित्रायुरिमंयमप्रस्तरमाहि सीदमातलीकव्ये र्यमो
ऽऽ अंगिरोभिरुदीरतामवराउत्तरासः ऽऽ आहंपितृन्त्सु विद
त्रां ऽऽ अविस्सीदं पितृभ्यो नमो ऽऽ अस्तु घृस्वादुषि लायमि
ति च तस्त्रोमध्येवा ऽऽ कानंमदामोदेवमोदामोदेवो मि

त्यासांप्रतिगरैरैयपेरोजसास्कभितारजांसिवीर्येभि
र्वीऽरतंमाऽशाविष्टा॥प्रापत्यैतेऽअभ्वतीतासहोभिर्विष्णु
ऽअगन्वरुणापूर्वहूतौ॥विष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचंतंतं
तन्वन्नजसोभानुमन्विहिवानःऽअहंद्रेमघवाविरप्शीतिप
११२ रिदध्याद्भूमिमुपस्पृशान्नुत्तमेनवचनेनेधुवावनयनेकां
स्येदुस्पंर्वाचीद्रायेदेवभ्यःऽआश्रुतायत्लेतिशास्वाजेपेदग्नेमरुद्भिः ११२
शुभयद्भिर्ऋक्कभिरितियाज्येत्यंतोग्निष्टोमो ग्निष्टोमः॥२०॥पंचव॥

हरिः ॐ ॥ १ ॥ उक्थ्यक्रतुहोत्रकाणामित्युक्थ्यपर्वाणिनः ॥ आग्निरगामिभार
तश्चर्षणीधृतमस्तन्नाययामसुर ॥ इ तित ॥ चीविंद्रावरुणायुवमाव
राजानाविंद्रावरुणामधुमन्तमस्येतियाज्योक्थ्यमुत्पाम्पूर्व्ययान ॥
इदमिंद्रपुरेतिप्रगाथोसर्वाःककुभः प्रमंहिष्ठायोदम्भुता ॥ छाम ॥
इंद्रबृहस्पतेयुवमिन्द्रश्चवस्व ॥ इतियाज्या ॥ चाहींद्रगिर्वण ॥ इयंत ॥ इंद्र
गिर्वण ॥ ऋतुर्जनित्रीन्तमन्नोभवामित्रैः संवांकर्मणेन्द्राविष्णूमदप
तीमदानामितियाज्यै ॥ संत ॥ उक्थ्यः ॥ ५ ॥ अथषोडश्ययसाविसो

मऽइंद्रनऽइतिस्तोत्रियानुरूपौवात्वावहंतुहरयऽइतितिस्रोगायत्र्यः
उपोषुशृणुहीगिरः सुसंदृशंत्वावयंमघवन्निंस्यकोद्वेचपञ्चीयदिन्द्र
पृतनाज्येयंते अस्तुहर्यतऽइसोछिहबाहतोत्वचावाधृषस्माऽइ
तिद्विपदाब्रह्मन्वीरब्रह्मकृतिंजुषाणऽइतित्रिष्टुबेषब्रह्मायऽऋत्वियऽइं
११३ द्रोनामश्रुतोगृणे॥ विस्नुतयोयथापथऽइंद्रत्वद्यंतिरातयः॥ त्वामिच्छ
वसस्पतेयंतिगिरोनसंयतऽइतितिस्रोद्विपदाः त्रतेमहेविदथेशंसिषं ११३
हरीऽइतितिस्रोजगत्यस्त्रिकद्रुकेषुमहिषोयवाशिरं॥ प्रोष्वस्मैपुरोर

थमितित्त्वावातिछंदसौपघः पूर्वंद्वेधाकारमुत्तरमनुष्टुप्गायत्रीकारंप्र
चेतनप्रचेतयायाहिपिबमत्स्व॥ ऋतुछंदः॥ ऋतंबृहत्सुम्न॥ आघेहिनो
वस्वित्यनुष्टुप्प्रप्रंवस्त्रिष्टुभमिषमर्चतप्रर्चतापोब्धती॥ रफाणपदि
तित्त्चा॥ आनुष्टुभा॥ उत्तमस्योत्तमंमाधिशिष्ट्वोत्तमंमानिविदंदध्याल्लिंगेः प
दानुपूर्वंव्याख्यास्यामोमत्स्वदहिवत्रमपांजिन्वदृदापंमुघांदिविस
मुद्रंपर्वतांइहौयद्धस्यविष्टपमितिपरिधानीयैर्नात्येवैवाहीन्द्रं॥
एवाहिशक्रोवग्नीहिराक्रइतिजपित्वापाः पूर्वेषांहरिवःसुतानामिन्द्रमेति॥२॥ ति

विहृतस्येन्द्र जुषस्व प्रवहा॥ पाहि न्वह्रूहरी॥ इह ॥ पिबा सुतस्य मतिर्न म
र्त्यस्य वक्कानुश्चारुर्मदाय॥ इंद्र जठरं नव्यं न पृणस्व मधोर्दिवो न॥ अस्य
सुतस्य स्वर्णोप त्वा मदाः सुवाचो अस्थुः॥ इंद्रस्तुराषाण्मित्रो न ज
घान वृत्रं यतिर्न॥ बिभेद वलं भृगुर्न ससाहे शत्रून्मदे सोमस्य॥ श्रु
धी हवं न इंद्रो निशीरे जुषस्व वज्रीन॥ इंद्र सयुग्भिर्दिद्युं नमत्स्वा म हयम
११४ हेरणाय॥ आ त्वा विशंतु कविनः सुतास इंद्र त्वष्टान॥ पृणस्व कुक्षी ११४
सोमेना॥ विद्धि इन्द्र धियाहियानः॥ साधुर्न गृध्नुः अस्तेव शूर

श्चमसो नौ॥ पातेवभीमौ विष्णु नैर्वैष: समस्तु क्रतुर्नैर्निस्तोत्रिया
नुरूपौ॥ ऊर्ध्वस्तोत्रियानुरूपाभ्यां ते देव रास्यं विहारौ साक्षान्व्यवधा
यौ॥ ईं चेश: शंसौ स्तूर्वौ सां पूर्वाणि पदानि गायत्र्य: पङ्क्तिभि: पङ्क्ती
नां तु द्वे द्वे पदे भिष्यैते ताभ्यां जगणुयादुष्णिहो बृहती भिरुष्णिहां तृ
तमान्पादान्द्वौ कुर्याच्चतुरक्षरमाद्यं द्विपदा श्चतुर्धा कृत्वा प्रथमां
त्रिष्टुभो त्तरा जगतीभिरुत्तमा पाश्चतुर्थमक्षरमेत्यं पूर्वस्याद्यमु
त्तरस्यां॥ नुष्टुभमति छंदस्वबदध्याद्वितीयतृतीययोस्तृतीययो: पा

द्योरवसानतऽउपदध्यात्प्रचेतनेतिपूर्वस्यांप्रचेतयेत्युत्तरस्यामु
त्तरास्वितरान्पादान्षष्ठान्कृत्वानुष्टुप्कारंशंसेदूर्ध्वंस्तोत्रियानुरू
पाभ्यामातोविहृतस्तत्रप्रतिगरऽओथामोदैवंमदेममदामोदैवो
मथेतिपाज्यांजपेनोपसृजेद्देवाह्येवाऽपाःपूर्वेषांहरिवःसुताना
मेवाहीद्र॥अथोऽइदंसवनंकेवलंते॥एवाहिशक्रोममद्धिसोमं
॥११५॥ मधुमंतमिंद्रवशीहिशक्रस्तत्राद्वषंजठरऽआवृषस्वेतिसमान ॥११५॥
मन्यंस्तोत्रियायनिविद्धेपरिधानीयायाऽइस्याहावेऽआहृतंबे

ळशिपात्रंसमुपहावंभक्षयंतिघुर्मंचभक्षिणोमैत्रावरुणस्तुप
श्छंदसः। इंद्रषोळशिंनोजस्विंस्त्वंदूवेष्वस्योजस्वंतंमामायुष्मंतंव
र्चस्वंतंमनुष्येषुकुरु॥ तस्यते। इंद्रपीतस्या। नुष्टुप्छंदसः। उपहू
तस्योपहूतोभक्षयामीतिभक्षजपः॥१॥ अतिरात्रेपर्यायाणामुक्तः
शस्त्रोपायोहोतुरपियथाहोत्रकाणांप्रथमेपर्यायेहोतुराद्यांवर्जंयि
त्वाब्रह्मत्यचंस्तोत्रियानुरूपेषुप्रथमानिपदानिद्विरुक्त्वावस्यंतित्रि
ष्टेसमस्तित्वाप्रणुवंतिसर्वेसार्वासांमध्यमेमध्यमानिप्रत्याहाय

ऽऋगंतैः प्रणुवंत्युत्तमान्युत्तमैश्चतुरक्षराणित्वद्यावाकश्चतुःशास्त्राःपर्या
सोहितुरायंयाज्याभ्यः पूर्वे पर्यासाः पांतमावोऽअंधसोऽपादुशिप्र
घसस्यमुवः सत्रासाहमितिस्तक्तशोबोभित्यंमेषमध्वर्यवोभरेन्
द्रायसोममितियाज्याप्रवऽइंद्रायमादनंप्रकृतान्यजीषिणःप्रति
श्रुतायवोधृषदितिपंचदशद्विवश्विदस्येतिपर्यासः सनोनव्येभि
११८ रितिचाऽस्यमन्देपुरुवर्पांसिविद्वानितियाज्याव्यमुत्वातदिदर्थाव ११८
यमिंद्रत्वायवोभिवावृत्रहत्यायेत्युत्तमामुद्वेदिंद्रोऽअंगमहद्भयमभि

न्यूषु वाचं मप्सु धूतस्य हरिवः पिबेह इति पाज्ये न्द्राय मद्वने सुतमिंद्रमिद्गा
भिनो बृहदिंद्र सानसिमिति तान्विंद्रं स्तवामेशानं मा नो ऽ अस्मिन्मघवं
निंद्र पिबतु भ्यं सुतो मदायेति याज्यो ऽ यं त ऽ इंद्र सोमो ऽ यं ते मानुषे
जने ऽ उरुव्यंद भीस्सुतं मामुद्धरेद हं भुवमपाय्यस्यां ऽ ध सोम मदायेति
याज्यो ऽ तु न ऽ इंद्र क्रतुमंतं मात्र द्रवपरा वतो नत्यन्यं बळाकरमिस्यष्टा
वीरवपं तीर हं दां पातासुतमिंद्रो ऽ अस्तु सोमं हंता वृत्रमिति याज्या
भिलाव्वष भासुते ऽ भिव्रगोपतिं गिरा ऽ तू न ऽ इंद्र मद्यगिति सूक्ते ऽ त्र

रेवावति प्रोग्रांपीतिं रेछ्।इयमिंसत्यामितियाज्येदंवसोसुतमंधः।इंद्रेहि
मत्स्यंधसः।प्रसम्राजमुपक्रमस्वाभ्नरध्वृषता तदस्मैनव्यमस्यपिबय
स्यजज्ञाना।इंद्रेतियाज्येदंह्यन्वोजसा महां।इंद्रोय।ओजसासमस्य
मन्यवेविश्रा।इतिद्विचत्वारिंत्रोद्विश्वजितेतिष्ठाहरीरथ।आयुज्यमा
नेतियाज्या।त्वेतानिषीदतो।त्वशात्रवागहिनकिरिंद्रत्वदुत्तरः।इ
११७ सुत्तमामुद्वरेछ्रे।तेदधामीदंत्पत्सात्रमिंद्रपानमितियाज्येयोगे ११७
नवस्तरंयुजंतिभ्रध्नमरुषंयदिंद्राहंप्रतेमह।इतीशाचीवस्तववी

र्पेणेतिपात्र्येन्द्रः सुतेषु सोमेषु य इंद्र सोमपातम आघारे अग्नि
मिंधते इति सप्तदशाय इंद्र चमसेष्वा सोमः प्रव्रः सतां द्रोणे हरयः
कर्मार्गमं निति पात्र्यैं तिपर्यायाः पर्याप्त वर्ज गायत्रा ॥ ॥ संस्थिते
षाश्विनायस्तुवते शंक्षिष्यन्विसंस्थित संचरेण निष्क्रम्याग्नीध्री
ये जान्वा च्याहुती र्जुहुयादग्निर न्वीं गायत्रेण छंदसा तमश्याः तमन्
न्वारभे तस्मैमामवतु तस्मैस्वाहा ॥ अश्विनावज्जिनो जागतेन छं
दसा तावश्याता वन्वारभे ताभ्यां मामवतु ताभ्यां स्वाहा ॥ ब्रणमहो
२ उषा अज्जिनीत्रै ष्टुभेन छंदसा ता मश्यां तामन्वारभे तस्ये मा म वतु

ऽअस्मिन्सूर्येतिद्वाभ्यामिन्द्रंवोविश्वतस्परीतिचप्राग्याज्यभ्यो शेषमप३०
पस्पृश्यैन्नाचमेद्धिज्ञायते देवरथोवा१एषयद्धोतानाक्रमद्भिःकरव
णीतिप्राभ्यप्रतिप्रस्पृश्यपश्चात्स्वस्यधिष्ण्यस्योपविश्यैतत्समस्तजं
११८ घोरुररत्निभ्यांजानुभ्यांचोपस्थंकृत्वायथाङ्गकुनिकृत्येतिष्ठेनु
पस्थंकृतस्त्वेवाः॥श्वानंभ्रांसेदग्निर्होताग॥कृपतिःसराजेतिप्रति
पदेकपातिनीपद्धः॥एतयाग्नेयंगायत्रमुपसंतनुयात्स्मात्तद ११८
नुवाक्यायेनतस्यैवसामान्नायस्यसहस्रावभमोदेतोःश्रं

सैद्वार्हतास्त्रयस्तृचाःस्तोत्रियाःप्रगाथावातान्पुरस्तादनुदैवतंस्वस्य
छंदसोयथास्तुतंशंसेद्धिषुवान्येषुपछंदोद्विपदाःऽउपसंतनुयादिक
पद्मास्ताभ्यश्चोत्तराविछंदसःऽउद्धेदपिवातन्यापेनशंसनंनतुप
छोन्यास्त्रिष्टुप्जगतीभ्यःपाङ्क्तेनोद्धितेसौर्याणिप्रतिपद्येतसूर्यो
नोदिवःऽउदुत्यंजातवेदसमितिनवचित्रंदेवानान्नमोमित्रस्येन्द्रक्र
तुंनःऽआभरोऽभित्वाशूरनोनुमोबहवःस्त्वराचक्षसःऽइतिप्रगाथामही
योःपृथिवीचनस्तिहिद्यावापृथिवीविश्वशंभुवाविश्वस्यदेवीमरचय

स्यजन्मनोनयारोषातिनग्रभ्रदितिद्विपदाबृहस्पतेअतियदर्योऽअर्हादि
तिपरिधानीयाप्रतिपदेपरिधानीयायाऽइत्याहावोबृहत्साम्नचेत्तस्य
योनिंप्रगाभेषुद्धितीयांतृतीयांवानवोऽश्विनेनग्रहेणसपुरोळाशेन
चरंतीमिसोमासस्तिरोऽअह्न्यासस्तीव्रास्तिष्ठंतिपीतयेपुवभ्यांह
विष्मतानासत्यारथेनऽयातमुपभूषतंपिबध्याऽइत्यनुवाक्यांहोपता
यद्वांदश्विनासोमानांतिरोऽअह्न्यानामिप्रैषःप्रवामंधांसिमद्यान्य
स्थुरुभापिबतमश्विनेतियाज्येऽअध्यग्नामनवानेयघेतस्यपुरोळा

शास्यस्विष्टकृतौचरेयुः पुरोळाऽअग्नेपचतोऽग्नेर्व्यधानऽआहुतिमिति
संयाज्ये ॥५॥ यदिपर्यायानभिव्युच्छेत्सर्वेभ्यऽएकंसंभरेयुः प्र
थमाद्धोताद्वितीयान्मैत्रावरुणोब्राह्मणाच्छंसीचोत्तमौच्छावा ६
कोद्वौचेद्वौप्रथमाद्धाउत्तमादपिवासर्वेस्युस्तोमनिर्हस्तोऽऊर्ध्वं
स्तोत्रियानुरूपेभ्यः प्रथमोत्तमास्त्वचांछंसेयुर्निर्ह्रासेऽएवैक
स्मिन्होत्रवर्जमित्येकेऽआश्विनाप्येकस्तोत्रियोऽग्नेविवस्वदुष
सऽइतितंपुरस्तादनुदैवतंस्वस्यछंदसोयथास्तुतंशंसेत्त्रीणि

षड्विंशातान्याश्विनं विमतानां प्रसवसंनिपाते संसवो नं तर्हि तेषु न
ग्रावापर्वतेनवाऽप्येके तर्हि तेष्वपि तथास्तीति संवत्सरा देवतावाहना
त्कयाशुभेति च मरुत्वतीयेषु पुरस्तात्सूक्तस्य प्रशंसे घोजातऽएवेति
निष्केवल्ये ममाग्ने वर्च इति वैश्वदेवसूक्तस्याऽपि वै तेष्वेव नि विदो
दध्यादुद्धरे दितराणि स्थानं चेन्निविदो ति हरेन्मा प्रगामेति पुर
३२० स्तात्सूक्तं शस्त्वान्यस्मिंस्तद्दैवतेदध्यात् ॥ ९ ॥ सोमातिरेके स्तुत १०२०
शस्त्रोपजनः प्रातःसवने ऽस्ति सोमे ऽयं सुतो गोऽर्द्धयनि मरुता

मितिस्तोत्रियानुरूपौमहांइंद्रोयऽओजसाअतोदेवाऽअवंतुनऽइत्यैंद्री
भिर्वैछवीभिश्चस्तोममतिशंस्यैंद्रायजेंद्वैछव्योवेंद्रोवैछव्येति
गाणगारिर्दैवतप्रधानत्वात्संबांकर्मणासमिषाह्निनोमीतिमाध्यं
दिनेबण्महाँऽअसिसूर्योदुत्यद्दर्शतंवपुरितिप्रगाथोस्तोत्रियानुरू
पौमहाँऽइंद्रोनृवद्दिछोनुकंयाविश्वासांजनितारामतीनामितिया
ज्यातृतीयसवनऽउत्तरोत्तरांसंस्थामुपेयुरतिरात्रादतिरात्राश्चेत्सत
घ न्नेऽशैपिविष्टनामप्रतद्विष्णुस्तवतेवीर्येणेतिस्तोत्रियानुरूपौमाध्यं

दिनेनष्टेशेषस्त्वेषभिश्यासमरणंशिमीवतोरितिवाप्याज्यां॥७॥क्रीतेरा
जनिनिनष्टेदग्धेवापिदग्धानिसदोहविधानान्यनाहृता॥क्रियेरन्नाव
तावान्यंराजानमभिषुणुपुरनधिगमेप्रतीकान्फाल्गुनान्यैवोऽ
न्या॥ॐषधपः प्रतीकैः सहश्राया॥श्वित्तंवाहुत्वोत्तरमारभेतेसुत्यास्त
त्कमेवमन्यतेप्रतिधुकप्रातःसवनेश्रन्नमाध्यंदिनेदधित्ततीयस
वनेश्रायंतीयंब्रह्मसामेयदिफाल्गुनानिवारवंतीयंपद्मायद्गीय
१२१ स्यस्थानेश्रायंतीयमेकऽएकदक्षिणंयज्ञंसंस्थाप्योदवसायेपुन १२१

र्जेतंतस्मिन्सूर्वस्यदक्षिणांदद्यात्सोमाधिगामेप्रकृत्या॥८॥दीक्षितानां
मुपतापेपरिहितेप्रातरनुवाकेऽनुपाकृतेवापुष्टिपतेपुष्टिश्चक्षुषेचक्षुः
प्राणायप्राणंत्मने॥त्मानंवाचेवाचमस्मेपुनर्धेहिस्वाहेतिब्रह्माहुतिंहु
त्वाऽशीताच्छाऽअपःसमानीयैकविंशतिमास्कप्यवान्कुशपिंजूलांश्चा
वधायताभिरद्भिरवर्धकुवीऽतेनाभिरेनमाप्लावयेज्जीवानामस्थता३॥
म इमंमुंजीवयतजीविकानामस्थता३॥इमंमुंजीवयतसंजीवानामस्थ
सं ता३॥इममुंजीवयतसंजीविकानामस्थता३॥इममममुंजीवयतेत्योष
म सं

भिस्त्वक्तेनचाप्लाव्योऽनुमज्जेदपांश्वंतयस्मिंतेप्राणापानौपातांमसाऽउ
पांशुःसवनस्त्वेव्यानंपातुमसावैन्द्रवायवस्त्वेवाचंपातुमसौमैत्रावरुणस्त्वे
चक्षुषीपातुमसावाश्विनस्त्वेश्रोत्रंपातुमसावाग्रयणस्त्वेदक्षक्रतूपातुमसा
ऽउक्थ्यस्त्वेंगानिपातुमसौध्रुवस्त्वऽआयुःपातुमसावितियथासनंमनु
परिक्रमणंत्रातारमिंद्रमवितारमिन्द्रमितिताक्ष्यादिर्येघष्यन्यदे
१२२ कार्त्तिकादेश्वेदेवंस्वस्त्यात्रेयेनिविदंदध्यात्स्वकस्यागदे॥१॥संस्थि
तेतीर्थेनर्निर्हृत्याऽवभृथेश्वेतालंकारान्कुर्वंतिकेशश्मश्रुलोमनखा १२२

निर्वापयंति न खदेनानुलिंपंति न स्रदमालां प्रतिमुंचंति निःपुरीषमे
केकृत्वाष्टषद्वाज्यपूर्णस्यैरयं त्सह तस्य वाससः पाशातः दपोमा
त्रमवछिद्य प्रोर्णुवंति वत्सगंदश्रोन्नाविःपादमवछेदमस्य पुत्राः
अमाकुर्वीरं नग्नी तस्य समारोप्य दक्षिणतो बहिर्वेदि देहयुराहा
र्येण नाहिताग्निं पत्नी चेत्तस्येत्याहः समापयेयुः भ्रातरनभ्यासम
नभिहिंकृतो निःशास्त्रानुवचनाः क्षिप्रवनसंस्तवनानि पुराग्रहग्र
हणात्तीर्थेन निष्क्रम्य त्रिःप्रसव्यमायतनं परीत्य पर्युपविशंति

पश्चाद्धोतोत्तरोध्वर्युस्तस्यपश्चाच्छंदोगाः आयंगौःपृश्निरक्रमीदित्यु
पांशून्स्तुवतेस्तुतेहोताप्रसव्यमायतनंपरिव्रजन्स्तेतात्रिपमनुव्रजेद
प्रणुवन्यामीश्वत्रेहिव्रेहिपथिभिःपृव्यैर्भिरितिपंच्यानांततीयमुद्
रैन्मैनमग्नेविदहोमाभिशोचाऽइतिषट्प्रषात्वेतश्च्यावयतुप्रविद्वा
नितिचतस्रःउपसर्पमातरंभूमिमेताऽमितिचतस्रःसोमऽएकेभ्यऽ
उरूणसावसुतृपाऽउदुंबलावितिचसमाप्यसंचित्यतीर्थेनिष्पाद्य
१२३ पथासनमासादयेपुर्भक्षेषुप्राणभक्षान्भक्षयित्वादक्षिणेमार्जा १२३

लीयेनिनयेयुर्दक्षिणस्यांवावेदिश्रोण्यांसत्तद्दशामहर्नैवतित्रि
वृतःपवमानोरथंतरपृष्ठोग्निष्टोमःसंस्थितेवभृथमेकेगमयंतेस
तस्यतद्दहस्भिशब्दयंतोनिर्मंथ्येनवादग्धोनिरवापसंवत्सरादे
नेमग्निष्टोमेनयाजयेयुर्नेदिवादीक्षयेयुरपिवोत्थानंगृहपता छिनं ४
उक्तस्तुतशस्त्रविकारऽएकाहेषुयजमानासनेशायीतसंस्थिते
पायतीष्ववभृथंगमयेयुरित्यालेखनःपूर्वेणसदोदहेयुरित्याश्म
रथ्यऽएषऽएवावभृथः॥३०॥अग्निष्टोमात्यग्निष्टोमऽउक्थ्यःषोळशी

वाजपेयोऽतिरात्रोप्तोर्यामऽइति संस्थास्तासांयामुपयंतितस्याऽ
अंतेयज्ञपुच्छं मनुयाजायुक्ते पशुनाऽपुवाकादुत्तमस्त्विहस्तक्त
वाकेप्रेषोऽवीरघृतेतिपुरोळाशदेवतांपशुदेवतामेकेयदिसवनी
यस्यपशोः पशुपुरोळाशंकुर्युरवीरघेतांपुरोळाशेरित्येवब्रूया
त्सवनीयेरेवेंद्रावद्वैतेपशुपुरोळाशोनपशुदेवतोर्ध्वंशंयुवाका
द्धारियोजनोऽपाःसोमंमस्तमिंद्रप्रयाहिधानासोमानामिन्द्राद्विच
१२४ पिबचमुनजिमितेब्रह्मणाकेशिनाहरीऽइतीज्यानुवाक्येऽअंत्येच १२४

हः सुतिषासुकंमघवन्मापरागाः अयंयज्ञोदेवयाः अयंमियेधः इतीतरेषुप
राथाहिमघवन्नाच्चयाहीतिवानुवाक्योत्तरवत्स्वहः स्वन्ननुवषट्कृतेति
प्रैषैमैत्रावरुणः आहेहमदः एवंमघवंनिंद्रतेश्वः इत्यग्रेत्यतिरात्रेघसु
त्यामितिचतस्यांतंश्रुत्वाग्नीध्रः श्वः सुसांधाहि श्वः सुसांवाः एषांब्राह्मणा
नांतामिंद्रायेंद्राग्निभ्यांप्रब्रवीमिमित्रावरुणाभ्यांवसुभ्योरुद्रेभ्यः आदि
त्येभ्योविश्वेभ्योदेवेभ्योब्राह्मणेभ्यः सोम्येःसौभ्यैःमपभ्योब्रह्मनाचंपछ
ति ॥ १३ ॥ आहृतमुंनेत्राद्रोणकलशमिळामिवप्रतिगृह्योपहवमिष्ट्वावेक्ष्ये

तेहरिवतस्तेहारियोजनस्यस्तुतस्तोमस्यशस्तोक्थस्येष्टयजुषोयो
भक्षोगोसनिरश्वसनिस्तस्यतऽउपहूतस्योपहूतोभक्षयामीनिग्राण
भक्षंभक्षयित्वाप्रतिपद्यायद्रोणकलशमात्मानमाप्याय्यंयथाप्रसप्तं
विनिसप्यांऽग्नीध्रीयेविनिसप्ताहुतीजुहुत्युयंपीतऽइंदुरिंद्रंमदेधाद
यंविप्रोवाचुमर्चन्निपंछंन॥अयंकस्यचिद्दहृतादभीकेसोमोराजा
नसरवापरिषिध्यात्स्वाहा॥इदंराधोऽअग्निनादत्तमागन्यशोभर्गःस
१२५ हऽओजोबलंच॥दीर्घायुत्वायशतशारदायप्रतिगृभ्णामिमहतेवीर्या १२५

पस्वाहेत्याहवनीयेषट्षट्शाकलान्यभ्यादधतिदेवकृतस्यैनसोवय
जेनमसिस्वाहा॥पितृकृतस्यैनसोवयजनमसिस्वाहा॥मनुष्यकृतस्यै
नसोवयजनमसिस्वाहा॥आत्मकृतस्यैनसोवयजनमसिस्वाहा॥ए
नसऽएनसोवयजनमसिस्वाहा॥यद्वोदेवाश्चकृमजिह्वयागुर्वितिच
द्रोणकलशाद्ग्रहान्गृहीत्वावेक्षेरंनापूर्यास्थामाधारयतेप्रजयाचध
नेनचेन्द्रस्यकामदुघास्थकामान्मेधुक्ष्वप्रजांचपशूंश्चेत्यवघ्रायंऽ…तः
परिधिदेशेनिवपेयुःप्रत्येत्यतीर्थदेशेपांपूर्णाश्चमसास्तांत्सव्यावृतोव्र

जंतिहरितत्तृणानिविमृज्यप्रतिस्वंनमसेभ्यस्त्रिःप्रसव्यमुदकेरात्मनःपर्युक्षंनेदक्षि
णेःपाणिक्षिरितरेर्वाप्रदक्षिणंस्वधापित्रेस्वधापितामहायस्वधाप्रपितामहाये
यो स्युक्तंजीवमृतेभ्यःपाणींश्चमसेषुवधायेसुधुतस्यदेवसोमतेमतिविदोनृभिःसु
तस्यस्तुतस्तोमस्यशस्तोक्थस्येष्टयजुषोयोभक्षोगोसनिरश्वसनिस्तस्यतउ
पहूतस्योपहूतोभक्षयामीतिप्राणभक्षान्भक्षयित्वामाहंप्रजांपरासिचमित्येते
१२६ नाभ्यात्तंनिनीयाःछायेवोमरुतःश्लोकःएत्वित्येतयाभिमृशंतिदधिक्राव्णोः ॥१२६॥
अकारिषमित्यानीध्रीयेदधिद्रप्सान्प्राश्यसव्यानिविस्रजंतःप्राकृवीयुवानास

स्याद्वा धर्मणस्पती॥ परिसुसस्य धर्मणा विसरव्यानि सज्जामहा ३ इति ॥ ७२ ॥ पात्नीसंया
जे अश्वरि त्वा॥ वभ्रथं व्रजं तिव्रजंतः साम्नो निधनमुपयंत्स वभ्रथेष्या निधंत अश्वरं तिप्रयाजा
यनुयाजांतानास्या मिळानबर्हिष्मंतौ प्रयाजानुयाजा वस्सुमंतौ गायत्रौ वारुणं हवि
रवतेहेळो वरुण नमोभिरिति द्वे॥ अग्नीवरुणेस्विष्टकृदर्थे त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वा
निति द्वे संस्थितायां पादानुदकांते वदध्युर्नमो वरुणायाभिष्ठितो व
रुणस्य पाश॥ इति ततः॥ आचामंति भक्षस्या॥ वभ्रथोसि नेक्षं कृतस्या
॥ वभ्रथोसीति प्रोध्य प्रथमेन प्रत्यीवं तिप्रगिरं स्युत्तराभ्यां ततः॥ आच
भक्षितस्या ॥ वभ्रथोसि

ष्यापूवंतः आपो अस्मान्मातरः शुंधयंत्विदमापः प्रवहत ॥ सुमित्र्यान
आपः ओषधयः संचित्येतपावृताभ्युक्षेरन्नेवाप्यदीक्षितोः उन्नेते
नानु न्नयस्वुन्नेतरुन्नो न्नयोन्नेतर्वस्वोः अभ्युंनपानः इत्युन्नीयमाना
॥१२७॥ जपंत्युद्वयंतमसस्परीत्युदेत्यसमानमनऊर्ध्वहृदयपञ्चले नासंस्पाजपांसंस्पा
जपेनोपतिष्ठंतेयेयेपरत्नकर्मणः ॥१३॥ गार्हपत्यउदयनीययाचरंतिसाप्राय
णीययोक्ताप्ध्यास्वस्तिरिहोत्तमाज्यहविषांविपरीताश्चयाज्यानुवाक्या
स्तेचैवकुर्युर्येप्रायणीयांत्रक्रसासंमाज्येसंस्थितायांमैत्रावरुण्यनूबंध्यास ॥१२७॥

दस्यकं उत्तरवेद्यामेकैं हुतायां वपायां पयेकादशिन्यग्नतः कृता॥ ग्नीषोमीयेणस्तं
चरेणत्रजित्वागार्हपत्येत्वाष्ट्रेणपशुनाचरंत्संजनादिपर्यग्निकृतोत्सर्जनंत्स्यपुन
राग्यनायप्यदित्वध्वर्यवः॥ आज्येनसमानुयुस्तथैवहोताकुर्यात्संप्रैषवदादेशा
म्नशुवंनिपातान्यथान्तबंध्येपशुपुरोडाशामनुदेविकाहवींषिनिर्वपेमुधातानु
मतीराकासिनीवालीकुहूः॥ धातादधातुदाशुषेप्राचींजीवातुमक्षितां॥ वयंदे ता
वस्यधीमहिसुमतिंवाजिनीवतः॥ धाताप्रजानामुतरायईशेधातेदंविश्वं
भुवनंजजान॥ धाताकृष्टीरनिमिषाभिचष्टेधात्रइद्धव्यंघृतवज्जुहोतेतिदेवी

नांचैत्तस्येद्योरुपागोःपृथिवीस्मसुरंधिर्न्वेऽआगहीतिद्वेऽआद्यांननोषिरश्मिभि
रावहंतीषोष्यावार्योणिनताःअर्वारिणुककाटोऽअश्नुतेनतानश्नातिनद
प भातितस्करोबक्लिश्योवनानांदक्वाचिद्यावनस्पंन्यश्वलाभेपयस्यांत्रामेव तीं
रुण्यन्नबंध्यास्थानेऽआज्यभागप्रभृतिवाजिनांताकर्मिणोवाजिनंभक्षये
युःसर्वेतुदीक्षिताःसर्वेतुदीक्षितोक्षिताःपृथगग्नीन्त्समारोप्योदग्देवयज
१२८ नान्मिथत्वोदवसानीययायजंतेपोनराधेयिक्यविकृताविकृता॥१४॥ १२८
इत्याश्वलायनश्रौतसूत्रेपूर्वषट्केषष्ठोऽध्यायःसमाप्तः॥ ॥६॥ ॥

शाके १७२३ वर्षे दुर्मति नाम संवत्सरे दक्षिणायने वर्षा। ऋतौ श्राव
णमासे कृष्णपक्षे। अमावास्यां भौमवासरे तद्दिने पुस्तकं समा
प्तं॥ ॥काशिनाथस्य सूतेन वासुदेवेन लिखितं जोबळेोपनाम्ना॥
१२९ स्वार्थं परउपकारार्थं॥ ॥भग्नपृष्ठिकटिग्रीवास्तब्धदृष्टिरधो
मुखं॥ कष्टेन लिखितं ग्रंथं यत्नेन प्रतिपालयेत्॥ शिवार्पणमस्तु॥

१२९

[OrderDescription]
,CREATED=20.07.20 11:02
,TRANSFERRED=2020/07/20 at 11:23:20
,PAGES=259
,TYPE=STD
,NAME=S0003340
,Book Name=M-2493-AASHWALAPAN SHOTSUTRA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF

FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF

FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF

FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF

FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF

FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF

FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF

FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF

FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF

FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF

FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF

FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF

FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF

FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF

FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF

FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF

FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF

FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF

FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF

FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF

FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF

FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF

FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF
,FILE244=00000244.TIF

FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
,FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
,FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF

FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
,FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,